

บทบาทของชาวบ้านในการพัฒนาหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3
ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

เสนอต่อมหาวิทยาลัยทักษิณ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา
กันยายน 2542
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยทักษิณ

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหา
บัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา ของมหาวิทยาลัยทักษิณได้

คณะกรรมการควบคุม

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล นิรมสุวรรณ)
..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปัญญา เลิศไกร)

คณะกรรมการสอบ

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล นิรมสุวรรณ)
..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปัญญา เลิศไกร)
..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(อาจารย์พรศักดิ์ พรหมแก้ว)
..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(รองศาสตราจารย์วิมล ดำศรี)

มหาวิทยาลัยทักษิณ อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตวิชาเอกไทยคดีศึกษา ของ
มหาวิทยาลัยทักษิณ

..... ประธานกรรมการบริหารบัณฑิตศึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.อาคม วัดไธสง)
วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ ฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อยลงได้ด้วยความสามารถ และการช่วยเหลือจากผู้มีพระคุณหลายท่าน

ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล นิเมสุวรรณ ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ปัญญา เลิศไกร กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณอาจารย์พรศักดิ์ พรหมแก้ว และรองศาสตราจารย์ วิมล ดำศรี กรรมการแต่งตั้งเพิ่มเติม ผู้วิจัยซึ่งในความกรุณา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ผู้สอนไทยคดีศึกษาทุกคนที่ได้กรุณาถ่ายทอดความรู้ตลอดจนแนวคิดเกี่ยวกับงานวิจัยทำให้ผู้วิจัยได้มีความรู้ และความสามารถในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จด้วยดี

ขอขอบพระคุณชาวบ้านหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 เจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยจุฬารัตน์ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกคน ที่ให้ข้อมูลเพื่อการวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณนิสิตไทยคดีศึกษา รุ่นปีการศึกษา 2540 ทุกคนที่คอยให้คำแนะนำ และเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดีตลอดมา

คุณค่าและประโยชน์อันพึงเกิดขึ้นจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตัญญูตเวทิตาแก่ คุณพ่อนิยม คุณแม่ปรีดา บุญโสภาส ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกคน

ชัยยุทธ บุญโสภาส

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	2
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	7
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	7
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	7
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	8
นิยามศัพท์เฉพาะ	9
2 เอกสารที่เกี่ยวกับการศึกษาค้นคว้า	10
เอกสารที่เกี่ยวกับการพัฒนา	10
เอกสารเกี่ยวกับบทบาทของประชาชนในการพัฒนา.....	18
เอกสารที่เกี่ยวกับหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3	20
3 บทบาทของชาวบ้านในการพัฒนาหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3	23
การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ.....	28
การผลิต	29
การตลาด	36
รายได้ และรายจ่าย.....	40
การพัฒนาทางด้านสังคมและวัฒนธรรม.....	44
การศึกษา	46
สาธารณสุข	47
ครอบครัวและเครือญาติ	50
ประเพณีและวัฒนธรรม	52

บทที่	หน้า
4 ผลกระทบจากการพัฒนาหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3	54
ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ	55
ผลกระทบทางด้านสังคมและวัฒนธรรม	60
5 บทย่อ สรุปผล และข้อเสนอแนะ	64
บทย่อ	64
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	64
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	64
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	65
สรุปผล	66
ข้อเสนอแนะ	70
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	70
บรรณานุกรม	71
บุคลากร	77
ภาคผนวก	83
ประวัติย่อของผู้วิจัย	114

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 ตารางแสดงปริมาณฝนบริเวณอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช (รวบรวมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 – 2535)	22
2 แผนภูมิแสดงการจัดโครงสร้างการบริหารหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช	25
3 แผนภูมิการจัดโครงสร้างกลุ่มอาชีพของชาวบ้านหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช	30
4 แผนภูมิแสดงการดำเนินงานกลุ่มปศุสัตว์ของชาวบ้านหมู่บ้านจุฬาภรณ์ พัฒนา 3 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช	33
5 แผนภูมิแสดงวิธีการตลาดของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช	39
6 แผนที่แสดงอาณาเขตของจังหวัดนครศรีธรรมราช	84
7 ภาพถ่ายทางอากาศบริเวณหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช	85
8 ภาพพระฉายาลักษณ์ศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณ วลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี และพระดำรัสถึงความก้าวหน้าของโครงการ หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา ในจังหวัดนครศรีธรรมราช	86
9 ลักษณะบ้านเรือนของชาวบ้านหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3 ที่ได้รับพระราชทาน จากองค์ประธานสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ ตามโครงการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมและ ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนผู้ประสบภัยภาคใต้.....	87
10 หอพระพุทธรูป ศูนย์รวมทางศาสนาของชาวบ้าน บริเวณหมู่บ้าน.....	88
11 ศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราช กุมารี เสด็จตรวจเยี่ยมการทำสวนผักของชาวบ้านบริเวณที่ทำกิน ในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช	89

ภาพประกอบ

หน้า

12	การปลูกผักของกลุ่มเกษตรกรสวนผัก ในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช	90
13	พื้นที่ปลูกปาสาธิต โครงการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมและชีวิตความเป็นอยู่ของ ประชาชน บริเวณหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3	91
14	สภาพป่าสนในพื้นที่ปลูกปาสาธิต บริเวณริมอ่างเก็บน้ำบ้านเสม็ดจวน ในพื้นที่หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3	92
15	สถานีประมงน้ำจืดนครศรีธรรมราช ตั้งอยู่ในบริเวณหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช	93
16	อ่างเก็บน้ำบ้านเสม็ดจวน ในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3	94
17	ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3	95
18	ศาลาเอนกประสงค์ 1 ของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3	96
19	ศาลาเอนกประสงค์ 2 ของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3	97
20	ป้ายชื่อหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3 บริเวณทางเข้าหมู่บ้าน	98
21	โรงงานจุฬาภรณ์พัฒนา 3 สถานที่แปรรูปผลผลิตทางการเกษตรของ หมู่บ้าน.....	99
22	ผลผลิตที่ได้จากการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรจากหมู่บ้านจุฬาภรณ์ พัฒนา 3	100
23	สภาพถนนภายในหมู่บ้านเพื่อสำหรับการเดินทางและขนถ่ายสินค้าการเกษตรของ หมู่บ้าน.....	101
24	โรงเรียนบ้านควนประชาสรรค์ สังกัดสำนักงานประถมศึกษาอำเภอทุ่งใหญ่ เป็นโรงเรียนระดับประถมของเด็กในหมู่บ้าน	102
25	โรงเรียนเสม็ดจวนวิทยาคม สังกัดสำนักงานกรมสามัญศึกษา เป็นโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาประจำหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3	103
26	การออกหน่วยแพทย์เคลื่อนที่พระราชทาน เพื่อตรวจสุขภาพของชาวบ้าน ในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3	104

ภาพประกอบ

หน้า

27	ร้านอาหารและขายของที่ระลึกของชาวบ้านหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3.....	105
28	โครงการปลูกผักกินเองช่วยเศรษฐกิจชาติ พืชสวนครัวรั้วกินได้ตามแนวทาง ส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของชาวบ้าน โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงาน เกษตรอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช.....	106
29	โครงการปลูกพืชสมุนไพร เพื่อใช้เป็นยารักษาโรค และเป็นพืชเศรษฐกิจ ของ ชาวบ้านหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา	107
30	ผลไม้ที่ปลูกในพื้นที่ทำกินของชาวบ้านหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3	108
31	ท่อน้ำระบบสปริงเกอร์เพื่อใช้สำหรับการทำสวนผลไม้ของชาวบ้านใน หมู่บ้าน.....	109

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นนโยบายสำคัญของรัฐมาโดยตลอด โดยเน้นนโยบายการแก้ปัญหาของประชาชนในชนบทด้วยการใช้ยุทธศาสตร์ให้ประชาชนในชนบทแสดงบทบาทของตนในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาของชุมชนให้มากที่สุด ดังที่กองสุขาภิบาล กรมอนามัย ได้กล่าวถึง บทบาทของชาวบ้านในการแก้ปัญหาชุมชนไว้ว่า

ปัญหาสำคัญที่ควรได้รับการแก้ไขปรับปรุงอย่างเร่งด่วนได้แก่ ปัญหาเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งปัญหาดังกล่าวจะแก้ไขให้ได้ผลดีที่สุดคือ การให้ชาวบ้านได้เข้าไปมีบทบาทในการร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นๆ¹

พัทธา สายหู² ได้กล่าวถึงบทบาทของชาวบ้านในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมสรุปได้ว่า บทบาทของชาวบ้านในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม อาจแยกกันได้ในแง่ความหมายโดยเสนอบทบาทของชาวบ้านในการพัฒนาเศรษฐกิจ หมายถึง การที่ชาวบ้านได้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อให้มีการเพิ่มปริมาณการผลิตโภคทรัพย์ด้วยอุปกรณ์ วิธีการที่จะทำให้เกิดผลกำไรในสัดส่วนที่มากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับทุนที่ลงไป ส่วนบทบาทของชาวบ้านในการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม หมายถึง การที่ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการทำให้การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมเดียวกันเกิดประโยชน์ทั้งส่วนบุคคล และส่วนรวมอย่างเสมอภาค และมีความยุติธรรมมากที่สุดทำให้เกิดความสุขความพอใจที่จะอยู่ร่วมกันมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันเป็นสังคมที่มีความผูกพัน และมั่นคงตลอดไป ทั้งยังได้อธิบายเพิ่มเติมอีกว่าในทางสังคมวิทยาการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการพัฒนาสังคมเป็นการพัฒนาที่มุ่งให้เกิดผลกับกลุ่มคนมากกว่าเฉพาะบุคคล โดยที่ทุกคนมีสิทธิ และหน้าที่ที่จะแสดงบทบาทของตนเอง เพื่อพัฒนาสังคมที่ตนอาศัยอยู่ จุดมุ่งหมายอยู่ที่การปรับปรุงกฎเกณฑ์ของสังคมให้อำนวยประโยชน์แก่บุคคลมากขึ้น ไม่ได้คาดหวังให้บุคคลต้องคล้อยตามระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคมตลอดไปเสมือนว่าระเบียบของสังคมนั้นดีพร้อมอยู่เสมอแล้ว

¹ กรมอนามัย งานสุขาภิบาลและพัฒนาสาธารณสุข . 2538 หน้า 15.

² พัทธา สายหู “การพัฒนาสังคม : ความหมายและความสำคัญ” ใน นโยบายสังคมแนวคิดและการพัฒนา. 2526. หน้า 41 – 46.

พรทิพย์ จุลานุกะ ได้กล่าวถึง บทบาทของชาวบ้านในการพัฒนาหมู่บ้านไว้ว่า “บทบาทของชาวบ้านเป็นส่วนสำคัญในการยกระดับมาตรฐานความเป็นอยู่ของหมู่บ้านให้ดีขึ้น”¹ จึงเห็นได้ว่าหลักสำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาประเทศ คือ การสนับสนุนให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมและแสดงบทบาทของตนในงานพัฒนาชุมชนด้วยความสมัครใจ เพื่อจะได้แก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเองให้มากที่สุด ดังที่ ยุวัฒน์ วุฒิเมธี² ได้กล่าวถึง บทบาทของประชาชนในการพัฒนา สรุปได้ว่า หลักการที่สำคัญยิ่งในการดำเนินงานด้านการพัฒนาคือการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงบทบาทของตน ในการดำเนินงานพัฒนาอย่างจริงจังและจริงใจ ทั้งนี้ด้วยการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการศึกษาชุมชน การวางแผนโครงการ การพิจารณา และการตัดสินใจร่วมกันในการแก้ปัญหาพัฒนาท้องถิ่น สิ่งสำคัญที่สุดประการหนึ่งของความสำเร็จในการดำเนินงานซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ จิตจำนงค์ กิติกิริติ และชัยวัฒน์ สิทธิภราดร³ ที่กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาประเทศโดยให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม สรุปได้ว่า ในกาพัฒนาชุมชนไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาด้านการจัดกิจกรรมด้านใดด้านหนึ่งย่อมตั้งอยู่บนพื้นฐานการสนับสนุนให้ประชาชนช่วยตนเองเป็นสิ่งสำคัญ หากสิ่งใดเกินความสามารถของประชาชน รัฐต้องเข้าไปให้การช่วยเหลือเพื่อให้โครงการและกิจกรรมของประชาชนบรรลุผลด้วยดี โดยการทำงานร่วมกันกับประชาชนและองค์กรต่าง ๆ ร่วมคิด ร่วมปรึกษา และร่วมกันปฏิบัติ ไม่ใช่การทำให้ประชาชนเพียงฝ่ายเดียว ดังนั้นจึงเห็นว่าการพัฒนาประเทศในทุกกิจกรรมจำเป็นจะต้องยึดหลักการรวมกลุ่มอันเป็นหัวใจของการทำงานร่วมกับประชาชน

จากผลของนโยบายรัฐที่เน้นบทบาทของประชาชนในการพัฒนาเพื่อสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง จึงทำให้ประชาชนได้แสดงบทบาทในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติในด้านต่าง ๆ มากขึ้น ทั้งในด้านการบริหารและการปฏิบัติงานต่าง ๆ ซึ่งบางครั้งก็ประสบผลสำเร็จอย่างสูง ในขณะที่บางครั้งก็พบอุปสรรคในการทำงาน อย่างไรก็ตามการที่ประชาชนมีการรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือกัน ก็ส่งผลให้การปฏิบัติงานประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้มากขึ้น

¹พรทิพย์ จุลานุกะ. การบริหารงานในโครงการพัฒนากิจกรรมสตรี เด็กและเยาวชน. 2512. หน้า 20.

²ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. การพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท. 2536. หน้า 25.

³จิตจำนงค์ กิติกิริติ และชัยวัฒน์ สิทธิภราดร. การพัฒนาชุมชน : การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน. ม.ป.ป. หน้า 54.

ด้วยเหตุนี้สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์¹ จึงได้จัดทำโครงการจัดตั้งหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา เพื่อการฟื้นฟูสภาพแวดล้อม และชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนผู้ประสบภัยจากการเกิดอุทกภัย ครั้งใหญ่ในภาคใต้ เมื่อปลายเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2531 ซึ่งเป็นปีที่มีพื้นที่ประสบอุทกภัย มากที่สุด และมีความรุนแรงกว่าทุกครั้งที่ผ่านมา เนื่องจากมีการถล่มทลายของชั้นดินและหิน การเกิดอุทกภัยครั้งนี้ครอบคลุมพื้นที่ถึง 14 จังหวัด รวมทั้งสิ้น 116 อำเภอ จังหวัด นครศรีธรรมราช และจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นจังหวัดที่ได้รับความเสียหายจากการเกิดอุทกภัย ครั้งนี้มากที่สุด สาเหตุการเกิดอุทกภัยและเกิดดินถล่มแบ่งออกเป็น 2 สาเหตุ คือ สาเหตุที่เป็น ไปโดยธรรมชาติ เนื่องจากฝนตกมากในห้วงสั้น ๆ คือ ฝนตกหนักต่อเนื่องกันตั้งแต่วันที่ 19 – 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2531 วัดปริมาณน้ำฝนได้ 1,051 มิลลิเมตร คิดเป็นร้อยละ 33 ของปริมาณน้ำ ฝนตลอดปี พ.ศ. 2531 ซึ่งมีปริมาณน้ำฝนจำนวน 3,029 มิลลิเมตร สาเหตุจากดิน ทำให้ดิน บนภูเขาในพื้นที่อำเภอพิปูน อำเภอลานสกา ซึ่งมีลักษณะเป็นดินทรายลึกลงไปเป็นหินดินดาน มีลักษณะพื้นดินเหมือนเอาดินทรายมาวางปะไว้บนก้อนหิน ฉะนั้นเมื่อมีฝนตกหนักเป็นปริมาณ มากจึงทำให้เกิดการกัดเซาะ และเกิดหลุดเลื่อนได้ง่าย ลักษณะเช่นนี้ได้เคยเกิดขึ้นที่บ้านเขาพัง และบ้านไสเงาะ ตำบลหินตกอำเภออ่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ในคราวที่เกิดอุทกภัย ครั้งใหญ่ในช่วงระหว่างวันที่ 5 – 17 มกราคม พ.ศ. 2518 สาเหตุจากสภาพภูมิประเทศเป็นภูเขา ที่สูงชัน ทำให้แรงยึดเกาะระหว่างมวลดินลดลง และเมื่อเกิดการกัดเซาะของน้ำจึงทำให้เกิดการ เลื่อนไหลได้ง่าย สาเหตุที่สอง เนื่องจากป่าไม้ถูกทำลายไปมาก จากข้อมูลที่ยกรมป่าไม้รายงาน ป่าไม้ของภาคใต้เมื่อปี พ.ศ. 2504 มีปริมาณ 42 เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่ทั้งประเทศ ในขณะที่ในปี พ.ศ. 2533 ลดลงเหลือประมาณ 28 เปอร์เซ็นต์ เนื่องจากการตัดไม้เชิงพาณิชย์ และการแผ้ว ถางป่าเพื่อปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น การปลูกยางพารา ซึ่งเป็นพืชที่รากไม่เกาะดิน และการปลูก พืชบนไหล่เขาที่มีความลาดชันสูง ทำให้การเกาะยึดของหน้าดินลดลง ประกอบกับร่องน้ำ คู คลอง ทางระบายน้ำตื้นเขิน เนื่องมาจากประชาชนได้อาศัยแถบริมฝั่งน้ำ และได้ปลูกสร้างสิ่งกีด ขวางกั้นทางระบายน้ำทำให้อ่างน้ำตื้นเขินน้ำไม่สามารถระบายได้ทันเมื่อมีน้ำฝนตกลงมามากทำ ให้น้ำเอ่อท่วมสองฝากฝั่ง และในบางครั้งก็ได้แผ้วบริเวณออกไปอย่างกว้างขวาง

¹สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์. หนังสือที่ระลึกพิธีเปิดอาคารวิจัย สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์

สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์¹ โดยศาสตราจารย์ ดร. สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี องค์ผู้อำนวยการสถาบัน ได้รับมอบหมายจากรัฐบาลตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2532 ให้ดำเนินการโครงการก่อสร้างหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา ตามโครงการฟื้นฟูสภาพแวดล้อม และสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนผู้ประสบอุทกภัยในจังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อให้การช่วยเหลือผู้ประสบภัยอย่างเร่งด่วน และครบวงจร โดยจัดที่อยู่อาศัย ที่ทำกิน การส่งเสริมอาชีพทั้งระยะสั้น และระยะยาว ระบบชลประทาน การสาธารณสุข รวมทั้งจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ตามความเหมาะสม เริ่มโครงการตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ. 2532 ด้วยการจัดสร้างที่อยู่อาศัย และการประกอบอาชีพให้แก่ประชาชนผู้ประสบภัย โดยคัดเลือกจากประชาชนผู้ประสบภัยที่ได้รับความสูญเสียที่มาจากจังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวนทั้งสิ้น 465 ครอบครัว จัดที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำกินให้ใน 3 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 1 ตั้งอยู่ที่ตำบลท่ายาง อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีประชาชนอาศัยอยู่จำนวน 100 ครอบครัว มีลักษณะการจัดหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านสหกรณ์แบบ Moshav ของอิสราเอล ซึ่งแต่ละครอบครัวจะได้รับมอบที่ดิน 1 แปลง พื้นที่ 1 ไร่ พร้อมบ้านอยู่อาศัย 1 หลัง และที่ดินสำหรับประกอบอาชีพอีก 1 แปลง ประมาณ 7 – 8 ไร่ สำหรับประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่เหลือเป็นพื้นที่ก่อสร้างสาธารณประโยชน์อื่น ๆ เพื่อประกอบกิจกรรมเป็นสวนรวม ในพื้นที่อยู่อาศัย 1 ไร่ จะขุดบ่อเลี้ยงปลาขนาด 10 คูณ 17 เมตร จำนวน 2 บ่อ โดยประชาชนได้เข้าอยู่อาศัยตั้งแต่วันที่ 26 สิงหาคม 2532 หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 2 ตั้งอยู่ที่บ้านห้วยตริต อำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช มีพื้นที่ในโครงการจำนวน 268 ไร่ มีประชาชนในโครงการจำนวน 265 ครอบครัว ลักษณะการจัดหมู่บ้านเป็นแบบหมู่บ้านสหกรณ์ Kibutz ของอิสราเอล แต่ละครอบครัวจะได้รับมอบที่ดิน 1 แปลง เนื้อที่ 10 ตารางวา พร้อมบ้านพักอาศัย 1 หลัง โดยแต่ละครอบครัวจะไม่ได้รับพื้นที่ทำกินเป็นของตนเองแต่โครงการได้จัดพื้นที่เกษตรกรรม ประมง และปศุสัตว์ ให้เป็นส่วนรวมได้แก่ บ่อปลาจำนวน 22 บ่อ คอกปศุสัตว์ 6 โรง ประชาชนได้ย้ายเข้าอยู่อาศัยในหมู่บ้านตั้งแต่วันที่ 1 – 10 มิถุนายน พ.ศ. 2533

¹สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์. โครงการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมและคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนผู้ประสบภัยภาคใต้ พ.ศ. 2531. 2531. หน้า 15 – 20.

สำหรับหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3¹ ตั้งอยู่ที่บ้านเสม็ดจวน ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีพื้นที่ 2,930 ไร่ ประชาชนในโครงการจำนวน 100 ครัวเรือน การจัดการหมู่บ้านเป็นลักษณะหมู่บ้านแบบปาร์กน้ำ แต่ละครอบครัวจะได้รับมอที่ดิน 2 แปลง คือ พื้นที่แปลงที่ 1 มีพื้นที่จำนวน 1 ไร่ พร้อมบ้านจำนวน 1 หลัง และพื้นที่แปลงที่ 2 มีพื้นที่จำนวน 15 ไร่ สำหรับประกอบอาชีพเกษตรกรรม พื้นที่ที่เหลือจะเป็นพื้นที่สำหรับการปลูกป่าสาธิต สถานที่สร้างสถานีบำรุงพันธุ์สัตว์น้ำจืด สถานที่ก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ หน่วยคั้นคว่ำวิจัยพันธุ์พืชขนาดเล็ก บ่อปลา และสำหรับก่อสร้างสาธารณประโยชน์อื่น ๆ การจัดการหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 ยึดแนวทางจากโครงการปาร์กน้ำในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เป็นแบบอย่างโดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ 2 ประการคือ การปลูกป่า และการพัฒนาหมู่บ้านสำหรับประชาชนที่ไร้ที่อยู่อาศัย ตลอดทั้งการให้การอบรมแก่ชาวบ้านโดยการปลูกฝังให้รู้จักการอนุรักษ์ต้นน้ำลำธาร ด้วยวิธีการสอดแทรกไว้ในหลักสูตรการฝึกอบรมต่าง ๆ นอกจากนั้นสถาบันวิจัยจุฬารัตน์ยังได้จัดทำหลักสูตรสำหรับการฝึกอบรมเยาวชนเกษตรทั้งชายและหญิง ซึ่งมีทั้งหลักสูตรวิชาการเกษตร จริยธรรม และการป้องกันหมู่บ้าน เรื่องที่มีการฝึกอบรมได้แก่ การพัฒนาอาชีพเกษตรกรรม การเลี้ยงปศุสัตว์ การทำประมงน้ำจืด การสหกรณ์ การตลาด อุตสาหกรรม การเกษตร การพัฒนาชุมชน การบำรุงขวัญและจิตใจ ตลอดจนจนถึงการฝึกอบรมทางด้านหลักเบื้องต้นในการรักษาพยาบาล การปฐมพยาบาล โภชนาการ การตั้งสมมุติฐานของโรคที่ป่วยกันมาก ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสารพิษ และวัตถุดิบที่มีพิษที่ใช้กันอยู่ในชีวิตประจำวัน

หลังจากที่ชาวบ้านได้รับการฝึกอบรมครบถ้วนตามหลักสูตรแล้ว ชาวบ้านก็จะนำความรู้ที่ได้ฝึกอบรมกลับไปช่วยดูแลเพื่อนบ้านในหมู่บ้าน และให้คำแนะนำแก่ชาวบ้านให้ได้เข้าฝึกอบรมต่อในหลักสูตรที่สถาบันวิจัยจุฬารัตน์ได้จัดทำขึ้นในหลักสูตรอื่น ๆ เช่น หลักสูตรการฝึกอบรมงานศิลปาชีพ โดยสถาบันวิจัยจุฬารัตน์ได้ส่งชาวบ้านในหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 ไปเข้าฝึกอบรมศิลปาชีพในพระตำหนักสวนจิตรลดา และที่ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 50 คน โดยให้ศึกษาในแผนกต่าง ๆ ได้แก่ การทำดอกไม้ประดิษฐ์ การตัดเย็บเสื้อผ้ากันฝน การทำเครื่องถม การสานลือกระจูด การเขียนลายไทย การทำจักสานจากผักตบชวา ช่างเครื่องเรือน

¹สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

รายงานผลการดำเนินการแก้ปัญหาที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัยภาคใต้. 2532.

ช่างทำจักสานจากหวาย ช่างทาสี ช่างซ่อมเครื่องยนต์ ช่างเป่าแก้ว การทำเซรามิค และการทำดอกไม้จากขนมปัง ตลอดจนการส่งเสริมให้ชาวบ้านได้เข้ารับการฝึกอบรมตามหลักสูตรของกรมการศึกษานอกโรงเรียน โดยกรมการศึกษานอกโรงเรียนได้จัดส่งชุดฝึกอบรมนอกพื้นที่ไปฝึกอบรมให้แก่ชาวบ้านหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 ได้แก่หลักสูตร การเชื่อมโลหะ การบัดกรี ช่างตัดผม ช่างซอยผม ช่างถักโคเซ ช่างซ่อมเครื่องยนต์เล็ก ช่างเย็บผ้าอุตสาหกรรม การอบรมศีลธรรมและจริยธรรม และการส่งเสริมให้ชาวบ้านให้ได้รับการศึกษาในหลักสูตรของการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ

เงินกองทุนที่ได้รับการสนับสนุนโครงการหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 1 , 2 และ 3 โดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลไทย จำนวน 60,000,000 บาท โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ จำนวน 39,075,000 บาท มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพในวชิรย์ประเทศสหรัฐอเมริกา จำนวน 2,500,000 บาท และจากมหาวิทยาลัยโกะ ประเทศญี่ปุ่น จำนวน 1,825,000 บาท

ความสำเร็จของการพัฒนาหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 นั้นย่อมขึ้นกับปัจจัยหลัก 3 ประการคือ การสนับสนุนทางด้านงบประมาณ และหลักวิชาการของสถาบันวิจัยจุฬารัตน์ และบทบาทของชาวบ้านในการพัฒนาหมู่บ้านเป็นสำคัญ โดยเฉพาะบทบาทของชาวบ้านถือว่าเป็นหัวใจของความสำเร็จดังกล่าว

การศึกษาเรื่องนี้ผู้วิจัยจึงให้ความสนใจไปยังบทบาทของชาวบ้านในการพัฒนาหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราชในประเด็นบทบาทของชาวบ้านในการพัฒนาหมู่บ้านด้านเศรษฐกิจ ทางด้านสังคม และวัฒนธรรม ทางด้านผลของการพัฒนา ทั้งที่ประสบความสำเร็จจนทำให้หมู่บ้านแห่งนี้ได้รับคัดเลือกเป็นหมู่บ้านต้นแบบของการพัฒนาอย่างครบวงจร รวมทั้งศึกษาปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นอันจะเป็นประโยชน์ในการนำไปปรับใช้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 และชุมชนอื่น ๆ ต่อไป

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาบทบาทของชาวบ้านในการพัฒนาหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ในประเด็นต่อไปนี้

1. บทบาทของชาวบ้านในการพัฒนาหมู่บ้านทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และวัฒนธรรม
2. ผลกระทบจากการพัฒนาหมู่บ้านทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และวัฒนธรรมของหมู่บ้าน

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีความสำคัญดังต่อไปนี้

1. ทำให้ทราบถึงบทบาทของชาวบ้านในการพัฒนาหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 ทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญ และเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปประยุกต์ เพื่อส่งเสริมกิจกรรมในการพัฒนาหมู่บ้านที่รับผิดชอบให้มีประสิทธิภาพต่อไป
2. เป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อผู้นำของกลุ่มพัฒนาต่าง ๆ ต่อประชาชน และผู้ที่เกี่ยวข้องที่จะนำไปปรับใช้ในการพัฒนาหมู่บ้านอื่น ๆ ให้ประสบความสำเร็จต่อไป

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาค้นคว้าไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเฉพาะบทบาทของชาวบ้านในการพัฒนาในพื้นที่หมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. ขอบเขตด้านเนื้อหาการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาไว้ดังนี้
  - 2.1 บทบาทของชาวบ้านในการพัฒนา โดยจำแนกเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้
    - 2.1.1 การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ
      - 2.2.1.1 การผลิต
      - 2.2.1.2 การตลาด
      - 2.2.1.3 รายได้
      - 2.2.1.4 รายจ่าย

2.1.2 การพัฒนาทางด้านสังคม และวัฒนธรรม

1.1.2.1 การศึกษา

1.1.2.2 การสาธารณสุข

1.1.2.3 ครอบครัว และเครือญาติ

1.1.2.4 ประเพณี และวัฒนธรรม

1.2 ผลกระทบจากการพัฒนาหมู่บ้าน โดยจะศึกษาตามประเด็นต่อไปนี้

1.2.1 ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ

1.2.2 ผลกระทบทางด้านสังคม และวัฒนธรรม

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าเป็นขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร โดยการศึกษาเอกสารประวัติ ความเป็นมา และความก้าวหน้าของหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3

2. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขอบเขต ด้านแหล่งข้อมูลด้วยวิธีการดังนี้

2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสังเกต โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลบทบาทของชาวบ้านในการพัฒนาหมู่บ้านทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และวัฒนธรรม จากการสัมภาษณ์ชาวบ้าน กรรมการหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยจุฬารัตน์ บุคคลที่ปฏิบัติงานในหมู่บ้าน จำนวนทั้งสิ้น 40 คน และสัมภาษณ์นักวิชาการในประเด็นความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบจากการพัฒนาหมู่บ้าน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม จำนวนทั้งสิ้น 10 คน ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะใช้วิธีการบันทึกเสียงลงในแถบบันทึกเสียง และจดบันทึกตามความเหมาะสม

2.2 สังเกตกิจกรรมของหมู่บ้านในแหล่งศึกษาด้วยวิธีการจดบันทึก และถ่ายภาพประกอบ

3. ขั้นจัดกระทำกับข้อมูล

3.1 รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากการสังเกต และสัมภาษณ์ที่บันทึกไว้ในแถบบันทึกเสียงมาถอดความด้วยวิธีการสรุปสาระสำคัญ และแยกแยะตามขอบเขตด้านเนื้อหา

3.2 นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ตามขอบเขตด้านเนื้อหา

4. **ขั้นเสนอผลการศึกษาค้นคว้า** เสนอผลการศึกษาค้นคว้า โดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ และมีภาพประกอบ

นิยามศัพท์เฉพาะ

บทบาทของชาวบ้าน หมายถึง การแสดงพฤติกรรม หรือกระทำตามหน้าที่ ของชาวบ้านหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 ในการพัฒนาหมู่บ้าน และการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและคนอื่น ๆ ในหมู่บ้านให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

การพัฒนาหมู่บ้าน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงสภาพของหมู่บ้านในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวบ้านในหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3

การพัฒนาเศรษฐกิจ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงด้านการประกอบอาชีพ การผลิต การตลาด รายได้ รายจ่าย ของชาวบ้านในหมู่บ้านให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

การพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม หมายถึงการเปลี่ยนแปลงระเบียบแบบแผนวิถีชีวิตของชาวบ้าน ในด้านการศึกษา สาธารณสุข ครอบครัวและเครือญาติ ประเพณีและวัฒนธรรม ตลอดจนความสัมพันธ์ต่าง ๆ ระหว่างสมาชิกในหมู่บ้านให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

บทที่ 2

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและนำเสนอตามลำดับดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา
2. เอกสารที่เกี่ยวกับบทบาทของประชาชนในการพัฒนา
3. เอกสารที่เกี่ยวกับหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่

จังหวัดนครศรีธรรมราช

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา

1. ความหมายของการพัฒนา ได้มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการพัฒนาไว้ดังนี้
กรมการพัฒนาชุมชน¹ ได้ให้ความหมายของการพัฒนา สรุปได้ว่า การพัฒนา หมายถึงการเพิ่มขีดความสามารถของประชาชนในการพัฒนาตนเอง และชุมชน เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง เพื่อนบ้าน และชุมชน ให้มีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นด้วยการให้ร่วมความมือกันระหว่างประชาชนกับรัฐบาล ทั้งนี้เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สูงขึ้น

สัญญา สัญญาวิวัฒน์² ได้ให้ความหมายของการพัฒนาไว้ สรุปได้ว่า การพัฒนา เป็นกระบวนการที่มุ่งส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้นโดยความร่วมมืออย่างจริงจังของประชาชนและควรจะเป็นความคิดริเริ่มของประชาชนเองด้วย แต่ถ้าหากประชาชนไม่รู้จักคิดริเริ่ม ก็ให้ใช้เทคนิคกระตุ้น ให้เกิดความคิดริเริ่มขึ้น ทั้งนี้ต้องการให้กระบวนการนี้ได้รับการตอบสนองจากประชาชนด้วยความกระตือรือร้นอย่างจริงจัง

พัฒน์ บุญยรัตพันธุ์³ ได้กล่าวถึงความหมายของการพัฒนา สรุปได้ว่า การพัฒนา เป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่รัฐนำมาใช้เพื่อเป็นการกระตุ้นเตือน ชี้แนะ ส่งเสริมให้ประชาชนในชนบทเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และเสริมสร้างท้องถิ่นให้ก้าวหน้าไปทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย

---

¹กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. การพัฒนาชุมชนหลักและวิธีปฏิบัติ. 2530. หน้า 27.

²สัญญา สัญญาวิวัฒน์. การพัฒนาชุมชน. 2525. หน้า 20.

³พัฒน์ บุญยรัตพันธุ์. แนวทางการดำเนินงานของกรมการพัฒนาชุมชน. 2525. หน้า 8.

ดิณ ปรัชญพฤทธิ¹ ได้กล่าวถึงความหมายของการพัฒนาไว้ สรุปได้ว่า การพัฒนาหมายถึงความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม โครงสร้าง กระบวนการ และพฤติกรรมของระบบปัจเจกบุคคลทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เพื่อให้สนองตอบข้อเรียกร้อง ความต้องการของมวลมนุษยชาติในแง่ของความยากจน หรือความไม่รู้หนังสือ ความเจ็บไข้ได้ป่วย และความหิวโหย

วิลโล่ ตั้งจิตสมคิด² ได้กล่าวถึงความหมายของการพัฒนาไว้ สรุปได้ว่า การพัฒนาเป็นความเจริญก้าวหน้าที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่ปรารถนาน้อยให้เป็นที่ปรารถนามาก ให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม

ทรรศนะของนักวิชาการดังกล่าว สรุปได้ว่า การพัฒนาหมายถึง กระบวนการพัฒนาความรู้ความสามารถของประชาชนเพื่อให้ประชาชนได้เกิดความเชื่อมั่นในการช่วยเหลือตนเอง เพื่อนบ้าน และชุมชน โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามุ่งส่งเสริม กระตุ้น ยั่วยุ ให้ประชาชนได้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่จะพัฒนาความเป็นอยู่ของตนเอง และชุมชนให้ก้าวหน้าทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ตลอดจนการดูแลตนเอง และการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพื่อให้เกิดเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น โดยมีเป้าหมายตามแนวทางที่ตั้งไว้อย่างแน่นอน

2. ความหมายของการพัฒนาชนบท การพัฒนาชนบทเป็นวิธีการแก้ปัญหาสังคมของประเทศบนพื้นฐานความเชื่อว่างานพัฒนาชนบทนั้นจะทำให้ประเทศต่าง ๆ เจริญก้าวหน้าในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม การเมือง การปกครอง และวัฒนธรรม ซึ่งนักวิชาการได้ให้ความหมายของการพัฒนาชนบทไว้ดังนี้

ดิเรก ฤกษ์ห่วย³ ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชนบทไว้ สรุปได้ว่า การพัฒนาชนบทเป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทุก ๆ ด้าน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม การศึกษา วัฒนธรรม สุขภาพอนามัย และการปกครอง ให้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นตามแผนการที่กำหนดไว้

¹ดิณ ปรัชญพฤทธิ. การบริหารการพัฒนาความหมาย เนื้อหาแนวทางและปัญหา. 2534. หน้า 177.

²วิลโล่ ตั้งจิตสมคิด. การศึกษากับการพัฒนาชนบท. 2528. หน้า 1.

³ดิเรก ฤกษ์ห่วย. การพัฒนาชนบท. 2522. หน้า 1 – 2.

ทวี ทิมขำ¹ ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชนบทไว้ สรุปได้ว่า การพัฒนาชนบท หมายถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างต่าง ๆ ในชุมชนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม เพื่อให้วิถีชีวิตของประชาชนในชนบทมีความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลงไปสู่สภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การพัฒนาชนบทมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นกระบวนการที่มีผลกระทบต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม

สัญญา สัญญาวิวัฒน์² ได้กล่าวถึงความหมายของการพัฒนาชนบทไว้ สรุปได้ว่า การพัฒนาชนบทเป็นการเปลี่ยนแปลงชนบท หรือสร้างความแตกต่างในชนบทให้มีทิศทางที่แน่นอนภายในระยะเวลาขนาดสั้นด้วยอัตราความเร็ว เจ้าหน้าที่งบประมาณ และวิธีการที่กำหนดไว้

ทรรคนะของนักวิชาการดังกล่าว สรุปได้ว่า การพัฒนาชนบทเป็นการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชนบท โดยการวางแผนการพัฒนาย่างเป็นระบบ ทั้งทางด้านบุคคล องค์กร เพื่อที่จะปรับปรุงแก้ไขสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และวัฒนธรรม การเมือง การปกครองให้ดีขึ้น

2. หลักการและแนวคิดในการพัฒนาชนบท การดำเนินงานพัฒนาชนบท ให้บังเกิดผลตามวัตถุประสงค์นั้น จำเป็นที่จะต้องอาศัยแนวคิดและหลักการพัฒนา ซึ่งไพรัตน์ เตชะรินทร์³ ได้กล่าวถึงหลักการพัฒนาไว้สรุปได้ดังนี้

1. การพัฒนาต้องยึดหลักความต้องการขั้นพื้นฐานของคนเป็นหลัก
2. การพัฒนาจะต้องริเริ่มและดำเนินการโดยประชาชน
3. การพัฒนาต้องร่วมมือกับประชาชนและต้องใช้หลักการส่งเสริมให้ประชาชนไม่พึ่งพาตนเอง และมีส่วนร่วมในการทำงานทุกขั้นตอน
4. โครงการและกิจกรรมต้องสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และมีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม
5. การพัฒนาต้องส่งผลไปสู่การปรับปรุงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนเป็นหลัก

¹ทวี ทิมขำ. การพัฒนาชุมชน. 2528. หน้า 7 – 8.

²สัญญา สัญญาวิวัฒน์. คุณภาพและคุณธรรมในการพัฒนาประเทศ. 2527. หน้า 284.

³ไพรัตน์ เตชะรินทร์. การบริหารงานพัฒนาชุมชน. 2524. หน้า 235.

ศักดิ์ดา ปรารงค์ประทานพร¹ ได้กล่าวถึงหลักการพัฒนาไว้ สรุปได้ว่า การพัฒนาจะต้องไม่พัฒนาด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว หรือทำชั่วคราวชั่วคราวแต่ต้องพัฒนาควบคู่กันไปทุกด้านดังนี้

1. การพัฒนาความเป็นอยู่โดยการฝึกอบรมให้ความรู้ทางด้านเกษตรกรรม การส่งเสริมอุตสาหกรรมพื้นบ้าน ตลอดจนจัดให้ระบบสหกรณ์เพื่อการเกษตรในชุมชน
2. การพัฒนาทางด้านสุขภาพอนามัย โดยจัดให้มีการฉีดยาปลูกฝีเพื่อป้องกันโรคติดต่อต่าง ๆ การจัดตั้งศูนย์อนามัยเพื่อการรักษาเบื้องต้น และให้ความรู้ทางด้านสุขภาพอนามัย ตลอดจนการให้ความรู้ในเรื่องการวางแผนครอบครัว และการสุขภาพภิบาล
3. การพัฒนาการศึกษาเพื่อขจัดความไม่รู้หนังสือ โดยจัดการศึกษาระบบนอกโรงเรียนสำหรับผู้ใหญ่
4. การพัฒนาความรับผิดชอบต่อชุมชนโดยการฝึกอบรมผู้นำชุมชน และประชาชนทั่วไป ด้วยการจัดตั้งองค์กรเยาวชน องค์กรสตรี เป็นต้น

การพัฒนาทั้ง 4 ด้านนี้จะต้องให้เกิดความสนใจ ความต้องการ และร่วมมืออย่างจริงจังของประชาชนไม่ใช่เป็นการหยิบยื่นให้จากบุคคลภายนอก การพัฒนาถือได้ว่าประชาชนในท้องถิ่นเป็นพลังที่สำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง ประเพณี และวัฒนธรรม

กรมการพัฒนาชุมชน² ได้วางหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ใช้ในปัจจุบันไว้สรุปได้ 3 ประการดังนี้

1. ปลูกฝังความเชื่อมั่นในการช่วยเหลือตนเอง และทำงานร่วมกันของประชาชน แต่เดิมการช่วยเหลือประชาชนรัฐบาลจะเป็นผู้หยิบยกให้ประชาชนเอง ทำให้เกิดความเคยชินไม่มีการแข่งขัน และขาดความร่วมมือร่วมใจกัน ประชาชนจะมีหน้าที่คอยรับความช่วยเหลือจากรัฐบาลเพียงฝ่ายเดียว ขาดความคิดริเริ่ม ดังนั้นจึงต้องพยายามปลูกฝังความรู้สึกของคนให้เชื่อมั่นในการช่วยเหลือตนเอง และการทำงานร่วมกันให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชน

¹ศักดิ์ดา ปรารงค์ประทานพร. “การศึกษานอกโรงเรียนกับการพัฒนาชุมชน” ใน การศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิตและสังคม รวบรวมบทความการศึกษานอกโรงเรียน เล่ม 4. 2525. หน้า 202 – 208.

²กรมการพัฒนาชุมชน. การพัฒนาชุมชน. ม.ป.ป. หน้า 1 – 2.

1. ยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน งานพัฒนาชุมชนจะต้องยึดหลักความต้องการในการมีส่วนร่วมของประชาชน กล่าวคือต้องการให้ประชาชนทราบ และร่วมกิจกรรมนั้น ๆ เพื่อให้ประชาชนมีสำนึกว่าเป็นงานของประชาชนไม่ใช่ของรัฐบาล

3. ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้มากที่สุด งานพัฒนาเป็นงานที่จะต้องใช้ความพยายามในการจัดการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้มากที่สุด ผลของการพัฒนาขั้นแรกควรจะเกิดจากการตัดแปลงแก้ไข และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์มากที่สุด แล้วจึงค่อยนำความช่วยเหลือจากภายนอกเข้าไปในชุมชน โดยให้ตระหนักว่าพลังอันจะนำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนนั้น ๆ หาได้อยู่ที่ชุมชนอื่น ๆ

หลักการและแนวคิดที่เป็นข้อมูลพื้นฐานของการพัฒนาชนบท เป็นพลังที่สำคัญในการพัฒนาชุมชนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาไปทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และวัฒนธรรม การพัฒนาชนบทให้ประสบผลสำเร็จนั้นจะขึ้นอยู่กับประชาชนเป็นสำคัญ การกระตุ้นหรือการชักจูงให้เกิดพลังในการทำงานของประชาชนนั้น เกิดจากการใช้ทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมอย่างจริงจัง การพัฒนาชนบทเป็นวิธีการหนึ่งที่รัฐบาลนำมาใช้สำหรับการพัฒนาประเทศ เพื่อกระตุ้นเตือน ยั่วยุ ส่งเสริมประชาชนให้เกิดความคิดริเริ่ม และเข้าร่วมมือในการดำเนินงานปรับปรุงความเป็นอยู่ของคนในชุมชน และเสริมสร้างท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม วัฒนธรรม การเมือง การปกครอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนิรุติ ไชยบุญกุล¹ ได้ให้แนวคิดในการพัฒนาชนบทไว้สรุปได้ 3 ประการดังนี้

1. การช่วยเหลือตนเอง และการช่วยเหลือผู้อื่นเพื่อให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ กล่าวคือ ประชาชนในท้องถิ่นจะต้องคิดช่วยเหลือตนเองในการพัฒนาท้องถิ่น ทั้งรูปแรงงาน วัสดุ และทรัพย์สินอื่น ๆ โดยรัฐบาลจะต้องให้การสนับสนุนทางวิชาการ และงบประมาณในการดำเนินงานของหมู่บ้านหากเกินขีดความสามารถของประชาชนในท้องถิ่น

2. การพัฒนาชนบทเป็นการพัฒนาที่สมบูรณ์แบบ โดยที่ปัญหาสังคมชนบทมีขอบเขตกว้างขวาง และปัญหาหนึ่ง ๆ มักจะเชื่อมโยงไปยังปัญหาอื่น ๆ เสมอซึ่งไม่อาจแก้ไขได้ด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง หรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง ดังนั้นจึงต้องดำเนินการแก้ไขด้วยวิธีการต่าง ๆ กัน และการเข้าไปดำเนินการแก้ไขในทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับปัญหาพร้อมกันในรูปแบบของโครงการ หรือแผนการดำเนินงานที่กำหนดไว้เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ

¹นิรุติ ไชยบุญกุล. คู่มือการพัฒนาชุมชน. 2522. หน้า 29 – 30.

3. การพัฒนาชนบทเป็นการดำเนินงานที่เริ่มจากท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับนโยบายพัฒนาประเทศ หมายความว่ากิจกรรมด้านการพัฒนาท้องถิ่นในชนบทจะได้รับการสนับสนุนให้เป็นกำลัง และเป็นรากฐานที่ค้ำจุนนโยบายของชาติ การสนับสนุนที่ได้รับก็คือการสนับสนุนจากรัฐบาลในด้านวัสดุกำลังคน และงบประมาณ

โกวิท พวงงามและปรีดี โชติช่วง¹ ได้กล่าวถึงหลักการ และแนวคิดในการพัฒนาชนบทไว้ สรุปได้ว่า งานพัฒนาชนบทเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนาได้ลงไปทำงานร่วมกับประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพตามหลักการ และแนวคิดพื้นฐานงานพัฒนาชนบทดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชน
2. การช่วยเหลือตนเอง
3. ความคิดริเริ่มของประชาชนเอง
4. ความต้องการของชุมชน
5. การศึกษาตลอดชีวิต

ไพรัตน์ เตชะรินทร์² ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชนบทไว้ สรุปได้ดังนี้

1. เริ่มต้นโดยกำหนดมาตรฐานที่ประชาชนต้องการ หรือทำอย่างไรที่จะทำให้ประชาชนมีปัจจัยพื้นฐาน ซึ่งปัจจัยพื้นฐานที่เริ่มต้นนั้นควรจะอยู่ในระดับไหนในมาตรฐานไหน จึงจะมีความเหมาะสม
2. เริ่มต้นค้นหาปัญหาของประชาชนเพื่อให้รู้ถึงปัญหาที่แท้จริงของประชาชน ปัญหาในการอยู่ร่วมกันในสังคมต้องเป็นปัญหาของประชาชนเองจริง ๆ ในมาตรฐานของชุมชนนั้น ๆ ไม่ใช่เป็นปัญหาที่บุคคลภายนอกนำเข้าไป จุดอ่อนก็คือเรายังค้นหาปัญหาที่แท้จริงของชุมชนไม่ได้ และมักจะтикหักจากสิ่งแวดล้อมที่ตนเองมองเห็นเริ่มต้นโดยการให้บริการตามหน้าที่ของหน่วยงานที่รับผิดชอบ ถ้าเอาบริการของหน่วยงานที่เป็นที่ตั้งในการให้ความช่วยเหลือบางที่อาจทำไปแล้วประชาชนไม่ได้มีความต้องการสิ่งนั้น ๆ อย่างจริงจัง โครงการหรือบริการที่นำไปให้ก็ยุติหรือสลายตัวไปในที่สุด

ทรรศนะของนักวิชาการเกี่ยวกับแนวคิด และหลักการพัฒนาชนบท สรุปได้ว่า หลักการและแนวคิดในการพัฒนาชนบทมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

¹โกวิท พวงงาม และปรีดี โชติช่วง. คู่มือสอบพัฒนากร. 2526. หน้า 19.

²ไพรัตน์ เตชะรินทร์. การพัฒนาชนบทไทย. 2525. หน้า 97 – 98.

จุดเริ่มต้นที่ถูกต้องของกระบวนการพัฒนาชนบทก็คือ การศึกษาสภาพความเป็นอยู่หรือความต้องการของประชาชนเนื่องจากงานพัฒนาชนบทนั้นเป็นงานที่ต้องการความร่วมมือกันระหว่างรัฐกับประชาชน การที่ประชาชนในชนบทสามารถช่วยเหลือตนเองในการพัฒนาท้องถิ่นได้นั้น รัฐบาลต้องให้การสนับสนุนทั้งทางด้านวิชาการ งบประมาณ ซึ่งจะทำให้ประชาชนสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น และแสดงพลังในการพัฒนาท้องถิ่นตามความคิดริเริ่มของประชาชนในชนบทเอง ซึ่งจะทำให้งานพัฒนาชนบทประสบความสำเร็จได้ดีกว่าการนำความคิดจากภายนอกชุมชนที่ไม่ตรงกับความต้องการของชุมชน ซึ่งมักจะไม่ได้รับการยอมรับจากประชาชนเท่าที่ควร งานพัฒนาชนบทมิได้มุ่งขจัดปัญหาของชนบทในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะแต่มุ่งพัฒนาในทุกด้านพร้อม ๆ กันไปเพราะปัญหาของชนบทนั้นเกี่ยวข้อยกกันอย่างใกล้ชิดทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชน การช่วยเหลือตนเอง การมีความคิดริเริ่มในการพัฒนาชนบท และการศึกษาแบบตลอดชีวิตให้แก่ประชาชน การกำหนดมาตรฐานตามที่ประชาชนต้องการ การแก้ปัญหาที่แท้จริงของประชาชนในชนบทเป็นการผสมผสานความต้องการของประชาชนในชนบทและความต้องการของรัฐในอันที่จะเปลี่ยนแปลงชนบทให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้น

4. เป้าหมายและกระบวนการในการพัฒนา การพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า ควรมุ่งเน้นการพัฒนาไปที่ชนบทเป็นสำคัญ ดังที่พัฒน์ สุจ้านงค์และคณะ¹ ได้กล่าวถึง เป้าหมายและกระบวนการในการพัฒนาไว้ สรุปได้ว่า สังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรมประชาชนร้อยละ 80 เป็นผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ประชาชนเหล่านี้ส่วนมากเป็นผู้ที่มีรายได้น้อย และมีฐานะยากจนซึ่งเป็นปัญหาในชนบทนั้นมีมากมาย ปัญหาต่าง ๆ ในชนบทจึงเป็นแรงผลักดันอันสำคัญที่ทำให้รัฐบาลต้องเร่งดำเนินการพัฒนาประเทศด้วยนโยบายการพัฒนาชุมชนในชนบท ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งในหลายวิธีที่รัฐบาลได้นำออกมาแก้ปัญหาความเดือดร้อน โดยกำหนดไว้ในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อยกระดับการครองชีพของประชาชนในชนบทให้ดีขึ้น การพัฒนาชนบทจึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมืออย่างจริงจัง และต่อเนื่องจากหลาย ๆ ฝ่ายทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน จึงจะประสบความสำเร็จได้

วิรัช เตียวหงษากุล² ได้กล่าวถึงเป้าหมายในการพัฒนาประเทศไว้ สรุปได้ว่า ถ้าพึง

¹พัฒน์ สุจ้านงค์ และคณะ. การพัฒนาชนบทแบบผสมผสานสำหรับประเทศไทย. 2524. หน้า 10.

²วิรัช เตียวหงษากุล. หลักการพัฒนาชุมชน บทบาทของสถาบันการศึกษากับการพัฒนาชุมชน. 2529. หน้า 6.

การปกครองของรัฐเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วได้ต้องอาศัยอำนาจในการพัฒนาของประชาชนเข้ามาผสมผสานระหว่างกัน การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม การเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงในสังคมชนบท ส่วนหนึ่งมาจากการพัฒนาประเทศด้านคมนาคม ไฟฟ้า ประปา และการติดต่อสื่อสารกับสังคมภายนอกทำให้ประชาชนในท้องถิ่นได้รับข้อมูลข่าวสาร และการบริการที่ดีขึ้นส่งผลให้มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น และมีความเปลี่ยนแปลงไปทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และวัฒนธรรม สร้างความรู้สึกให้มีความรักความผูกพันต่อท้องถิ่น ช่วยลด และป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับสังคมส่วนรวม

เวรดี ไชยทาน¹ ได้กล่าวถึงเป้าหมายของผู้นำชุมชนที่ส่งเสริมงานพัฒนาชุมชน สรุปได้ว่า เป้าหมายของผู้นำชุมชนที่ส่งเสริมงานพัฒนาชุมชนนั้นจะต้องเป็นผู้ที่ให้ความสนใจชุมชนอย่างจริงจัง และการพูดคุยพบปะประชาชนอยู่เสมอ รวมทั้งการรับฟังความคิดเห็นจากเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน เพื่อจะได้รับทราบ และค้นหาปัญหาของชุมชนได้อย่างแท้จริง ทำให้เกิดทักษะในการแก้ปัญหา และสร้างความเข้าใจกับประชาชนในชุมชน ตลอดทั้งการนำเอาทรัพยากรทั้งภายในและภายนอกชุมชนมาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชน การจัดแบ่งงานให้ผู้ร่วมกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งได้อย่างเหมาะสมสามารถกำหนดลักษณะได้อย่างชัดเจน มีการติดตาม และประเมินผลความก้าวหน้าของงาน เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาได้อย่างทันที่ นอกจากนี้ยังต้องเป็นผู้ที่มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม และสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนในชุมชน

ทรรศนะดังกล่าวสรุปได้ว่า เป้าหมายในการพัฒนาชนบทเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาชนบทให้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ด้วยการให้ความร่วมมือของประชาชน และการใช้ทรัพยากรในชุมชน ตลอดทั้งการสนับสนุนทางด้านวิชาการ งบประมาณ การบริการ และข่าวสารต่าง ๆ จากรัฐบาล เพื่อปฏิบัติภารกิจในการพัฒนาชนบทให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ตามเป้าหมายที่วางไว้

¹เวรดี ไชยทาน. เป้าหมายของผู้นำที่ส่งเสริมงานพัฒนาชุมชน. 2526.

เอกสารเกี่ยวกับบทบาทของประชาชนในการพัฒนา

1. ความหมายของบทบาท คำว่า “บทบาท” ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง “การทำตามบทโดยบรรยายด้วยการทำหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทพ่อแม่ และบทบาทครู เป็นต้น”¹ และไกรวิช เจียมจง² ได้ให้ความหมายของบทบาทสรุปได้ว่า บทบาทหมายถึงการปฏิบัติตามตำแหน่งหน้าที่ และสถานภาพทางสังคมในแง่จิตวิทยา บทบาทหมายถึงการแสดงออกของแต่ละบุคคล ในแง่สังคมวิทยา บทบาทหมายถึง การแสดงออกที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งนั้น ๆ ของบุคคลในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับ ฌองส์ เสง์ปรีชา³ ที่ได้ให้ความหมายของบทบาท สรุปได้ว่า บทบาทหมายถึงพฤติกรรมที่ปฏิบัติตามสถานภาพทางสังคมของแต่ละคน มีแนวทางที่ปฏิบัติตนไปตามแนวทางของสถานภาพนั้น ๆ และสวัสต์ดี แก้วสมบุญ⁴ ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้สรุปได้ว่า พฤติกรรมที่เกิดขึ้นตามเงื่อนไข และอำนาจหน้าที่รับผิดชอบที่ต้องกระทำเมื่อบุคคลเข้ามาดำรงตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งตามบทบาทที่กำหนดไว้ นั้นต้องเป็นที่รู้จัก และเข้าใจกันระหว่างบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งเองกับบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องด้วย

ทรรศนะของนักวิชาการดังกล่าวสรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง แบบแผนของพฤติกรรมหรือการกระทำต่าง ๆ ที่ปฏิบัติตามสิทธิ และหน้าที่ของสถานภาพ บทบาทมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับประชาชน และสภาพของสังคมที่ตนเองมีส่วนร่วม บทบาท และสถานภาพเป็นสิ่งที่ควบคู่กัน บทบาทอาจจะเปลี่ยนแปลงไปเมื่อสถานภาพเปลี่ยนแปลงไป

2. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

บทบาทเป็นพฤติกรรมของบุคคลที่กระทำตามหน้าที่ ตำแหน่ง และสถานภาพทางสังคม ซึ่งมีนักวิชาการได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทไว้ในแง่มุมต่างดังนี้

¹ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. 2525.

หน้า 453.

²ไกรวิช เจียมจง. จิตวิทยาสังคม 2. 2523. หน้า 108.

³ฌองส์ เสง์ปรีชา. สังคมวิทยา. 2524. หน้า 73.

⁴สวัสต์ดี แก้วสมบุญ. บทบาทเกี่ยวกับงานวิชาการของศึกษานิเทศก์อำเภอในภาคใต้. 2524. หน้า 15.

ไพบูลย์ ช่างเรียน¹ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท สรุปได้ว่า บทบาทของคนในสังคม ย่อมขึ้นอยู่กับสถานภาพที่ตนครองอยู่ และคุณสมบัติของบุคคล

เดโช สนวนานนท์² ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท สรุปได้ว่า บทบาทจะต้องประกอบด้วยลักษณะ 4 ประการดังนี้

1. รู้สถานภาพของตนในสังคม
2. คำนึงถึงพฤติกรรมที่แสดงออกในสถานการณ์ที่เหมาะสมกับสถานภาพของตน
3. คำนึงถึงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น
4. ประเมินผลการแสดงบทบาทของตนเอง

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง³ ได้เสนอแนวคิดในการแสดงบทบาทของประชาชนไว้หลาย ประการสรุปได้ดังนี้ บทบาทของประชาชนในการมีส่วนร่วม ได้แก่ การร่วมค้นหาปัญหา และ สาเหตุของปัญหา การร่วมกันวางแผน การร่วมลงทุน การร่วมปฏิบัติ การร่วมติดตาม และการประเมินผล

กรรณิการ์ ชมดี⁴ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของประชาชน สรุปได้ว่า บทบาทของ ประชาชน หมายถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีความเกี่ยวข้องกันทางด้านจิตใจ และอารมณ์ ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องกันดังกล่าวเป็นเหตุให้กระทำจน บรรลุตามจุดมุ่งหมายของกลุ่ม

แนวคิดของนักวิชาการดังกล่าว สรุปได้ว่า บทบาทเป็นพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม ที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน บทบาทเป็นการร่วมกันค้นคว้า ร่วมกันปฏิบัติกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหา การ ติดตาม และการประเมินผล ทั้งนี้การแสดงออกซึ่งบทบาทจะมีประสิทธิภาพหรือไม่ขึ้นอยู่กับตัว บุคคลที่อยู่ในบทบาทนั้น ๆ

¹ไพบูลย์ ช่างเรียน. สารานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา. 2516. หน้า 27.

²เดโช สนวนานนท์. จิตวิทยาสังคม. 2518. หน้า 108.

³เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. การบริหารการพัฒนาชนบท. 2527. หน้า 108.

⁴กรรณิการ์ ชมดี. การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ. 2524. หน้า 9.

3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้านจุฬารณพัฒนา 3 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

1. ประวัติความเป็นมา

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ¹ ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านจุฬารณพัฒนา 3 ไว้สรุปได้ว่า หมู่บ้านจุฬารณพัฒนา 3 ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช เกิดขึ้นตามพระราชดำริของ ศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี โดยได้รับการอนุมัติจากรัฐบาลตามมติของคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2532 ให้ดำเนินการจัดทำโครงการฟื้นฟูสภาพแวดล้อม และพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนผู้ประสบอุทกภัยในจังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ได้รับผลกระทบจากการเกิดอุทกภัยในภาคใต้เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2531 ทำให้ประชาชนเสียชีวิต 374 คน สูญหาย 2 คน บาดเจ็บ 2,022 คน ไร้ที่อยู่อาศัย 2,022 คน และเด็กกำพร้า 151 คน ความเสียหายมีมูลค่าประมาณ 9,000 ล้านบาท ทั้งนี้ไม่รวมความเสียหายที่มีต่อชีวิต และสภาพจิตใจของประชาชนที่ไม่สามารถประเมินเป็นมูลค่าได้ สถาบันวิจัยจุฬารณ โดยศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ทรงดำเนินโครงการช่วยเหลือผู้ประสบภัยอย่างเร่งด่วน และครบวงจร โดยการจัดสร้างที่อยู่อาศัย และจัดหาพื้นที่ทำกิน ตลอดจนส่งเสริมอาชีพให้ประชาชนทั้งในระยะสั้น และระยะยาว สร้างสาธารณูปโภค ชลประทาน การสาธารณสุข รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ตามความเหมาะสม โดยได้เริ่มโครงการตั้งแต่เดือนมีนาคม 2532 เป็นต้นมา

2. ที่ตั้งและอาณาเขต ดังที่สำนักงานอำเภอทุ่งใหญ่² ได้กล่าวถึงพื้นที่หมู่บ้านจุฬารณพัฒนา 3 ไว้สรุปได้ว่า พื้นที่หมู่บ้านจุฬารณพัฒนา 3 อยู่ห่างจากศาลากลางจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นระยะทาง 115 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ : ติดต่อกับพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าคลองกรุงหยัน หมู่ที่ 1 ตำบลกุแหระ ซึ่งเป็นพื้นที่สำหรับการจัดตั้งหมู่บ้านจุฬารณพัฒนา 4 ระยะทาง 4.4 กิโลเมตร

¹สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. รายงานผลการดำเนินการแก้ไขปัญหาที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัยภาคใต้. 2532. หน้า 20 – 24.

²สำนักงานอำเภอทุ่งใหญ่. แนวทางการพัฒนาหมู่บ้านจุฬารณพัฒนา 3 อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช. 2533. หน้า 6 – 7.

ทิศตะวันออก : ติดกับถนนสายคอนกรีตประจวบคีรีขันธ์ ถึง บ้านบ่อปลา ระยะทาง 1.7 กิโลเมตร

ทิศใต้ : ติดต่อกับพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติคลองกรุงหยัน บ้านห้วยลึก หมู่ที่ 3 ตำบล กุแหระ ไปทางทิศตะวันออก ระยะทาง 4.5 กิโลเมตร

ทิศตะวันตก : ติดต่อกับหมู่ที่ 9 ตำบลห้วยตะพาน โดยมีแนวเขตเริ่มต้นจากสายถนน โพธิ์ทอง ถึง ห้วยผักหนามไปทางทิศเหนือตามทางเดินบ้านในสังกัดไปจนถึงคลองบุด ระยะทาง 3.3 กิโลเมตร

การเดินทางระหว่างหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 ถึงอำเภอทุ่งใหญ่ มีถนนลาดยางสาย อำเภอทุ่งใหญ่ ถึง อำเภอลำทับ จังหวัดกระบี่ ผ่าน 1 สาย ประชาชนสามารถเดินทางเข้าออกหมู่บ้านได้สะดวกทุกฤดูกาล ระยะทางจากหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 ถึงที่ว่าการอำเภอทุ่งใหญ่ ระยะทาง 15 กิโลเมตร

3. สภาพภูมิศาสตร์ สถาบันวิจัยจุฬารัตน์¹ ได้กล่าวถึงสภาพภูมิศาสตร์โดยทั่วไปของหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 ไว้สรุปได้ว่า หมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 มีสภาพพื้นที่โดยทั่วไปมีลักษณะพื้นที่เป็นเนินเตี้ย ๆ ดินเป็นดินทราย และดินเหนียวปนทราย สภาพป่าส่วนใหญ่เป็นป่าโปร่ง พื้นที่ของหมู่บ้านหลายแห่งเป็นพื้นที่ดอน เคยมีชาวบ้านบุกบุกเบิกพื้นที่ปลูกยางพารา สลับกับการทำไร่

ทรัพยากรดินและแหล่งน้ำ โดยทั่วไปดินเป็นดินทรายและดินเหนียวปนทราย ส่วนที่ดินลึกมีการระบายน้ำได้ดี เนื้อดินร่วนปนทรายมากทำให้น้ำซึมผ่านชั้นดินได้เร็ว ระดับความอุดมสมบูรณ์ของดินทราย และดินร่วนปนทรายนี้อยู่ในระดับต่ำมากและยังขาดแคลนธาตุอาหารพืชเกือบทุกธาตุ ความเหมาะสมในการปลูกไม้ยืนต้นได้แก่การปลูกยางพารา ไม้ผลต่าง ๆ กาแฟ และปาล์มน้ำมัน แต่ถ้าหากใช้สำหรับการปลูกไม้ผลยืนต้น ควรมีแหล่งน้ำไว้ด้วย และควรมีการปลูกพืชคลุมดินเพื่อรักษาระดับความชื้นของหน้าดิน

แหล่งน้ำธรรมชาติ และสภาพฝนในพื้นที่หมู่บ้าน จากการสำรวจของสำนักงานชลประทานที่ 11 กรมชลประทานพบว่าในเขตพื้นที่โครงการหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 มีร่องน้ำธรรมชาติขนาดเล็กกระจายอยู่ทั่วบริเวณพื้นที่ ซึ่งร่องน้ำขนาดเล็กเหล่านี้ได้ไหลมารวมกันเกิดเป็นลำธารที่มีขนาดใหญ่พอประมาณเรียกว่า ห้วยลึก ไหลลงสู่คลองเสม็ดจวน ปัจจุบัน

¹สถาบันวิจัยจุฬารัตน์. ประเมินผลโครงการหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3. 2540.

กรมชลประทานได้ก่อสร้างอ่างเก็บน้ำบ้านเสม็ดจวนเพื่อเก็บน้ำสำหรับใช้อุปโภคบริโภคภายในหมู่บ้านและใช้สำหรับการประกอบอาชีพประมงน้ำจืด การท่องเที่ยว และเกษตรกรรม

สภาพฝนในเขตพื้นที่จากข้อมูลปริมาณน้ำฝนวัดได้ที่อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ตามภาพประกอบ 1 พบว่าปริมาณน้ำฝนที่ตกในพื้นที่ชุมชนทุกเดือนรวมกันเฉลี่ยปริมาณฝนตกทั้งปี วัดได้ 1,625.9 มิลลิเมตร เดือนตุลาคมจะมีปริมาณฝนตกมากที่สุดเฉลี่ยทั้งเดือน 255.0 มิลลิเมตร เดือนกุมภาพันธ์จะมีปริมาณน้ำฝนตกน้อยที่สุดเฉลี่ยทั้งเดือน 16.30 มิลลิเมตร

ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยรายเดือน (มิลลิเมตร)

รวบรวมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 – 2535

เดือน ปริมาณ เฉลี่ย/ค	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ปริมาณ เฉลี่ย/ปี
	37.6	16.3	44.1	94.3	176.9	148.1	176.9	182.0	222.1	255.0	199.6	73.2	1625.9

ภาพประกอบ 1 แสดงปริมาณฝนบริเวณอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช
(ที่มา : สำนักงานชลประทานที่ 11. รายงานปริมาณน้ำฝนที่วัดได้ที่อำเภอทุ่งใหญ่)

4. สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม

สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์¹ ได้กล่าวถึงสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3 ไว้สรุปได้ว่า หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3 ประกอบด้วยครัวเรือนทั้งสิ้นจำนวน 100 ครัวเรือน มีประชากรทั้งหมด 432 คน เพศชาย 195 คน เพศหญิง 237 คน การศึกษาของชาวบ้านในหมู่บ้านส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ภายในหมู่บ้านมีศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน 1 แห่ง โรงเรียนระดับประถมศึกษาที่มีโรงเรียนบ้านควนประชาสรรค์ อยู่ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 2 กิโลเมตร และโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาที่มีโรงเรียนเสม็ดจวนวิทยาคม ตั้งอยู่บริเวณด้านหน้าหมู่บ้าน

¹สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์. รายงานการประเมินผลโครงการหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3. 2538. หน้า 30 – 32.

การนับถือศาสนาของชาวบ้านหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 ชาวบ้านทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ ภายในหมู่บ้านมีที่พักสงฆ์ และมีหออพระพุทธรูป 1 หลัง ชาวบ้านจะไปทำบุญที่วัดเขาหินซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 4 กิโลเมตร ชาวบ้านต่างเป็นผู้ยึดมั่นในพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัดเหมือนกับสังคมชาวพุทธโดยทั่วไป ประเพณีที่สำคัญของชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนาและการนับถือบรรพบุรุษ ประเพณีที่สำคัญของชาวบ้านได้แก่ ประเพณีทำบุญสารทเดือนสิบ ประเพณีอุปสมบท ประเพณีรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุในวันสงกรานต์ ประเพณีทอดกฐิน ประเพณีทอดผ้าป่า และงานประเพณีอื่น ๆ เป็นต้น

บทที่ 3

บทบาทของชาวบ้านในการพัฒนาหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3

งานพัฒนาหมู่บ้านเป็นการปฏิบัติกิจกรรมของชาวบ้านตามแผนงานพัฒนาหมู่บ้าน โดยอาศัยระเบียบข้อบังคับของกลุ่มที่มีการกระตุ้นให้ชาวบ้านได้แสดงบทบาทเพื่อการมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการพัฒนามีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือ แสดงความคิดเห็นและร่วมตัดสินใจในการดำเนินงานพัฒนาหมู่บ้านตามที่ได้วางแนวทางไว้ตลอดจนการจัดการที่ทรัพยากรภายในหมู่บ้านมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุดโดยชาวบ้านจะต้องทำงานร่วมกันกับหน่วยงานของภาครัฐ และภาคเอกชนในรูปแบบขององค์กรชาวบ้านซึ่งต้องใช้เทคนิควิธีการที่จะทำให้ชาวบ้านได้ตระหนักถึงปัญหา และความต้องการของชาวบ้านเพื่อช่วยกันสร้างสรรค์ความเจริญแก่หมู่บ้าน

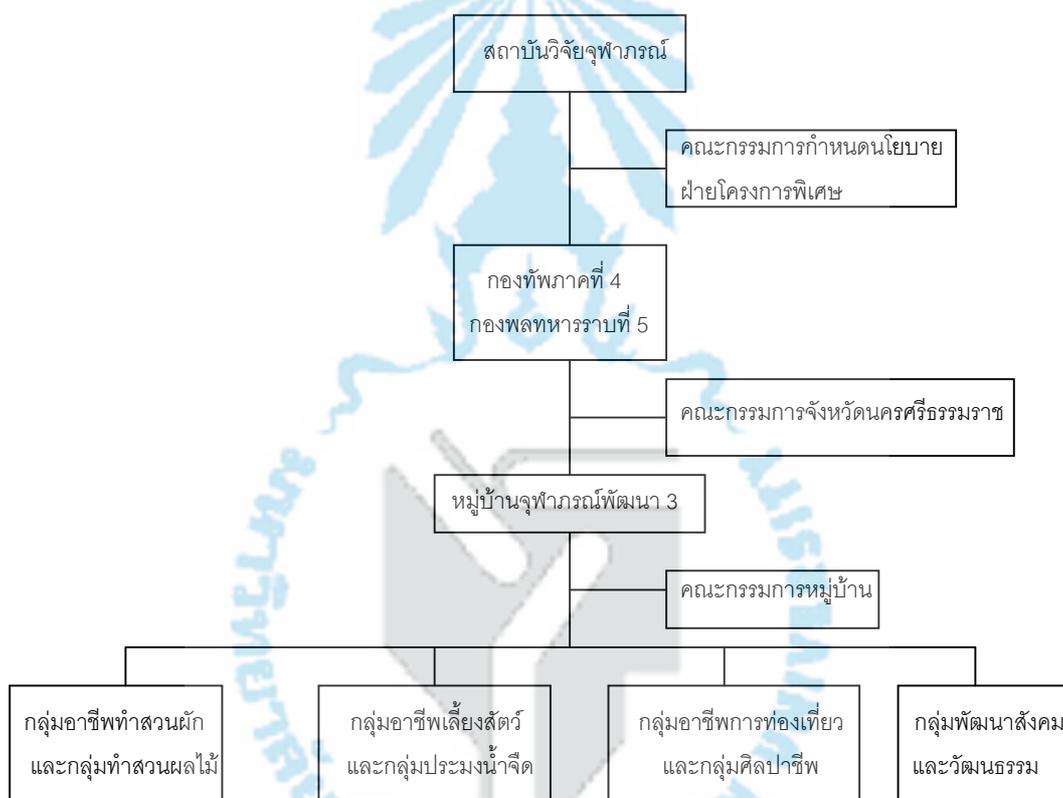
การพัฒนาหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 จากอดีตถึงปัจจุบันชาวบ้านได้แสดงบทบาทในการพัฒนาหมู่บ้านอย่างต่อเนื่องทำให้การพัฒนาเป็นไปในทางที่ดีขึ้น ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชาวบ้านได้แสดงบทบาทในการพัฒนาหมู่บ้าน คือ การส่งเสริมให้ชาวบ้านได้แสดงบทบาทในการพัฒนาหมู่บ้านเพื่อให้เกิดความรู้สึกเชื่อมั่นและเกิดความภาคภูมิใจที่จะอยู่อาศัยและประกอบอาชีพ การกำหนดจุดมุ่งหมายที่แน่นอนเพื่อไปจัดทำโครงการ และวิธีการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างชาวบ้านกับหน่วยงานของรัฐเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคนในหมู่บ้าน การประสานงานกับทุกฝ่าย และการร่วมมือกันอย่างเข้มแข็งในการพัฒนาหมู่บ้าน

ในการศึกษาบทบาทของชาวบ้านในการพัฒนาหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แยกประเด็นการศึกษาออกเป็น 2 ประเด็น คือ การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การผลิต การตลาด รายได้ รายจ่าย และการพัฒนาทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ การศึกษา สาธารณสุข ครอบครัวและเครือญาติ ประเพณีและวัฒนธรรม โดยอาศัยโครงสร้างการบริหารหมู่บ้านเป็นแนวทางในการศึกษาซึ่งปรากฏผลดังนี้

การจัดโครงสร้างการบริหารหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 เป็นโครงสร้างที่สถาบันวิจัยจุฬารัตน์ กำหนดขึ้นโดยสถาบันวิจัยจุฬารัตน์ได้จัดทำแผนการพัฒนาขึ้นเป็นแผนแม่บทในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก่จังหวัดนครศรีธรรมราช กองทัพภาคที่ 4 กองพลทหารราบที่ 5 และหน่วยงานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมายภารกิจในการพัฒนาหมู่บ้านเพื่อเป็นแนวทางและจัดทำโครงการในทางปฏิบัติ การจัดทำโครงการจะเริ่มจากสถาบันวิจัยจุฬารัตน์ เป็นผู้กำหนดกรอบนโยบาย และให้จังหวัดเป็นผู้ศึกษาข้อมูลสภาพปัญหา และความต้องการของประชาชนในหมู่บ้าน หลังจากนั้นจึงจัดทำโครงการโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการหมู่บ้าน และเสนอให้คณะกรรมการจังหวัดนครศรีธรรมราชเห็นชอบ จึงรวบรวมนำเสนอต่อคณะกรรมการ

กำหนดนโยบาย ฝ่ายโครงการพิเศษ สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ เพื่อพิจารณาอนุมัติโครงการ และงบประมาณในการดำเนินการ พร้อมแจ้งให้จังหวัดนครศรีธรรมราชทราบเพื่อแจ้งให้หน่วยงานที่ได้รับอนุมัติงบประมาณไปดำเนินการและจัดทำรายงานผลความก้าวหน้าของโครงการให้สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ทราบตามกำหนดเวลา คณะกรรมการกำหนดนโยบาย ฝ่ายโครงการพิเศษ สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ จะแต่งตั้งคณะทำงานออกไปติดตามผลการปฏิบัติงานตามที่หน่วยงานรับผิดชอบรายงาน

จากโครงสร้างการบริหารหมู่บ้านดังกล่าว จะเห็นว่าบทบาทในการพัฒนาหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3 จำแนกออกได้ดังนี้

ภาพประกอบ 2 แผนภูมิแสดงการจัดโครงสร้างการบริหารหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

1. บทบาทของสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ ในการพัฒนาหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3
จำแนกออกได้เป็น 2 ประการได้แก่

1.1 บทบาทในการบริหารโครงการ สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์จะจัดทำกรอบนโยบายของสถาบันเพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำโครงการ การพิจารณาคัดเลือกโครงการที่เหมาะสม การจัดลำดับความสำคัญของโครงการ การกำหนดหน่วยงานที่รับผิดชอบ การควบคุมและติดตามผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุผลตามที่กำหนดไว้ทุกประการ

1.2 บทบาทในการบริหารงบประมาณ สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ได้มอบอำนาจในการใช้จ่ายเงินงบประมาณให้จังหวัดเป็นผู้บริหารเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการบริหารโครงการ บทบาทในการบริหารงบประมาณของสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ จึงเป็นบทบาทในการจัดหางบประมาณจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการดำเนินโครงการ จัดสรรงบประมาณให้เพียงพอกับโครงการที่ดำเนินการอยู่ และการติดตามผลการใช้งบประมาณให้ถูกต้องตามระเบียบทุกประการฉะนั้นการดำเนินโครงการพัฒนาหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3 ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด จังหวัดนครศรีธรรมราช และกองทัพภาคที่ 4 จะต้องมีความพร้อมทั้งในด้านการบริหารโครงการ และการบริหารงบประมาณตามกรอบนโยบายของสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์

การจัดทำโครงการในการพัฒนาหมู่บ้านได้จัดทำขึ้นเพื่อแก้ปัญหาและสนองตอบความต้องการของชาวบ้านใน 2 ประการคือ โครงการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ และโครงการพัฒนาทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ในช่วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมาสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ได้เน้นหนักในเรื่องการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจควบคู่กับการพัฒนาทางด้านสังคมและวัฒนธรรมเป็นหลัก โดยภาพรวมแล้วถือว่าประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง กล่าวคือสามารถแก้ปัญหาในเรื่องที่อยู่อาศัย และการจัดหาพื้นที่ทำกินให้แก่ประชาชนที่ประอุทกภัยได้ถึง 100 ครัวเรือน และยังได้พัฒนาทางด้านอาชีพให้กับประชาชนทำให้มีรายได้ที่เพิ่มขึ้น พร้อมทั้งบำรุงขวัญกำลังใจที่บอบช้ำจากเหตุการณ์ในอดีต และเสริมสร้างความเข้มแข็งของสภาพจิตใจ ส่งผลให้ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านดีขึ้นในระดับเป็นที่น่าพอใจตลอดจนช่วยรักษาสภาพแวดล้อมในเขตชุมชน และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มขึ้น

2. บทบาทของคณะกรรมการจังหวัดนครศรีธรรมราช และกองทัพภาคที่ 4 จากการศึกษาที่สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ได้มอบหมายให้จังหวัดนครศรีธรรมราช และกองทัพภาคที่ 4 โดยกองพลทหารราบที่ 5 ดำเนินโครงการพัฒนาหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3 ตามกรอบนโยบายของสถาบัน

วิจัยจุฬารภรณ์คณะกรรมการจังหวัดนครศรีธรรมราช จึงมีบทบาทในการดำเนินโครงการตามที่ได้ดำเนินการ 2 ประการคือ

2.1 บทบาทในการบริหารโครงการ โครงการที่ได้รับอนุมัติจากสถาบันวิจัยจุฬารภรณ์ให้ดำเนินโครงการแล้ว จังหวัดนครศรีธรรมราชจะร่วมมือกับกองทัพภาคที่ 4 ในการบริหารโครงการนั้น ๆ ตามกรอบแนวนโยบายของสถาบันวิจัยจุฬารภรณ์ โดยการประสานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการ รวมทั้งการควบคุมและการติดตามผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานเพื่อให้การดำเนินโครงการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนด

2.2 บทบาทในการบริหารเงินงบประมาณ จังหวัดนครศรีธรรมราช และกองทัพภาคที่ 4 จะได้รับงบประมาณตามโครงการที่ได้รับอนุมัติโครงการจากสถาบันวิจัยจุฬารภรณ์ ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช และแม่ทัพกองทัพภาคที่ 4 จะเป็นผู้ที่ได้รับมอบอำนาจในการบริหารงบประมาณในการดำเนินโครงการให้เกิดผลประโยชน์สูงสุด จึงเป็นบทบาทที่สำคัญของคณะกรรมการจังหวัดนครศรีธรรมราช ในการจัดสรรงบประมาณให้กับหน่วยงานต่าง ๆ ที่รับผิดชอบโครงการ ตลอดจนการติดตามการใช้งบประมาณในการดำเนินโครงการให้ถูกต้องตามระเบียบทุกประการ

3. บทบาทของคณะกรรมการประจำหมู่บ้านจุฬารภรณ์พัฒนา 3 กรรมการหมู่บ้าน จะมีบทบาทในการดำเนินโครงการพัฒนาหมู่บ้านเป็นอย่างมาก โครงการพัฒนาหมู่บ้านทางด้านเศรษฐกิจ และทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ในการจัดทำโครงการนั้นขั้นตอนจะเริ่มจากการเข้าร่วมประชุมกันของชาวบ้านในกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ตามกรอบนโยบายของสถาบันวิจัยจุฬารภรณ์ผ่านทางคณะกรรมการจังหวัดนครศรีธรรมราช และกองทัพภาคที่ 4 ซึ่งชาวบ้านในกลุ่มอาชีพต่าง ๆ จะร่วมประชุมกันเพื่อจัดทำโครงการตามความต้องการของกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ซึ่งในการประชุมกลุ่มอาชีพทุกครั้งจะมีการนัดหมายคณะกรรมการของหมู่บ้าน และคณะกรรมการของจังหวัดนครศรีธรรมราช กองทัพภาคที่ 4 เพื่อชี้แจงรายละเอียดในการจัดทำโครงการให้ทราบและนำเข้าไปพิจารณาในการประชุมคณะกรรมการประจำหมู่บ้าน ได้พิจารณาเพื่อนำส่งให้คณะกรรมการจังหวัดนครศรีธรรมราช และกองทัพภาคที่ 4 เห็นชอบและรวบรวมส่งให้สถาบันวิจัยจุฬารภรณ์เพื่อพิจารณาตามหลักเกณฑ์ดังนี้

1. เป็นโครงการที่เป็นไปตามกรอบนโยบายของสถาบันวิจัยจุฬารภรณ์
2. ต้องผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการประจำหมู่บ้าน
3. ต้องสอดคล้องกับปัญหา และความต้องการของชาวบ้านในหมู่บ้าน
4. ต้องมีความเป็นไปได้ และมีแผนการปฏิบัติงานที่ชัดเจน

จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการประจำหมู่บ้านที่รับผิดชอบการพิจารณาโครงการ ทำให้ทราบว่าชาวบ้านส่วนใหญ่ยึดหลักเกณฑ์คล้ายคลึงกัน ได้แก่ ข้อมูลการพัฒนาอาชีพ และความต้องการของชาวบ้านเป็นหลัก นโยบายของคณะกรรมการประจำหมู่บ้านอาจมีความแตกต่างกันกับกรอบนโยบายของสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์บ้าง เฉพาะขั้นตอนในการจัดทำโครงการเท่านั้น ชาวบ้านมีบทบาทในการจัดทำโครงการแตกต่างกันตามลักษณะของโครงการตามความพร้อม และวิธีดำเนินการของกลุ่มอาชีพ และผู้นำกลุ่มต่าง ๆ กล่าวคือหากพบว่ากลุ่มอาชีพใดที่มีการเตรียมตัวล่วงหน้าก็จะมีการจัดทำโครงการที่ดี มีการประสานงานกับหน่วยงานรับผิดชอบในการดำเนินการทำให้ชาวบ้านมีโอกาสเสนอความคิดเห็นในการกำหนดโครงการต่าง ๆ และนำเสนอพื้นที่ที่จะดำเนินโครงการได้ และถ้าเป็นโครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพ เช่นโครงการทำไร่นาสวนผสม การส่งเสริมการเลี้ยงโค และการฝึกอาชีพอื่น ๆ ชาวบ้านมักจะมีส่วนร่วมมากในลักษณะของผู้เข้าร่วมโครงการ และการนำความรู้ไปใช้ปฏิบัติในการประกอบอาชีพได้อย่างต่อเนื่องในภาพรวมพบว่าชาวบ้านมีบทบาทในการวางแผนจัดทำโครงการมากขึ้น และการประเมินผลโครงการจะมีส่วนร่วมโดยการเป็นคณะกรรมการ และปฏิบัติตามโครงการที่เสนอ

กล่าวโดยสรุปแล้วคณะกรรมการหมู่บ้านมีบทบาทดังนี้คือ การจัดทำโครงการในการพัฒนาหมู่บ้านทางด้านการพัฒนาอาชีพตามกลุ่มอาชีพต่าง ๆ โดยการเสนอความคิดเห็นในการกำหนดโครงการต่าง ๆ ตามความต้องการของสมาชิกในกลุ่มอาชีพ และเสนอพื้นที่ที่จะดำเนินงานตามโครงการเสนอ รวมทั้งการประสานงานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบที่เกี่ยวข้องแต่ละกลุ่มอาชีพ

การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ

ชาวบ้านในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3 แสดงบทบาทในการส่งเสริม ปรับปรุงสภาพทางเศรษฐกิจของหมู่บ้านให้เหมาะสมกับสภาพชีวิตของตนเอง โดยชาวบ้านมุ่งที่จะพัฒนาหมู่บ้านเพื่อยกระดับมาตรฐานการครองชีพของชาวบ้านให้สูงสุดตามวัตถุประสงค์ของสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ที่มุ่งส่งเสริมให้ชาวบ้านได้รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการประกอบอาชีพให้สัมพันธ์กับทรัพยากรที่มีอยู่ในหมู่บ้าน และพยายามปรับปรุงอาชีพหลักของชาวบ้านที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็มุ่งที่จะส่งเสริมอาชีพรองให้สามารถพัฒนาเป็นอาชีพที่เห็นผลได้อย่างแท้จริง

จากการศึกษาพบว่าชาวบ้านหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 มีบทบาทด้านการพัฒนาทางเศรษฐกิจ
 ในด้านการผลิต การตลาด รายได้ และรายจ่าย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การผลิต

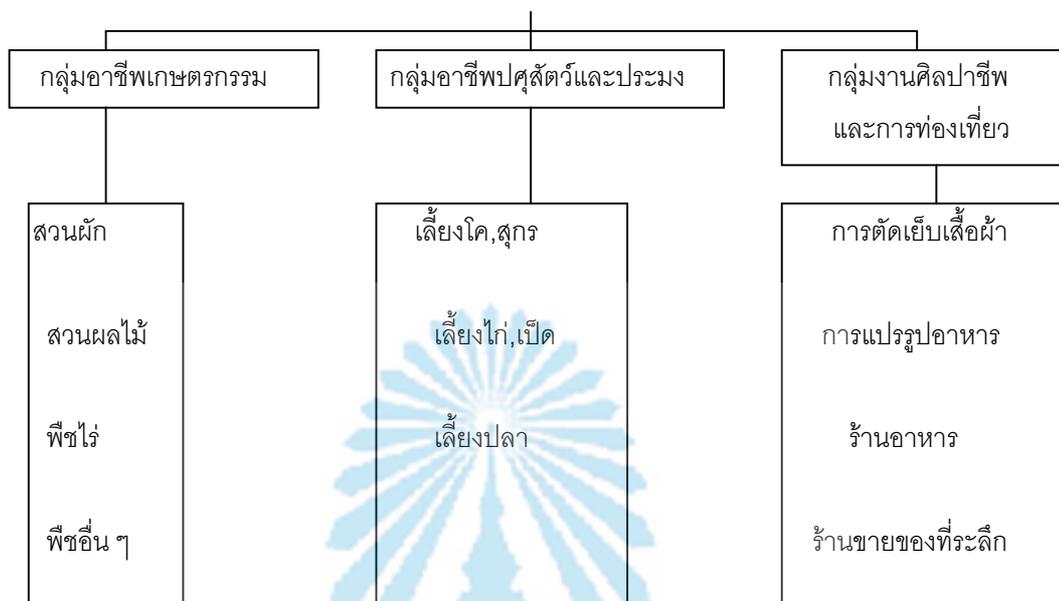
สภาพเศรษฐกิจโดยทั่วไปผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากการรวมกลุ่มผลิตของหมู่บ้านจาก
 การศึกษาข้อมูลรายงานการประเมินผลโครงการทางเศรษฐกิจของหมู่บ้าน¹ และการสังเกตสภาพ
 เศรษฐกิจโดยทั่วไปของหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 พบว่ามีลักษณะการรวมกลุ่มของชาวบ้านใน
 การผลิต สภาพเศรษฐกิจของหมู่บ้านเป็นแบบพึ่งพาตนเองได้ ในปัจจุบันชาวบ้านไม่ยากจน
 และไม่เดือดร้อน มีความสุขตามอัตภาพ ชาวบ้านเกือบทั้งหมู่บ้านมีรายได้เพิ่มขึ้นเป็นที่น่าพอใจ
 และเกือบทุกครัวเรือนประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรม แม้ว่าบางครั้งเรือนจะประกอบอาชีพ
 อื่นบ้างก็ตามแต่ก็ยังคงทำอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยประมาณร้อยละ 77 เปอร์เซนต์
 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ที่เหลือร้อยละ 23 ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม รวมทั้งการ
 ประกอบอาชีพการทำงานศิลปะ การตัดเย็บเสื้อผ้า การทำเครื่องประดับ การแปรรูปอาหาร
 และการประกอบอาชีพส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งสถาบันวิจัยจุฬารัตน์ได้จัดให้มีการฝึกอบรม
 อาชีพให้กับชาวบ้านให้ได้มีอาชีพติดตัวเพื่อเพิ่มโอกาสทางเลือกในการมีงานทำเพื่อหารายได้
 เสริม และยึดเป็นอาชีพหลักต่อไป

ในส่วนของอาชีพของชาวบ้านหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 นั้น ชาวบ้านได้มีการรวม
 กลุ่มกัน โดยมีกลุ่มที่สำคัญ 3 กลุ่มหลักได้แก่ กลุ่มอาชีพเกษตรกรรม กลุ่มอาชีพปศุสัตว์ และ
 ประมง กลุ่มงานศิลปะ และการท่องเที่ยว

---

¹สถาบันวิจัยจุฬารัตน์. รายงานการประเมินผลโครงการหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3.
 2540. หน้า 26 – 27.

กลุ่มอาชีพของชาวบ้านหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3

ภาพประกอบ 2 แผนภูมิการจัดโครงสร้างกลุ่มอาชีพของชาวบ้านในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

1. กลุ่มอาชีพเกษตรกรรมที่ได้แก่กลุ่มสวนผัก สวนผลไม้ พืชไร่ และการปลูกอื่น ๆ การปลูกผักเป็นอาชีพหลักของหมู่บ้านที่ทำรายได้เข้าสู่หมู่บ้านมากเป็นอันดับหนึ่ง เกือบทุกครัวเรือนจะมีอาชีพการทำสวนผัก ซึ่งกรมส่งเสริมการเกษตรได้เข้าไปให้ความรู้แก่ชาวบ้านพร้อมมอบพันธุ์ผัก และพันธุ์ไม้ต่าง ๆ ให้ชาวบ้านปลูกส่งผลทำให้สวนผักและสวนผลไม้ที่ได้รับการส่งเสริมได้ผลผลิตพอสมควร ชาวบ้านสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตออกจำหน่ายในท้องตลาดได้ จากการสัมภาษณ์นายโกวิทย์ รักนุ่น¹ ซึ่งเป็นเจ้าของแปลงปลูกถั่วฝักยาว แตงกวา มะเขือ และพืชอื่น ๆ ได้ให้ข้อมูลในการทำสวนผักของตนไว้ดังนี้ การทำสวนผักโดยเฉพาะการปลูกถั่วฝักยาว ในช่วง

¹โกวิทย์ รักนุ่น. ผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 49 หมู่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2542.

ก่อนนี้ทำกันทุกครัวเรือนเพราะทางราชการได้นำเมล็ดพันธุ์มาอบให้เพาะปลูก เมื่อก่อนการเพาะปลูกพืชผักมักจะทำเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือนเท่านั้นเหลือจากการบริโภคในครัวเรือนแล้วก็จะแจกจ่ายให้กับญาติพี่น้อง การซื้อขายผลผลิตยังมีน้อยมาก การปลูกผักช่วงแรก ๆ ไม่ได้นำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ แต่เมื่อกรมส่งเสริมการเกษตรได้มาส่งเสริมการเพาะปลูก และแนะนำความรู้เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ทำให้ชาวบ้านเริ่มที่จะนำเอาปุ๋ยเคมี ยาปราบศัตรูพืช เครื่องพ่นยาฆ่าแมลง เครื่องสูบน้ำ เข้ามาช่วยในการทำสวนผักมากขึ้น ทำให้พืชผักที่ปลูก เช่น ถั่วฝักยาว แตงกวา มะเขือ ถั่วลันเตา ข้าวโพดฝักอ่อน มีปริมาณผลผลิตสูงขึ้นมาก จนสามารถส่งออกจำหน่ายภายนอกหมู่บ้านได้ประมาณวันละ 3 ตัน ตลาดรับซื้อแหล่งใหญ่คือ ตลาดหัวขี้นในจังหวัดนครศรีธรรมราช และโรงงานจุฬารัตน์พัฒนา เป็นต้น การผลิตพืชผลทางการเกษตรของชาวบ้านในปัจจุบันได้ยึดหลักการทำการเกษตรแนวใหม่ มีการนำวิชาการที่ทันสมัยมาใช้โดยได้รับการส่งเสริมจากกรมการส่งเสริมการเกษตรมาใช้โดยผสมผสานกับการใช้ภูมิปัญญาของชาวบ้านเพื่อเสริมกรรมวิธีการเพาะปลูกพืชผักให้ได้ผลผลิตที่ค่อนข้างสูง และมีคุณภาพตามความต้องการของตลาด

จากการศึกษาข้อมูล และการสัมภาษณ์ดังกล่าวแล้วพบว่าชาวบ้านมีบทบาทในการผลิตที่สำคัญดังนี้

1. ชาวบ้านมีบทบาทในการจัดตั้ง และการบริหารกลุ่มอาชีพโดยวิธีการแบ่งความรับผิดชอบในการจัดทำโครงการที่จะดำเนินการผลิต ตลอดจนทั้งแสดงความคิดเห็นในการผลิตสินค้าแต่ละชนิด

2. ชาวบ้านมีบทบาทในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพตามความต้องการของตลาด

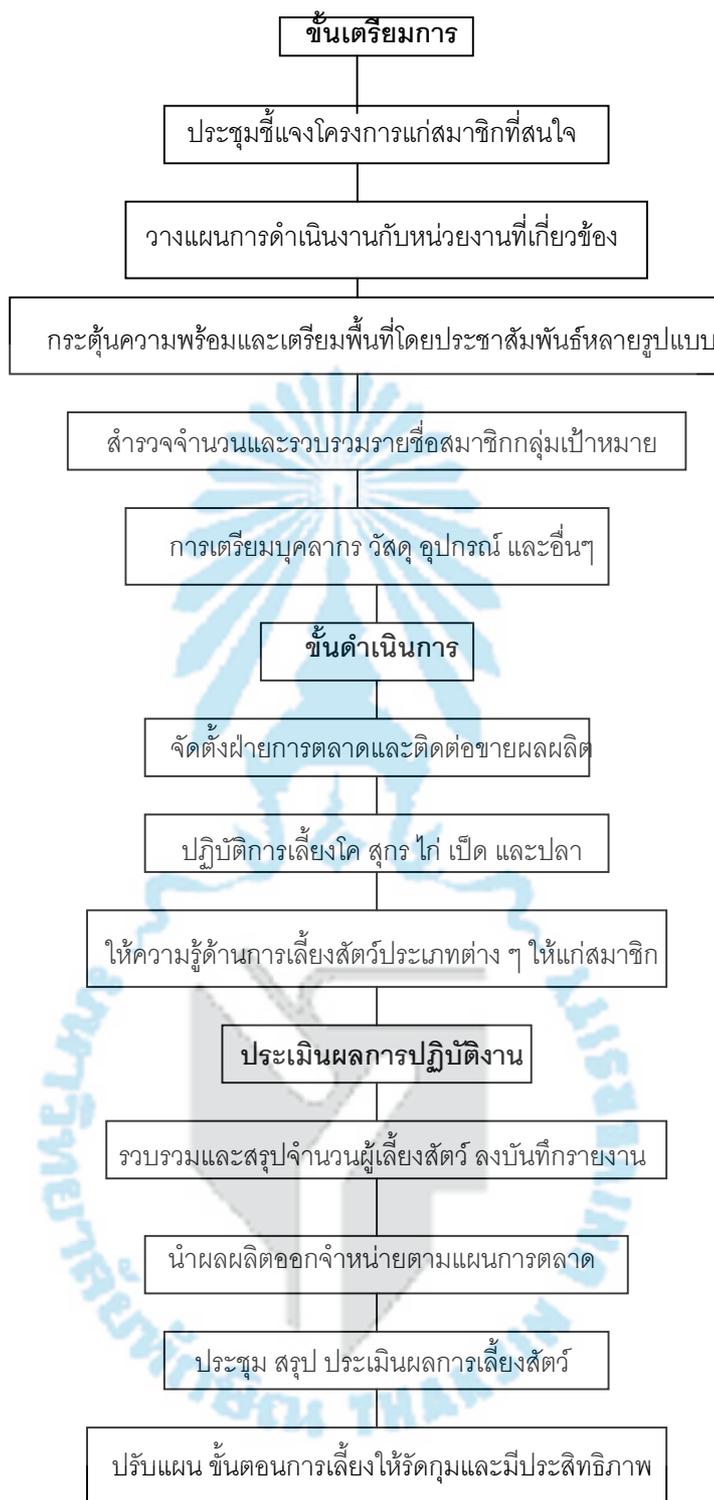
3. ชาวบ้านมีบทบาทในการใช้ที่ดินเพื่อประกอบอาชีพตามความต้องการได้อย่างเต็มความสามารถ

2. กลุ่มอาชีพการแปรรูปและการทำประมงน้ำจืด จากการสัมภาษณ์ นายสมพงษ์ จันทรด้วง¹ ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการทำแปรรูป และการทำประมงน้ำจืดของชาวบ้านในหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 ไว้ว่า การทำแปรรูป และประมงน้ำจืดของชาวบ้านในหมู่บ้านนั้น

---

¹สมพงษ์ จันทรด้วง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์, ถนนบ้านเลขที่ 42 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแห อำเภอกุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2542.

ในระยะแรกของการทำปศุสัตว์ชาวบ้านได้ดำเนินการเลี้ยงโคเนื้อ โดยได้รวมกลุ่มกันทำโครงการเสนอต่อสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ และได้รับการอนุมัติให้ดำเนินโครงการได้ ชาวบ้านจึงได้รวมกลุ่มกันจัดตั้งกลุ่มเลี้ยงโคขึ้นตั้งชื่อว่า กลุ่มเลี้ยงสัตว์ในคอกรวมในระยะแรกของการดำเนินโครงการเลี้ยงสัตว์คอกรวมใช้ระบบการบริหารโครงการในระบบคิบบุสต์ เมื่อชาวบ้านเริ่มช่วยเหลือตนเองได้บ้างแล้ว จึงได้ปรับระบบการเลี้ยงเพื่อให้เกิดความเหมาะสม สะดวกในการบริหารโครงการทั้งทางด้านการจัดการ และสภาพของชุมชน ปศุสัตว์อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงได้นำระบบ สหกรณ์ปศุสัตว์ มาใช้ ส่งผลให้ประสบความสำเร็จพอสมควร และสหกรณ์ได้ขยายการดำเนินโครงการออกไป โดยการเลี้ยงไก่เนื้อ ไก่ไข่ เป็ด สุกร เพิ่มเติม และยังได้รับการสนับสนุนการกรมประมงในการส่งเสริมให้ชาวบ้านที่สนใจที่จะประกอบอาชีพทางด้านประมงน้ำจืด โดยมีเจ้าหน้าที่จากสถานีประมงน้ำจืดจังหวัดนครศรีธรรมราชที่ตั้งอยู่ในบริเวณหมู่บ้านมีบทบาทที่สำคัญเกี่ยวกับการส่งเสริมให้ชาวบ้านมีความรู้เกี่ยวกับการทำประมงน้ำจืด ด้วยวิธีการเลี้ยงปลาในกระชัง หรือในบ่อปลา ซึ่งปลาที่นิยมเลี้ยงกันเป็นจำนวนมากได้แก่ ปลานิล ปลาดุก และปลาตะเพียน เป็นต้น การประกอบอาชีพทั้งทางด้านปศุสัตว์ และประมงน้ำจืดในรูปแบบ สหกรณ์ปศุสัตว์ทำให้สหกรณ์มีกำไร และจ่ายปันผลคืนแก่สมาชิกเป็นประจำทุกปี

ภาพประกอบ 3 แผนภูมิแสดงแผนการดำเนินการของกลุ่มอาชีพปศุสัตว์ และ
ประมงน้ำจืด หมู่บ้านจุฬารักษ์พัฒนา 3 อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

จากการศึกษาดังกล่าวพบได้ว่าชาวบ้านในกลุ่มอาชีพปศุสัตว์ และประมงน้ำจืด มี
บทบาท ดังนี้

1. ชาวบ้านมีบทบาทในการรวมกลุ่มกันเพื่อประกอบอาชีพปศุสัตว์และประมงน้ำ
จืด ตามความต้องการของกลุ่มอาชีพ

2. ชาวบ้านมีบทบาทในการพิจารณาถึงความสำคัญในการพัฒนาระบบการจัด
การกลุ่มอาชีพตามที่ได้รับคำแนะนำจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ

3. ชาวบ้านมีบทบาทในการแบ่งปันผลกำไรที่ได้รับจากการประกอบอาชีพ และนำ
ไปเป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือนต่อไป

3. กลุ่มงานศิลปอาชีพ และการท่องเที่ยว จากการสัมภาษณ์นางรัตนภรณ์ หนูช่วย¹
ได้กล่าวถึงการประกอบอาชีพของกลุ่มอาชีพศิลปอาชีพ และการท่องเที่ยว ของชาวบ้านหมู่บ้าน
จุฬารัตน์พัฒนา 3 ระบุว่าชาวบ้านที่ทำงานด้านศิลปอาชีพและการท่องเที่ยวในหมู่บ้านประมาณ
ร้อยละ 78 ชอบทำงานทางด้านนี้มาก และอีกประมาณร้อยละ 22 ชอบบ้าง ผู้ทำงานศิลปอาชีพ
และการท่องเที่ยวในหมู่บ้านประมาณร้อยละ 63 จะยึดเป็นอาชีพหลัก ส่วนอีกประมาณร้อยละ
37 ยึดเป็นอาชีพเสริมชาวบ้านที่ประกอบอาชีพนี้เกือบทุกรายมีความประสงค์ที่จะทำงานศิลปา
ชีพตลอดไป รายได้จากการทำงานศิลปอาชีพ และส่งเสริมการท่องเที่ยวในหมู่บ้านทำให้ชาวบ้าน
มีรายได้เฉลี่ยประมาณต่อคนต่อปี จำนวน 27,000 ถึง 60,000 บาท หรือมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน
ประมาณคนละ 2,250 บาท ถึง 5,000 บาท และครอบครัวของผู้ประกอบอาชีพทางด้านศิลปอาชีพ
และการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านปกติจะมีรายได้ประจำจากการทำเกษตรกรรม เช่น ทำสวนผล
ไม้ ปลูกผัก มีรายได้ประมาณเฉลี่ยปีละ 21,000 ถึง 28,000 บาท ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการ
พัฒนาอาชีพกลุ่มศิลปอาชีพ และการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน ซึ่งมีการพัฒนาทั้งผลิตภัณฑ์ และ
การพัฒนาการให้บริการที่ดีขึ้น การปรับปรุงพัฒนาอาชีพนั้นต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ด้าน
คือ ทุน ที่ดิน แรงงาน และเทคโนโลยี

1. ทุน การประกอบอาชีพของชาวบ้านในหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 ส่วนใหญ่
ชาวบ้านได้รับการสนับสนุนทุนจากสถาบันวิจัยจุฬารัตน์โดยผ่านงบประมาณไปทางหน่วย

---

¹รัตนภรณ์ หนูช่วย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,
ณ บ้านเลขที่ 19 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่
15 มกราคม พ.ศ. 2542.

ราชการที่เกี่ยวข้อง ต่อมาเมื่อชาวบ้านได้ดำเนินการตามโครงการที่ได้รับการสนับสนุนแล้วได้รับผลผลิตที่ลงทุนไปแล้วสามารถนำผลผลิตที่ได้รับไปจำหน่ายทำให้มีกำไรจากการดำเนินการ และนำผลกำไรที่ได้รับจากการขายผลผลิตมาเป็นเงินทุนหมุนเวียนในการประกอบอาชีพต่อไป ในปัจจุบันชาวบ้านมีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตขึ้น เพื่อแก้ปัญหาเบื้องต้น โดยให้ความร่วมมือ และร่วมลงทุนในกลุ่มออมทรัพย์ โดยกู้เงินของกลุ่มออมทรัพย์สำหรับเป็นเงินลงทุนในการประกอบอาชีพ ทำให้ชาวบ้านสามารถแก้ปัญหาด้านเงินลงทุนได้ระดับหนึ่ง

2. ที่ดิน สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์¹ ได้กล่าวถึงการถือครองที่ดินของชาวบ้านในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3 ไว้ สรุปได้ว่า มีการถือครองที่ดินเฉลี่ยครัวเรือนละ ประมาณ 11.63 ไร่ ซึ่งเป็นที่ดินที่สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ได้จัดให้ทั้งเป็นที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน การใช้ที่ดินของชาวบ้าน เมื่อวิเคราะห์การใช้ประโยชน์ในที่ดินที่ถือครองของชาวบ้านในชุมชนแล้วพบว่า มีพื้นที่ปลูกไม้ผล และไม่ยืนต้นอยู่ในพื้นที่ที่ถือครองครัวเรือนละประมาณ 7.30 ไร่

3. แรงงาน มีการนำแรงงานเพื่อนำมาใช้ในการผลิตผลผลิตของชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นแรงงานภายในครัวเรือน จะมีการจ้างบุคคลภายนอกบ้างเล็กน้อย ปัจจุบันการผลิตในหมู่บ้านมีแนวโน้มที่จะใช้แรงงานภายนอกหมู่บ้านมากขึ้นเพราะต้องเร่งให้ทันกับปริมาณความต้องการของผลผลิต และการที่แนวโน้มการผลิตเพื่อการค้ามากขึ้น จึงมีการนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการผลิตมากขึ้น เพื่อเพิ่มจำนวนผลผลิตให้ได้มากขึ้น ส่งผลให้รายได้ของชาวบ้านเพิ่มมากขึ้นด้วย

4. เทคโนโลยี มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการผลิตมากขึ้น เพื่อเพิ่มจำนวนผลผลิต ส่งผลให้รายได้ของชาวบ้านเพิ่มมากขึ้นด้วย เช่น การใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์เข้ามาผสมกับปุ๋ยคอก การใช้ยาฉีดป้องกันแมลง และปราบวัชพืช การใช้เครื่องฉีดพ่นยา และการใช้เครื่องสูบน้ำเพื่อสูบน้ำรดผัก และผลไม้ ตลอดจนทั้งมีการอบรมเพื่อนำวิทยาการสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการเกษตร สิ่งเหล่านี้ทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นมากกว่าในอดีต

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการพัฒนาด้านศิลปอาชีพ และการท่องเที่ยว ให้ได้ผลผลิตดีนั้นต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญคือทุน ที่ดิน แรงงาน และเทคโนโลยี จากสภาพของพื้นที่ของหมู่บ้านที่เป็นเนิน และมีที่ลุ่มซึ่งปัจจุบันได้พัฒนาเป็นอ่างเก็บน้ำนั้น ทำให้ศักยภาพ และความเหมาะสมในการประกอบอาชีพทางเกษตรกรรมค่อนข้างมีความแตกต่างกันไป อาชีพหลักที่วางไว้ตามแผน

¹สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์. รายงานผลการดำเนินโครงการหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3 อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ปีงบประมาณ 2540. 2540. หน้า 64.

การพัฒนาหมู่บ้านตั้งแต่แรกคือการทำเกษตรกรรม โดยการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชไร่ และ พืชสวน เพื่อนำผลผลิตที่ผลิตได้ไปถนอมเป็นวัตถุดิบให้กับโรงงานจุฬารัตน์พัฒนา ค่อนข้างยาก เนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องน้ำใช้ และความอุดมสมบูรณ์ของดิน จึงทำให้ไม่ค่อยประสบผลสำเร็จ ชาวบ้านในหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 จึงต้องไปประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปเป็นหลัก และมีการดึงเอาศักยภาพในพื้นที่มาพัฒนาเป็นอาชีพเสริมคือ การทำให้หมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 เป็นหมู่บ้านเพื่อการท่องเที่ยว และมีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ขึ้น เช่น กลุ่มแปรรูปอาหารสำหรับจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว แต่อย่างไรก็ตามอาชีพหลักส่วนใหญ่ของชาวบ้านก็ยังคงเป็นอาชีพทางด้านเกษตรกรรม ซึ่งผลผลิตของชาวบ้านที่กำลังเริ่มให้เก็บเกี่ยวอยู่ในปัจจุบันทำให้ชาวบ้านสามารถมีรายได้เลี้ยงครอบครัวได้มากขึ้น

จากการศึกษา และการสัมภาษณ์ดังกล่าวแล้ว พบว่าชาวบ้านมีบทบาทในการผลิตที่สำคัญ พอสรุปได้ดังนี้

1. ชาวบ้านมีบทบาทในการจัดตั้งกลุ่ม และบริหารกลุ่มอาชีพโดยจัดทำโครงการในการดำเนินกิจกรรม และให้สมาชิกในกลุ่มแสดงความคิดเห็นในการผลิต
2. ชาวบ้านมีบทบาทในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพตามความต้องการของตลาด
3. ชาวบ้านมีบทบาทในการใช้ที่ดินของตนเองสำหรับการประกอบอาชีพตามกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ได้อย่างเต็มความสามารถ

2. การตลาด

การตลาดเป็นสิ่งสำคัญที่จะระบายสินค้าทางการเกษตรของหมู่บ้านเนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นหลักได้แก่ สวนผลไม้ การทำสวนผัก การทำไร่ การเลี้ยงสัตว์ และการทำประมง ประกอบกับผลผลิตส่วนมากเป็นการผลิตขั้นพื้นฐาน ยังไม่มีการแปรรูปผลผลิตอย่างจริงจัง ดังนั้นการพัฒนาทางการตลาดจึงมีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ชาวบ้านจึงร่วมกันพัฒนาการตลาดโดยการจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ ขึ้นในหมู่บ้าน ได้แก่ การจัดตั้งกลุ่มตลาดการเกษตร กลุ่มการค้าขายของที่ระลึก กลุ่มให้บริการการท่องเที่ยว และกลุ่มจำหน่ายสินค้าศิลปาชีพ กลุ่มต่าง ๆ ที่ชาวบ้านจัดตั้งขึ้นจะมีผลดีต่อชาวบ้านเป็นอย่างมาก ทั้งในด้านการติดต่อขายสินค้า การต่อรองราคาสินค้า การขนส่ง การประกันราคาขายสินค้า และป้องกันการถูกเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง

จากการสัมภาษณ์ นางจรรย์ หนูพวง¹ ซึ่งเป็นชาวบ้านในหมู่บ้าน และมีบทบาทที่สำคัญในการจัดตั้งกลุ่มทางการตลาดของหมู่บ้าน ได้กล่าวถึงการจัดตั้งกลุ่มทางการตลาดไว้ว่า ในอดีตนั้นพื้นที่ของหมู่บ้านที่สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ได้จัดสรรให้ชาวบ้านเพื่อประกอบอาชีพทางเกษตรกรรมเป็นหลักและได้มอบที่ดินทำกินเพื่อประกอบอาชีพเกษตรกรรมครอบครัวละประมาณ 15 ไร่ ซึ่งพื้นที่ที่ชาวบ้านได้รับนั้น มีความแตกต่างกันตามสภาพภูมิศาสตร์ บางครัวเรือนก็ได้พื้นที่ที่เหมาะสมกับการปลูกพืช บางครัวเรือนก็ได้พื้นที่ที่ไม่เหมาะสมกับการเพาะปลูกทำให้ที่ดินรกร้าง ในระยะแรกสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ได้กำหนดให้ชาวบ้านปลูกพืชตามที่โรงงานจุฬาภรณ์พัฒนาได้กำหนดซึ่งได้แก่ ข้าวโพดฝักอ่อน หน่อไม้ฝรั่ง และไม้ผล ในพื้นที่ทำกินที่ได้รับเพื่อที่จะส่งผลผลิตป้อนเป็นวัตถุดิบให้กับโรงงานจุฬาภรณ์พัฒนาทำการแปรรูปเป็นอาหารกระป๋องสำเร็จรูปเพื่อส่งออกไปจำหน่ายในต่างประเทศนั้น เนื่องจากโรงงานจุฬาภรณ์พัฒนามีปัญหาในเรื่องเกี่ยวกับกระบวนการผลิต และการตลาด สินค้าที่ผลิตได้แล้วไม่สามารถที่จะส่งออกไปจำหน่ายในต่างประเทศได้ทำให้โรงงานไม่สามารถรับซื้อผลผลิตที่ชาวบ้านผลิตได้ ชาวบ้านจึงหันมาปลูกพืชที่สามารถขายในท้องถิ่น และสามารถที่จะนำมาแปรรูปเป็นอาหารสำเร็จรูปได้ไม่ยากนัก ผลผลิตที่ชาวบ้านได้หันมาปลูกกันมากได้แก่ ถั่วฝักยาว แตงกวา มะเขือ ถั่วฝักยาว ข้าวโพดหวาน ฝักทอง พริกชี้หนู ซึ่งในระยะแรก ๆ จะมีพ่อค้าแม่ค้าคนกลางมารับซื้อผลผลิตทางการเกษตรของชาวบ้านถึงหมู่บ้าน ซึ่งพ่อค้าจะเป็นผู้กำหนดราคาผลผลิตเองทำให้สินค้าถูกกดราคา ชาวบ้านจึงได้รวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มทางการเกษตร กลุ่มปศุสัตว์และประมง น้ำจืด กลุ่มศิลปาชีพและการท่องเที่ยวหมู่บ้าน เพื่อรวบรวมผลผลิตที่ผลิตได้นำไปเสนอขายตามตลาดสด ห้างสรรพสินค้า และ ร้านค้าทั่ว ๆ ไป รวมทั้งส่งสินค้าที่ผลิตได้ให้กับฝ่ายการตลาดของสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ เพื่อนำผลผลิตทางการเกษตรกรในหมู่บ้านที่ผลิตได้ไปจำหน่ายที่ตลาดอ.ต.ท.หรือขายในงานต่าง ๆ ที่สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์จัดขึ้น จากการจัดตั้งกลุ่มทางการตลาดขึ้นทำให้ชาวบ้านสามารถขายผลผลิตที่ผลิตได้มากขึ้น ส่งผลให้มีรายได้มากขึ้น และมีความแน่นอน สามารถเลี้ยงครอบครัวได้

ระบบการตลาดของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3 ในระยะแรก ๆ ส่วนใหญ่เป็นการแลกเปลี่ยนสินค้าจำพวกเกษตรกันเองภายในหมู่บ้านไม่ได้เป็นไปตามกลไกของการตลาดมากนัก

¹จรรย์ หนูพวง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 20 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2542.

ราคาขายไม่ได้กำหนดชัดเจนแล้วแต่ความพึงพอใจกัน ถ้าชาวบ้านมีความสนิทสนมกันมากราคาสินค้าที่ขายก็จะถูก และมีการแถมให้มากกว่าราคาขาย โดยไม่ได้คำนึงถึงกำไรขาดทุนหรือต้นทุนการผลิต รายได้ที่ได้ก็จะนำมาใช้จ่ายในครัวเรือนเพื่อซื้อสิ่งของเครื่องใช้สำหรับการอุปโภคบริโภคเท่าที่จำเป็นเท่านั้น

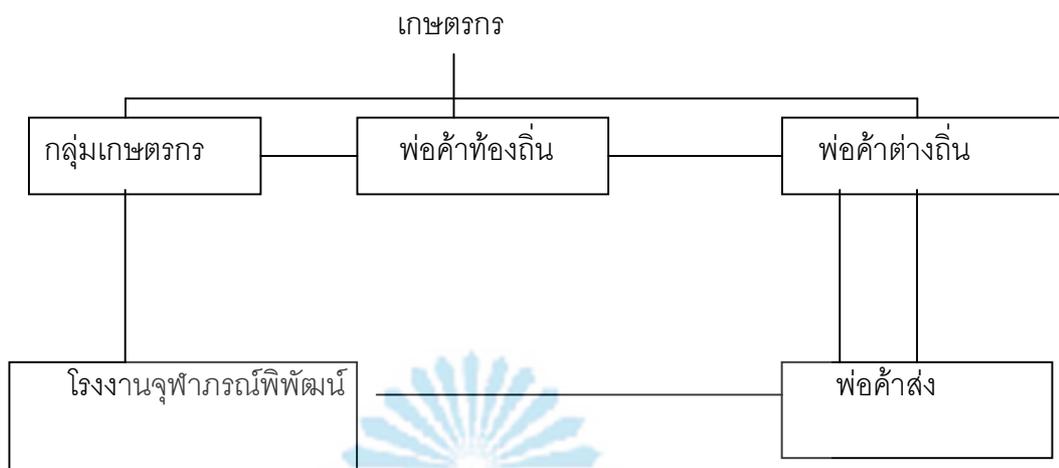
จากการสัมภาษณ์ นายสุพัศพร รัตนพล¹ เกี่ยวกับการดำเนินการของตลาดของหมู่บ้าน ได้กล่าวว่าในปัจจุบันการซื้อขายสินค้าเริ่มมีระบบมากขึ้น ชาวบ้านให้ความสำคัญของการตลาดมากขึ้น โดยแบ่งพ่อค้าในตลาดของหมู่บ้านออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. พ่อค้ารายย่อยในหมู่บ้าน หรือพ่อค้าท้องถิ่น ซึ่งจะมีจำนวนไม่มาก ซึ่งจะทำให้การซื้อขายสินค้าตามฤดูกาล ส่วนมากจะรับซื้อสินค้าประเภทผลไม้ เช่น ช่วงฤดูไหนมีเงาะก็ออกมารับซื้อเงาะ ช่วงไหนมีทุเรียนก็รับซื้อทุเรียนไปจำหน่ายยังหมู่บ้านอื่น ๆ หรือนำไปขายที่ตลาดหัวอิฐ ตลาดในอำเภอทุ่งใหญ่ หรือรวบรวมส่งขายให้กับโรงงานจุฬารัตน์พัฒนา หากช่วงไหนที่ไม่มีผลไม้มักจะหยุดอาชีพรับซื้อผลไม้ไปประกอบอาชีพอื่น ๆ แทน

2. พ่อค้าต่างถิ่น หรือ พ่อค้าส่ง พ่อค้าขายส่งที่มารับซื้อผลผลิตของชาวบ้านในหมู่บ้านส่วนใหญ่มักจะรับซื้อผลผลิตทางการเกษตรประเภทผัก ได้แก่ ถั่วฝักยาว แตงกวา มะเขือ เป็นต้น การรับซื้อจะเป็นช่วงเวลาเย็นของทุกวันชาวบ้านที่มีอาชีพปลูกผักขายจะรวบรวมผักแต่ละชนิดเป็นหมวดหมู่ แล้วมัดใส่ถุงพลาสติกไว้เพื่อความสะดวกรวดเร็วในการขาย และการขนย้าย พ่อค้าต่างถิ่น หรือพ่อค้าส่งจะรับซื้อผลผลิตถึงสวนทุกวัน และจะนำสินค้าที่รับซื้อได้ไปขายส่งให้แก่พ่อค้าคนกลาง หรือขายให้กับโรงงานจุฬารัตน์พัฒนาเพื่อเป็นวัตถุดิบต่อไป

---

¹สุพัศพร รัตนพล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์
ณ บ้านเลขที่ 83 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่
16 มกราคม พ.ศ. 2542.

ภาพประกอบ 4 แผนภูมิแสดงวิธีการตลาดทางการเกษตรของหมู่บ้านจุฬารักษ์พัฒนา 3 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

หลังจากชาวบ้านได้เก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตรแล้วก็จะรวบรวมผลผลิตเพื่อรอขายให้แก่พ่อค้าโดยบางส่วนของชาวบ้านจะขายผลผลิตให้แก่พ่อค้าท้องถิ่นหรือพ่อค้าภายในหมู่บ้านหรือขายให้กับพ่อค้าต่างถิ่นจากในอำเภอหรือจังหวัด นอกจากนี้ชาวบ้านบางส่วนก็จะขายผลผลิตโดยผ่านกลุ่มเกษตรกรที่ตนสังกัดอยู่ เช่น กลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวโพดฝักอ่อน กลุ่มเกษตรกรปลูกถั่วฝักยาว และกลุ่มเกษตรกรอื่น ๆ กลุ่มจะรวบรวมผลผลิตที่รับซื้อไว้ไปขายให้กับพ่อค้าส่งหรือขายให้กับโรงงานจุฬารักษ์พัฒนา อีกทีหนึ่ง ส่วนพ่อค้าท้องถิ่นหรือพ่อค้ารายย่อยเมื่อซื้อผลผลิตแล้วก็จะนำผลผลิตที่ซื้อได้ไปขายปลีกแก่ชาวบ้านในท้องถิ่น หรือพ่อค้าส่งต่อไป

นอกจากนี้การตั้งกลุ่มการตลาดแล้ว ชาวบ้านยังได้จัดตั้งร้านค้าสหกรณ์ขึ้นในหมู่บ้าน จากการสัมภาษณ์นางจรรยา พรหมวิเศษ¹ ได้กล่าวถึงกิจกรรมร้านค้าสหกรณ์ในหมู่บ้านจุฬารักษ์พัฒนา 3 ว่าสภาพทั่วไปของร้านค้าสหกรณ์ในหมู่บ้าน ชาวบ้านได้มีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมน้อยมากเนื่องจากสภาพร้านค้าสหกรณ์มีขนาดเล็กทั้งในรูปธุรกิจ จำนวนผู้ควบคุมร้านค้า และช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้า การจัดแบ่งงานภายในร้านค้ายังไม่มีการจัดแบ่งงานให้ชัดเจน การให้บริการของสหกรณ์ในปัจจุบันเน้นสินค้าประเภทเครื่องใช้ที่จำเป็นสำหรับครองชีพ

¹จรรยา พรหมวิเศษ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 41 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2542.

ได้แก่ ข้าวสาร แก๊สหุงต้ม และของใช้ในครัวเรือน จำนวนสมาชิกของร้านค้าสหกรณ์มีจำนวนน้อยไม่ถึง 100 ราย ทำให้การดำเนินกิจการของร้านค้าสหกรณ์ขาดเงินทุนในการขยายกิจการทำให้การขยายกิจการไปอย่างช้า ๆ ฐานะของร้านค้าสหกรณ์ไม่มีความมั่นคง และไม่มีผลกำไร ซึ่งอาจจะทำให้ขาดทุน เนื่องจากไม่มีระบบบัญชีเข้าควบคุมการดำเนินงาน ส่งผลให้การบริหารงานร้านค้าสหกรณ์เกิดปัญหาตามมาได้แก่สมาชิกไม่ชำระหนี้ ค่าสินค้าสินค้าขาดสต็อก พนักงานร้านค้าสหกรณ์ไม่มีความรู้ด้านระบบบัญชี และขาดความรู้ด้านการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ขาดเงินทุนในการดำเนินธุรกิจ และไม่มีสถานที่ตั้งสหกรณ์เป็นของสหกรณ์เอง จึงทำให้กิจกรรมด้านสหกรณ์ไม่สามารถดำเนินกิจกรรมเพื่อรองรับผลผลิตทางการเกษตรที่ผลิตได้ในหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านขาดความมั่นใจในการดำเนินกิจการของสหกรณ์ และถอนหุ้นออกไปจัดตั้งกลุ่มทางการตลาดเพื่อดำเนินการด้านการตลาดแทน

จากการศึกษาดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าชาวบ้านมีบทบาทในการตลาดดังนี้

1. บทบาทในการจัดตั้งกลุ่มการตลาด เช่น กลุ่มตลาดเพื่อการเกษตร กลุ่มตลาดสินค้าศิลปาชีพ การท่องเที่ยว และการจัดตั้งร้านค้าสหกรณ์
2. บทบาทในการต่อรองเพื่อกำหนดราคาสินค้ากับกลุ่มพ่อค้าที่เข้ามาซื้อสินค้าในหมู่บ้าน
3. บทบาทในการเสนอขายสินค้าที่ผลิตได้ในหมู่บ้านให้กับบุคคลภายนอก

3. รายได้ และรายจ่าย

จากการศึกษาภาวะเศรษฐกิจในครัวเรือนของชาวบ้านหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 สถาบันวิจัยจุฬารัตน์ ได้รายงานเกี่ยวกับรายได้และรายจ่ายของหมู่บ้านสรุปได้ว่า รายได้ส่วนใหญ่เป็นรายได้จากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ชาวบ้านมีรายได้เงินสดในรอบปีเฉลี่ยครัวเรือนละประมาณ 60,000 บาท หรือประมาณเดือนละ 5,000 บาท ทั้งนี้เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของรายได้เงินสดของครัวเรือนพบว่าร้อยละประมาณ 62 ของรายได้เงินสดที่ได้มาจากภาคเกษตรกรรม ซึ่งรายได้ที่ได้มาจากการขายผลผลิตทางด้านพืชเป็นหลัก ส่วนรายได้ที่ได้จากการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว การรับจ้าง และอาชีพอื่น ๆ เป็นรายได้รอง สาเหตุที่รายได้ของชาวบ้านยังอยู่ในระดับต่ำ จากการสำรวจพบว่าเกิดจากสภาพพื้นที่ และปัญหาที่ดินทำกินเสื่อมคุณภาพ ปัญหาแหล่งน้ำที่ใช้ในการเพาะปลูก ทำให้พืชผลขาดแร่ธาตุ ประกอบกับไม้ผลของ

¹สถาบันวิจัยจุฬารัตน์. รายงานการประเมินผลโครงการหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3. 2540, หน้า 50 – 52.

ชาวบ้านในหมู่บ้านที่ปลูกไว้ตั้งแต่แรกก่อสร้างหมู่บ้านเพิ่งได้รับผลผลิต ทำให้รายได้ทางการเกษตรเฉลี่ยยังอยู่ในระดับต่ำ ทั้งนี้หากมองภาพรวมของหมู่บ้านแล้ว เป้าหมายรายได้หลักของหมู่บ้านเป็นรายได้ที่น่าจะมาจากการท่องเที่ยว เพราะเป้าหมายที่วางไว้และการส่งเสริม ดำเนินการด้านสาธารณูปโภค งานส่งเสริมอาชีพ และเพิ่มมูลค่าผลผลิตทางการเกษตร จึงเน้นกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเป็นหลัก จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลให้รายได้ของชาวบ้านยังอยู่ในระดับต่ำ

รายได้สุทธิจากการคำนวณรายได้เงินสดสุทธิหรือเงินออมของครัวเรือนโดยหักรายจ่ายเงินสดออกจากรายได้เงินสดแล้วปรากฏว่าชาวบ้านมีรายได้สุทธิหรือเงินออมเฉลี่ยประมาณ 2,800 บาทต่อปี ทั้งนี้เมื่อเปรียบเทียบภาวะเศรษฐกิจของชาวบ้านในหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 กับเกษตรกรทั่วไปในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าระดับรายได้ รายจ่าย และรายได้เงินออมสุทธิของครัวเรือนในหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 ต่ำกว่าเกษตรกรทั่วไปของจังหวัดนครศรีธรรมราช

นอกจากนั้นจากการศึกษายังพบว่ารายได้เฉลี่ยสุทธิของชาวบ้านในหมู่บ้านจะต่ำกว่ารายได้ของเกษตรกรเฉลี่ยทั้งจังหวัดนครศรีธรรมราช เนื่องจากสภาพข้อเท็จจริงที่ชาวบ้านในหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 มีพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรต่อครัวเรือนค่อนข้างน้อย และการเพาะปลูกพืชหลักยังให้ผลผลิตได้ไม่เต็มที่ ในขณะที่สภาพเศรษฐกิจทั่วไปของเกษตรกรในจังหวัดนครศรีธรรมราชที่ได้จากการทำสวนยางพาราและไม้ผลที่ให้ผลแล้ว ดังนั้นรายได้ส่วนใหญ่ของชาวบ้านหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 จึงได้มาจากกิจกรรมในอาชีพเสริม และรับจ้างทั่วไป

ในส่วนของการใช้จ่ายของชาวบ้านหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 นั้น จากการสัมภาษณ์ นางรัตนา นพรัตน์¹ ถึงรูปแบบการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของชาวบ้านในหมู่บ้านพบว่าชาวบ้านในหมู่บ้านจากอดีตถึงปัจจุบันมีการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคโดยถือหลักดังนี้

1. การพิจารณาเลือกซื้อสินค้าจะพิจารณาถึงความจำเป็นของการบริโภคในชีวิตประจำวันก่อน เช่น อาหาร เสื้อผ้า เครื่องใช้ไม่สอยสำหรับการดำรงชีวิตก่อน ได้แก่ ร่ม เข็ม ด้าย มีไว้เพื่อเย็บปะสิ่งจำเป็นภายในบ้าน และ ปุ๋ยสำหรับไว้ใช้สำหรับอาชีพเกษตร

---

¹รัตนา นพรัตน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์, ถนนบ้านเลขที่ 65 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2542.

2. การพิจารณาถึงชนิดคุณลักษณะ และปริมาณของสินค้าที่ต้องการมีการพิจารณาถึงตัวสินค้าว่าเป็นอะไรบ้าง เป็นสินค้าชนิดไหน มีคุณสมบัติของสินค้าอย่างไร ควรซื้ออย่างน้อยเพียงใดเพื่อให้เหมาะสมกับความจำเป็น ชาวบ้านหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 จึงนิยมซื้ออาหารสดที่ตลาดนัดในอำเภอทุ่งใหญ่ ซึ่งสัปดาห์หนึ่งจะมีวันนัด 2 ครั้งคือ ตรงกับวันพุธ และวันอาทิตย์ ปริมาณการซื้อสินค้าในแต่ละครั้งจะมีปริมาณที่เพียงพอใน 3 - 4 วัน หรือ 1 สัปดาห์ตามขนาดของครัวเรือน

รายได้ที่ได้มาก็มาจากการทำการเกษตรที่ได้มาจากการขายพืชผลทางการเกษตรแต่ละครั้งจะมีการวางแผนว่ารายได้ที่ได้นั้นจะต้องจ่ายอะไรบ้าง เมื่อขายสินค้าทางการเกษตรได้แล้วในแต่ละครั้งชาวบ้านก็จะหาซื้อเครื่องใช้ที่จำเป็นในชีวิตประจำวันกลับมาใช้ที่บ้านไม่ว่าจะเป็นเสื้อผ้า สบู่ ยาสีฟัน ผงซักฟอก ฯลฯ ตลาดที่มักนิยมไปจับจ่ายเพื่อซื้อสินค้าได้แก่ ตลาดท่ายาง อำเภอทุ่งใหญ่ ตลาดอำเภอทุ่งสง และในตัวเมืองนครศรีธรรมราช จากการสัมภาษณ์นางผ่วน อาสนสมโภชน์¹ ได้กล่าวถึงรูปแบบการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคอาหารของชาวบ้านว่า เหมือนกับการบริโภคอาหารของชาวบ้านของคนบักซีได้โดยทั่วไป ถ้าเป็นอาหารคาวอันดับแรกรสชาติจะต้องเผ็ด และเข้มข้น ได้แก่ พวกแกงไตปลา แกงเหลือง แกงคั่วกลิ้ง และขนมจีน ซึ่งจะมีขายทุกวันในตอนเช้าจนกลายเป็นอาหารเช้าของเด็ก ๆ ก่อนไปโรงเรียน และผู้ใหญ่ที่ต้องออกไปทำงานนอกบ้านซึ่งอาหารคาวทุกมื้อจะต้องมีผักเป็นกับแกล้ม ซึ่งเราเรียกว่า "ผักเหนาะ" หรือผักจิ้ม ชาวบ้านเชื่อว่าผักเหนาะที่นำมาเคี้ยวกลืนพร้อมอาหารนั้นเพื่อช่วยลดความเข้มข้นและความเผ็ดของอาหารได้ ทำให้รสชาติที่จัดจ้านของอาหารลงได้ และทำให้สามารถรับประทานอาหารได้มากขึ้น ผักเหนาะที่นิยมปลูกกันทุกครัวเรือนได้แก่กระถิน มะเขือ มะม่วงหิมพานต์ ลูกเนียง ผักกาดนกเขา ลูกขี้ ใบบัวบก ยอดมะพร้าวอ่อน ใบบัวบก ผักกูด ผักเหียง และสิ่งที่ขาดไม่ได้ก็คือน้ำพริกกะปิ ส่วนอาหารหวานส่วนมากจะทำมาจากข้าวเจ้า และมะพร้าว เช่น ลอดช่องกะทิ ขนมโค ขนมหัวล้าน กะละแม ทุเรียนกวน เป็นต้น เป็นที่ทราบกันดีว่าในอดีตชาวบ้านในหมู่บ้านส่วนใหญ่อยู่ห่างไกลจากตัวเมือง การเดินทางไปตลาดไม่สะดวกสบายเหมือนในปัจจุบัน ในอดีตจึงมีการคิดหาวิธีการถนอมอาหารเพื่อเก็บรักษาไว้นาน ๆ ด้วยการ

---

¹ผ่วน อาสนสมโภชน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 71 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2542.

ตากแห้ง ได้แก่ ปลาแห้ง ปลาย่างหมากแห้ง กุ้งตาก ส้มแขก ปลาจิ้งจั้ง การหมักดอง ได้แก่ ปลาเปรี้ยว ปลาแปงแดง หนางหมู หนางวัว ปูเค็ม กุ้งส้ม สะตอดอง ลูกประดอง เป็นต้น ในช่วงฤดูการผลิตไม้ชาวบ้านก็สามารถตัดแปลงผลไม้ที่มีอยู่จำนวนมากในหมู่บ้านมาตัดแปลงเพื่อเก็บไว้บริโภคในครัวเรือน หรือจำหน่ายเป็นผลิตภัณฑ์ของหมู่บ้าน ได้แก่ ทุเรียนกวน เมล็ดมะม่วงหิมพานต์คुकน้ำตาล กุ้งกวน เป็นต้น โดยเอาวัตถุดิบที่ผลิตในหมู่บ้านมาตัดแปลงนับว่าเป็นความฉลาดในการบริโภคที่รู้จักดัดแปลง รู้จักถนอมอาหารไว้ได้นาน ๆ ปัจจุบันการเดินทาง และการคมนาคม ไฟฟ้า การสื่อสาร มีความสะดวกมากขึ้น รูปแบบการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของชาวบ้านดีกว่าสมัยก่อนมากส่วนใหญ่ทุกครัวเรือนจะมีตู้เย็น จึงใช้วิธีการซื้ออาหารสดมาใส่ตู้เย็นไว้ได้นาน ๆ การประกอบอาหารก็ไม่ต้องเสียเวลาก่อไฟถ่านหรือใช้ฟืน เพราะทุกครัวเรือนมีเตาแก๊ส เตาไฟฟ้า หม้อหุงข้าวไฟฟ้า การประกอบอาหารจึงมีความสะดวกสบายขึ้น

จากการสัมภาษณ์ นางจันทร์ จรมาศ¹ ได้กล่าวว่า การใช้จ่ายเพื่อการซื้อเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มในชีวิตประจำวันโดยทั่วไปของชาวบ้านในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ ผู้หญิงมักนิยมนุ่งผ้าถุงพวงผ้าลาย โสร่งปาเตะ ผู้ชายถ้าอายุมาก ๆ ก็นุ่งโสร่งคาดผ้าขาม้าทับที่สะเอว ถ้าเป็นช่วงกลางคนก็นุ่งกางเกง เด็กวัยรุ่นก็แต่งตามแฟชั่นตามสมัยใหม่ การแต่งกายของชาวบ้านจึงดูเรียบง่ายไม่ได้ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยมากนัก นอกจากจะมีเทศกาลที่สำคัญ ๆ จึงจะทำให้ชาวบ้านได้ออกไปซื้อเสื้อผ้าชุดใหม่สักครั้ง เช่น งานเทศกาลปีใหม่ งานบุญเดือนสิบ งานแต่งงาน ก็จะแต่งกายแบบสากลนิยมทั่ว ๆ ไป ชาวบ้านหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 ส่วนใหญ่จะคำนึงถึงประโยชน์ ความต้องการ และระดับความจำเป็นของสินค้ารวมทั้งคำนึงถึงคุณภาพสินค้ามากกว่าราคา และความมีหน้ามีตาในสังคม สิ่งที่สองต่าง ๆ นำมาบริโภคของชาวบ้านในหมู่บ้านจึงค่อนข้างเรียบง่าย สำนักกิจกรรมพิเศษ สถาบันวิจัยจุฬารัตน์² ได้กล่าวถึงสภาพรายจ่ายของชาวบ้านในหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 ไว้ว่า ชาวบ้านมีรายจ่ายเป็นเงินสดเฉลี่ยครัวเรือนละ 58,098 บาท และเมื่อพิจารณาองค์ประกอบรายจ่ายเงินสดของครัวเรือนแล้วพบว่าประมาณร้อยละ 75 ของรายจ่าย

¹จันทร์ จรมาศ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 42 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2542.

²สถาบันวิจัยจุฬารัตน์. รายงานสรุปผลการดำเนินโครงการหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3. 2540. หน้า 25-30.

เงินสดรวมจะเป็นรายจ่ายนอกภาคการเกษตรซึ่งเป็นรายจ่ายในครัวเรือนเป็นหลัก ได้แก่ ค่าอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ค่ารักษาพยาบาล ค่าเล่าเรียนบุตร เป็นต้น สำหรับรายจ่ายเงินสดภาคการเกษตร ซึ่งคิดเป็นประมาณร้อยละ 25 ของรายจ่ายรวมนั้นเป็นรายจ่ายด้านพืชเป็นส่วนใหญ่ หากพิจารณาองค์ประกอบ รายจ่ายเงินสดของครัวเรือนจะแบ่งออกเป็น 2 หมวด ได้แก่

1. ค่าใช้จ่ายภาคเกษตร ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายในการลงทุน หรือดำเนินการกิจกรรมด้านการเกษตร ประมาณร้อยละ 25 ของรายจ่ายเงินสดทั้งหมด
2. ค่าใช้จ่ายนอกภาคเกษตร ซึ่งเป็นรายจ่ายในครัวเรือนแบ่งออกเป็น 2 หมวด ได้แก่ หมวดอาหาร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นรายการใช้จ่ายเป็นค่าอาหารประจำวัน และหมวดเครื่องอุปโภคซึ่งมักเป็นรายการใช้จ่ายประจำเดือน เมื่อรวมรายจ่ายทั้งสองหมวดแล้วจะมีค่าใช้จ่ายประมาณร้อยละ 75 ของจำนวนรายจ่ายเงินสดทั้งหมด

รายจ่ายในครัวเรือนนอกภาคเกษตรและใช้จ่ายในภาคเกษตรของชาวบ้านในหมู่บ้านไม่ส่งผลกระทบต่อชาวบ้านเท่าที่ควร เนื่องจากชาวบ้านยังคงมีเงินออมสำหรับเก็บไว้ใช้ในการลงทุนต่อไป

จากการศึกษาดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าชาวบ้านมีบทบาทในด้านรายได้ และรายจ่าย ดังนี้

1. บทบาทในการหารายได้ตามอาชีพในกลุ่มอาชีพต่าง ๆ
2. บทบาทในการกำหนดรายได้ของแต่ละครัวเรือนตามกิจกรรมที่ได้ดำเนินไปตามครรลองของการประกอบอาชีพ
3. บทบาทในการนำเงินออมที่เก็บได้ไปลงทุนในการประกอบอาชีพอื่น ๆ
4. บทบาทในการซื้อสินค้าตามความจำเป็นที่ต้องใช้ในชีวิตประจำวัน โดยการซื้อสินค้าที่จำเป็นจากร้านสหกรณ์ภายในหมู่บ้าน
5. บทบาทในการเก็บรักษาออมเงินที่เหลือจากรายจ่ายที่จำเป็น

การพัฒนาทางด้านสังคมและวัฒนธรรม

จากการสังเกตสภาพสังคม และวัฒนธรรมของชาวบ้านหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 พบว่าส่วนใหญ่ชาวบ้านมีการรวมกลุ่มกันในรูปแบบกลุ่มปฐมภูมิ (Primary Group) มีการติดต่อกันแบบตัวถึงตัวมีสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน ไม่มีการแบ่งชนชั้นในสังคมอย่างเด่นชัด สังคมมีการรวมตัวอย่างเหนียวแน่น สมาชิกของสังคมแสดงบทบาทที่สอดคล้องต่อเนื่องกันอย่างราบรื่น และยึดเกาะกันโดยที่มีความสัมพันธ์แบบ

เครือญาติ การนับถืออาวุโส และเห็นอกเห็นใจกัน คุณความดี ศาสนาเป็นเครื่องคอยควบคุมความประพฤติ และการแสดงบทบาททางสังคมของชาวบ้านในหมู่บ้าน ค่านิยมของชาวบ้านที่เด่นชัด คือการยึดถือความดีที่ปฏิบัติทางพระพุทธศาสนามากกว่ายึดถือเรื่องเงินทอง สภาพโดยทั่วไปของชาวบ้านในหมู่บ้านนั้นจะมีลักษณะจำเพาะของแต่ละบุคคลที่ได้แสดงบทบาทหน้าที่ของตนเองไม่ว่าจะเป็นเรื่องการประกอบอาชีพ อายุ อาวุโส อำนาจหน้าที่ในการควบคุมคุณงามความดีของตนเองที่จะได้แสดงออกมาทางด้านการบวชเรียน ซึ่งการได้รับการยอมรับจากสังคมมาจากตัวบุคคลมากกว่าคนที่มาจากตระกูลดัง ๆ หรือตำแหน่งหน้าที่การงาน บุคคลที่ได้รับการยอมรับให้เป็นผู้นำจะเป็นผู้ใหญ่บ้านหรือผู้อาวุโสของหมู่บ้านชาวบ้านมุ่งส่งเสริมให้บุตรหลานของตนเองได้รับการศึกษาที่สูงขึ้นหลายครอบครัวตั้งความหวังให้บุตรหลานของตนเองได้รับการศึกษาในระดับปริญญาตรี เพราะเชื่อว่าจะทำให้มีความรู้ที่ดีขึ้น สามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากโลกภายนอกได้ขึ้น ซึ่งแตกต่างจากการตั้งถิ่นฐานในอดีตก่อนที่จะย้ายเข้ามาอาศัยในหมู่บ้าน เนื่องจากการติดต่อกับสังคมภายนอกไม่สะดวก การเดินทางจะต้องใช้วิธีการเดินด้วยเท้า และการเดินทางออกจากชุมชนแต่ละครั้งต้องเดินทางผ่านป่าดิบ ป่าโปร่ง ทุ่งนา ซึ่งต้องใช้เวลาอันกว่าจะถึงจุดหมาย ทำให้การศึกษาของคนในชุมชนเดิมที่เคยอาศัยอยู่น้อย แม้แต่การรักษาพยาบาลในช่วงที่ผ่านมาก็นิยมรักษาด้วยยาสมุนไพร

ปัจจุบันหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 มีลักษณะโครงสร้างทางสังคมของหมู่บ้านเหมือนกับหมู่บ้านทางภาคใต้โดยทั่วไป มีความผูกพัน และมีความใกล้ชิดเหนียวแน่นในระบบเครือญาติ ชาวบ้านมีความสัมพันธ์กับครอบครัวสูงมาก จากการสัมภาษณ์ นางสาว ไซยวิจิต¹ ได้กล่าวถึงลักษณะครอบครัวของชาวบ้านในหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 ว่าลักษณะที่คล้ายกันของชาวบ้าน คือ ความต้องการที่จะให้ลูกเขยหรือลูกสะใภ้เข้ามาอยู่รวมกันในครอบครัวเพื่อช่วยกันทำมาหากินทำสวนผลไม้ ปลูกผักหรือประกอบอาชีพอื่น ๆ ลักษณะครอบครัวของชาวบ้านในหมู่บ้านเป็นแบบครอบครัวแบบขยายชั่วคราว มีความสัมพันธ์ของชาวบ้านในหมู่บ้านมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน พี่พาคอาศัยซึ่งกัน มีประเพณีเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวบ้านในหมู่บ้าน โดยชาวบ้านยังคงยึดเหนี่ยวติดกับสถาบันครอบครัวเป็นหลัก แต่เมื่อสังคมหมู่บ้านเจริญขึ้นมีการแบ่งหน้าที่ มีสถาบันทางสังคมเข้ามาเกี่ยวข้องมากขึ้น สถาบันทางสังคมที่สำคัญของหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของ

¹สาวลี ไซยวิจิต เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์, ถนน บ้านเลขที่ 98 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหวะ อำเภอทุ่งใหญ่จังหวัดนครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2542.

ชาวบ้าน ได้แก่ สถาบันการศึกษา การสาธารณสุข ครอบครัว และเครือข่าย ประเพณี และวัฒนธรรม

1. การศึกษา

ในการดำรงชีวิตประจำวันของชาวบ้านนั้น นอกจากจะต้องการปัจจัยสี่แล้ว ชาวบ้านยังต้องการมีการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการดำรงชีวิตในปัจจุบันการศึกษามีได้จำกัดเฉพาะอยู่ในโรงเรียน หรือสถานศึกษาเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการฝึกอบรม หรือการเรียนรู้ชีวิตทั่วไป

จากการสัมภาษณ์ นายประสิทธิ์ สุดสาย¹ ได้กล่าวถึงสถาบันการศึกษาของชาวบ้านในหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 ว่าเริ่มแรกสถาบันวิจัยจุฬารัตน์ได้จัดทำหลักสูตรการฝึกอบรมอาชีพ และฝึกอบรมหลักสูตรการพัฒนาหมู่บ้านให้กับชาวบ้านทุกคน เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตอยู่ในหมู่บ้านได้อยู่อย่างมีความสุข และสามารถเลี้ยงดูตนเองได้โดยไม่ต้องย้ายถิ่นฐานไปประกอบอาชีพนอกบ้าน สถานศึกษาที่จัดตั้งอยู่ในหมู่บ้านคือ สถานพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนซึ่งรับบุตรหลานของชาวบ้านในหมู่บ้านมาเข้าเรียน เพื่อพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียน เมื่อจบการศึกษาในระดับนี้แล้ว ก็จะไปเข้าเรียนที่โรงเรียนบ้านควนประชาสรรค์ ซึ่งเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษา ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 5 ตำบลกุแหระ และเมื่อจบการศึกษาในระดับประถมศึกษาแล้วก็จะไปศึกษาต่อที่โรงเรียนเสมีดจวนวิทยาคม ซึ่งเป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตั้งอยู่ในบริเวณหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 และหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 4 ปัจจุบันการศึกษาของชาวบ้านมีการพัฒนามากขึ้นมีสถานศึกษาเข้ามาตั้งในหมู่บ้าน ทำให้ลูกหลานของชาวบ้านสามารถศึกษาเล่าเรียนได้อย่างเต็มที่ นอกจากการศึกษาในระดับโรงเรียนแล้วทางหน่วยราชการยังส่งเสริมสนับสนุน การฝึกอบรมเกี่ยวกับหลักสูตรส่งเสริมอาชีพ หลักสูตรการจัดการเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและหลักสูตรอื่น ๆ เพื่อให้ชาวบ้านได้นำความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาท้องถิ่นของตนให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

---

¹ประสิทธิ์ สุดสาย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์, ถนนบ้านเลขที่ 31 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2542.

จากการสัมภาษณ์นายบุญฤทธิ์ มีเดช¹ นักวิชาการศึกษานักงานศึกษาธิการอำเภอทุ่งใหญ่ ได้กล่าวถึงการศึกษาของชาวบ้านในหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 ว่า ปัจจุบันโรงเรียนเสมีตจวนวิทยาคมซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำตำบล ได้เปิดทำการสอนตั้งแต่วระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวนห้องเรียน 48 ห้องเรียน มีนักเรียนจำนวน 650 คน มีครูอาจารย์จำนวน 40 คน นักเรียนที่เรียนจบในระดับมัธยมศึกษาจากโรงเรียนนี้แล้ว บางส่วนก็จะได้เข้าศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นโดยเฉพาะบุตรหลานของชาวบ้านในหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 จะมีโอกาสได้ศึกษาต่อมากขึ้น จากการศึกษาพบว่าในปัจจุบันชาวบ้านและบุตรหลานของชาวบ้านหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนาได้รับการศึกษา ในระดับประถมศึกษาประมาณร้อยละ 40 เปอร์เซนต์ ระดับมัธยมศึกษา ประมาณ 30 เปอร์เซนต์ ระดับอาชีวศึกษาประมาณร้อยละ 20 เปอร์เซนต์ และระดับปริญญาตรีร้อยละ 10 เปอร์เซนต์

จากการศึกษาดังกล่าว พบว่าบทบาทของชาวบ้านหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนาในด้านการศึกษามีดังนี้

1. บทบาทในการศึกษาของตนเอง และบุตรหลาน ของชาวบ้านในหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 มีบทบาทในการศึกษา และฝึกอบรม มากขึ้นตามลำดับ
2. บทบาทในการส่งเสริมให้บุตรหลานให้ได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น
3. บทบาทในส่งบุตรหลานให้ได้เข้ารับการฝึกอบรมอาชีพเพื่อเป็นความรู้ในการประกอบอาชีพมากขึ้น
4. บทบาทของชาวบ้านในการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการเพื่อจัดการศึกษาของโรงเรียนทั้งในระดับชั้นประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา

2. สาธารณสุข

หมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 มีสถานีอนามัย 1 แห่ง เป็นสถานีอนามัยชั้น 1 ชื่อสถานีนามัยประจำตำบลลูกแหะ ตั้งอยู่ที่ตำบลลูกแหะ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2533 เป็นอาคารขนาด 15 x 10 เมตร ชั้นเดียวยกพื้นสูง ในพื้นที่ 5 ไร่ งบประมาณค่าก่อสร้างจำนวน 4,000,000 บาท อยู่ในการควบคุมของกระทรวงสาธารณสุข โดยมีนางนีย์ ศรีเปารยะ เป็นหัวหน้าสถานีอนามัย นอกจากนี้ในระยะแรกของการจัดตั้งหมู่บ้าน

---

¹บุญฤทธิ์ มีเดช เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์ ณ ที่สำนักงานศึกษาธิการอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2542.

สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ยังได้จัดหน่วยแพทย์เคลื่อนที่พระราชทานในโครงการฟื้นฟูคุณภาพชีวิต และความเป็นอยู่ของประชาชน ให้บริการตรวจรักษาโรคควบคู่ไปกับการฟื้นฟูด้านอื่น ๆ ด้วย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการให้ชาวบ้านในหมู่บ้านพัฒนา 3 ดังนี้

1. เพื่อการฟื้นฟูสุขภาพของผู้ประสบภัย
2. เพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้านได้มีโอกาสให้ได้รับบริการทางการแพทย์กรณี

ที่มีปัญหาด้านสุขภาพอนามัย

3. เพื่อให้ประชาชนที่จำเป็นต้องรับการส่งต่อรักษาให้ได้รับการรักษาอย่างต่อเนื่อง
4. เพื่อให้ประชาชนเกิดความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติต่อการรับบริการสุขภาพ

ไปในแนวทางที่ถูกต้อง

วิธีการดำเนินการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของประชาชนในโครงการมีดังนี้

1. ประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านในหมู่บ้าน และประชาชนทั่วไปทราบเกี่ยวกับกำหนดระยะเวลา ในการดำเนินกิจกรรม และสถานที่ดำเนินการ

2. จัดเตรียมด้านบุคลากร อุปกรณ์ และสถานที่

3. ให้บริการตรวจรักษาโรค และการส่งต่อรักษาทั้งโรคทั่วไป และ

โรคทันตกรรม

4. ให้ความรู้ด้านสุขภาพแก่ประชาชนที่มาใช้บริการ เช่น การสอนสุขศึกษารายบุคคล แจกเอกสาร แผ่นพับ การฉายวีดิทัศน์เนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพ

5. รวบรวมสถิติจำนวนผู้มารับบริการเพื่อทำการบันทึกรายงานกิจกรรมที่ได้

ดำเนินการ

จากการสัมภาษณ์ นางนีย์ ศรีเปารยะ¹ หัวหน้าสถานีอนามัยตำบลกุแหระ ได้กล่าวว่า งานของสถานีอนามัยตำบลกุแหระ ส่วนมากเป็นงานด้านการควบคุมโรคติดต่อเป็นอันดับแรก ได้แก่

1. การปลูกฝี และฉีดวัคซีน ได้แก่ การฉีดวัคซีนป้องกันโรคคอตีบ ไอกรน บาดทะยัก วัณโรค โปลิโอ และโรคหัด เป็นต้น

2. ดำเนินโครงการสุขภาพิบาลต่าง ๆ ได้แก่ การจัดที่อยู่อาศัยให้สะอาด และ ถูกสุขลักษณะโดยจัดให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมชี้มทุกครัวเรือน

---

¹นีย์ ศรีเปารยะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ณ สถานีอนามัยตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2542.

3. ส่งเสริมสุขภาพิบาลด้านอาหาร เช่น ส่งเสริมให้ชาวบ้านรู้จักบริโภคอาหารที่ถูก สุขลักษณะไม่มีสิ่งปลอมปนหรือรับประทานอาหารที่มีสิ่งเจือปน รู้จักใช้ภาชนะที่สะอาด และ ถูกต้อง

4. การป้องกันสิ่งแวดล้อมที่เป็นพิษ เช่น น้ำเสีย อากาศเป็นพิษ

5. การสำรวจ และขจัดพยาธิลำไส้

6. การกำจัดพาหะนำโรค เช่น ยุง แมลง หนู สุนัขบ้า เป็นต้น

7. การส่งเสริมอนามัยโดยการส่งเสริม และเผยแพร่ความรู้ด้านอนามัยไปสู่

ชาวบ้านในชุมชนด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

7.1 จัดให้มีโครงการอนามัยแม่ และเด็ก

7.2 โครงการโภชนาการ และอาหารเสริมสำหรับเด็กอ่อน หรือเด็กในวัยเรียน

เพราะปรากฏว่าเด็กเหล่านี้เป็นโรคขาดสารอาหารกันมากซึ่งจะเป็นผลเสียต่อการเจริญเติบโตทั้ง ทางร่างกาย และสมองของเด็ก

7.3 โครงการวางแผนครอบครัวเพื่อป้องกันมิให้มารดามีภาวะเลี้ยงดูเด็กมากเกินไปจนเป็นผลเสียต่อสุขภาพอนามัยของแม่

7.4 โครงการทันตสาธารณสุขสำหรับเด็กวัยเรียน

จากอดีตถึงปัจจุบันชาวบ้านในหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 มีสุขภาพอนามัยอยู่ใน เกณฑ์ดี ไม่ค่อยมีโรคภัยไข้เจ็บขนาดรุนแรงมาก เมื่อไม่สบายเด็ก ๆ น้อย ๆ มักจะนิยมหายามา รับทานเอง กรณีอาการเจ็บป่วยที่รุนแรงขึ้นจึงจะไปใช้บริการที่สถานีนอนามัย หรือถ้าฐานะดีหน่อย ก็จะไปรักษาที่โรงพยาบาลทุ่งใหญ่ซึ่งเป็นโรงพยาบาลประจำอำเภอทุ่งใหญ่ หรือโรงพยาบาล มหาราชนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นโรงพยาบาลศูนย์ประจำจังหวัด แต่ปัจจุบันชาวบ้านมีฐานะทาง เศรษฐกิจดีขึ้นมาก เมื่อมีอาการเจ็บป่วยก็นิยมไปรักษาที่คลินิกในตลาดท่ายาง อำเภอทุ่งใหญ่ หรือคลินิกในอำเภอทุ่งสง โรงพยาบาลรวมแพทย์ทุ่งสง โรงพยาบาลนครคีรีเตียน หรือโรง พยาบาลนครินทร์ ซึ่งเป็นโรงพยาบาลเอกชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยชาวบ้านให้เหตุผลว่าได้ รับการบริการที่มีความสะอาด สะดวก รวดเร็ว แม้ว่าค่ารักษาพยาบาลจะแพงกว่าโรงพยาบาล ของรัฐก็ตาม

จากการศึกษาข้างต้นดังกล่าวพบว่าชาวบ้านในหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 นั้น ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ชาวบ้านเกือบไม่ได้มีส่วนร่วมเท่าที่ควร นอกจากการดูแลตนเองตามคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เพื่อการพัฒนาด้านสาธารณสุขของ ครัวเรือน ดังนี้

1. บทบาทในการรักษาพยาบาลตนเอง และสมาชิกในครอบครัว เมื่อเมื่อเจ็บป่วยได้ตามความต้องการ
2. บทบาทในการรับคำแนะนำจากสถานอนามัยเกี่ยวกับหารป้องกันโรคติดต่อ เพื่อนำความรู้ที่ได้ไปสุขภาพบุคคลในครัวเรือน และป้องกันครัวเรือนให้ปลอดภัยจากโรคติดต่อต่าง ๆ
3. บทบาทในการรักษาสุขภาพอนามัยของตนเอง และสมาชิกในครัวเรือน
4. บทบาทในการเป็น อาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน และผู้สื่อข่าวสาธารณสุข เพื่อให้ความรู้แก่สมาชิกในครัวเรือน และเพื่อนบ้าน

3. ครอบครัวและเครือญาติ

ในการศึกษาทางด้านครอบครัวและเครือญาติของชาวบ้านหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้ศึกษายึดหลักการศึกษาระดับปริญญาตรี มัชฌิมมา ดังนี้

1. หน้าที่สำคัญของครอบครัวที่มีอิทธิพลต่อสมาชิกของครอบครัวได้แก่
  - 1.1 การให้กำเนิด
  - 1.2 การให้การเลี้ยงดู
  - 1.3 การให้การฝึกอบรม
2. โครงสร้างของครอบครัว

ลักษณะโครงสร้างครอบครัวของชาวบ้านใน หมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 ในอดีตก่อนที่จะได้ย้ายถิ่นฐานเข้ามาอาศัยในหมู่บ้านแห่งนี้มีลักษณะเป็นครอบครัวขนาดใหญ่หรือครอบครัวโบราณ ซึ่งมีสมาชิกในครอบครัวประกอบด้วยคนหลายคน หลายช่วงอายุ อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกัน คือ นอกจากมีพ่อแม่ และลูกแล้ว ยังมี ปู่ ย่า ตา ยาย ญาติพี่น้อง หรือพี่น้องที่แต่งงานแล้วก็ยังคงอาศัยอยู่ในครอบครัวเดียวกัน

ในปัจจุบันเมื่อชาวบ้านย้ายถิ่นฐานเข้ามาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 แล้วจึงได้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางครอบครัวจากครอบครัวขนาดใหญ่มาเป็นครอบครัวสมัยใหม่ เมื่อสมาชิกในครอบครัวแต่งงานแล้วก็จะแยกย้ายกันออกไปตั้งครอบครัวใหม่ต่างหาก ทำให้กลายเป็นครอบครัวขนาดเล็ก ประกอบด้วย พ่อ แม่ และลูก เท่านั้น การครองเรือนของสมาชิกในหมู่บ้านหญิงชายส่วนใหญ่ในหมู่บ้านนิยมการมีคู่ครองเพียงคนเดียว ไม่นิยมการหย่าร้าง บิดาจะเป็นใหญ่ในครอบครัว มีอำนาจในการตัดสินใจในปัญหาต่าง ๆ

จากการสัมภาษณ์ นายพนม อักษรนำ¹ ทำให้ทราบว่าตนเองในฐานะหัวหน้าครอบครัวขนาดกลาง มีพ่อ แม่ และลูกอีก 3 คน มีรายได้ที่ได้จากการประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม บุคคลในครอบครัวจะช่วยกันประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว แต่ภาระส่วนใหญ่ยังคงตกเป็นของตน ส่วนภรรยาจะมีหน้าที่สั่งสอนอบรมเลี้ยงดูบุตรทุกคนให้เป็นคนดี และให้การศึกษาจนจบ การศึกษาภาคบังคับทุกคน คนไหนที่มีสติปัญญาดี ต้องการที่จะศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น สนับสนุนให้ได้เรียนจนจบ เมื่อเรียนจบทุกคนจะเลือกประกอบอาชีพตามความพอใจของตนเอง เมื่อถึงเวลาที่ลูกจะมีคู่ครองก็จะจัดงานให้ตามประเพณี สมาชิกในครอบครัวทุกคนต้องช่วยกันทำงานในพื้นที่ทำกินที่ได้รับ เช่น การปลูกผัก ทำสวน เลี้ยงสัตว์ การร่วมมือร่วมใจกันในหมู่สมาชิกของครอบครัวทำให้สมาชิกมีความรู้สึกว่าครอบครัวเป็นทั้งบ้าน และที่ทำงาน ในส่วนของหมู่บ้านตนเองก็จะเข้าไปร่วมกิจกรรมทุกกิจกรรม โดยเสียสละกำลังกาย กำลังความคิด ทุนทรัพย์ เพราะถือว่าหมู่บ้านแห่งนี้เหมือนครอบครัวเดียวกันต้องปรึกษาหารือช่วยเหลือซึ่งกันและกันหมู่บ้านก็จะพัฒนาไปตามพระประสงค์ของ ศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ที่ทรงตั้งไว้

จากการศึกษาปรากฏชัดว่า ครอบครัวของชาวบ้านในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3 ส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว ยกเว้นครอบครัวที่ต้องเลี้ยงดู พ่อ แม่ จึงเป็นครอบครัวแบบขยาย ครอบครัวเดี่ยวประกอบด้วย พ่อ แม่ และลูก เมื่อลูกแต่งงานแล้วก็มักจะแยกออกไปสร้างบ้านใหม่ ถ้าเป็นลูกผู้หญิงก็มักจะอยู่บ้านเดิมกับพ่อแม่ โดยการต่อเติมบ้านขึ้น แต่ถ้าเป็นลูกชายส่วนใหญ่มักจะย้ายเข้าไปอยู่ร่วมกับบ้านภรรยา ทั้งภายในและภายนอกหมู่บ้าน การแบ่งที่ดินทำกินพ่อแม่จะแบ่งที่ดินทำกินให้ลูกที่แต่งงานแล้วตามสมควรเพื่อใช้ประกอบอาชีพ ลักษณะครอบครัวจึงมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมีการเกื้อกูล ห่วงหาอาทร และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แม้ในปัจจุบันความเจริญต่าง ๆ เข้ามาสู่หมู่บ้านมากขึ้นในทุกด้าน แต่การดำรงชีวิต สภาพจิตใจของสมาชิกในครอบครัวของคนในหมู่บ้านก็ยังคงมีสภาพแบบเดิมๆ ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปมากนักยังคงมีการติดต่อ และคบหาสมาคมกันกับเพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้เคียงกันเป็นส่วนใหญ่เพราะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิด และยังมีความเชื่อถือตามประเพณีแบบเดิมที่คล้ายคลึงกัน

¹พนม อักษรนำ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์, ถนนบ้านเลขที่ 92 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช , เมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2542.

จากการศึกษาพบว่า ชาวบ้านในหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 มีบทบาทในการพัฒนา ด้านครอบครัวและเครือญาติ ได้ดังนี้

1. บทบาทของผู้ชาย มีบทบาทเป็นผู้นำของครอบครัว และเป็นผู้หารายได้มาเลี้ยงครอบครัว
2. บทบาทของผู้หญิง มีบทบาทหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนบุตรหลานให้เป็นคนดี และรู้จักทำมาหากิน
3. บทบาทของบุตรหลาน จะมีหน้าที่ในการศึกษาเล่าเรียน และช่วยเหลือ พ่อ แม่ ในการประกอบอาชีพ

4. ประเพณีและวัฒนธรรม

ประเพณีและวัฒนธรรมเป็นภาพสะท้อนของสังคมเป็นเครื่องวัด และเครื่องกำหนด ความเจริญก้าวหน้าของสังคม ขณะเดียวกันประเพณี และวัฒนธรรมยังเป็นเครื่องกำหนดชีวิต ความเป็นอยู่ของประชาชนในสังคมด้วย ชาวบ้านหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 ทั้งหมดย้ายถิ่นฐาน ต่าง ๆ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ประเพณี และวัฒนธรรมของชาวบ้านเกือบจะไม่มี ความแตกต่าง ชาวบ้านในหมู่บ้านทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ และมีวัดประจำตำบลชื่อ วัดถ้ำเขาหิน ตั้ง อยู่ในหมู่บ้าน วัดแห่งนี้ได้ก่อสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2495 มีพื้นที่ทั้งหมด 98 ไร่ ปัจจุบันมีพระมหา สุทธิรัตน์ เป็นเจ้าอาวาส ภายในวัดถ้ำเขาหินมีศาสนสถาน ได้แก่ โบสถ์ หอระฆัง เมรุมาศ โรงธรรม โรงครัว อย่างละ 1 หลัง มีกุฏิ 6 หลัง บริเวณวัดถ้ำเขาหินมีความร่มรื่น และสวยงาม มาก มีสวนป่าที่ชาวบ้านได้ร่วมแรงร่วมใจกันปลูกสร้างถวายเป็นที่พักผ่อนหย่อน ใจของชุมชนได้เป็นอย่างดี

ประเพณีและวัฒนธรรมที่ชาวบ้านหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 ได้ยึดถือปฏิบัติเป็น ประจำนั้น จากการสัมภาษณ์นายเต็ม ชุมโชติ¹ ทำให้ทราบว่าประเพณี และวัฒนธรรมที่ชาวบ้าน ในหมู่บ้านยึดถือปฏิบัติกันมา ได้แก่ประเพณีการทำบุญสารทเดือนสิบ ซึ่งเป็นประเพณีที่ยิ่งใหญ่ ของชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช จะจัดขึ้นในวันแรม 11 ค่ำ ถึง 14 ค่ำเดือนสิบ คือในราวเดือน กันยายน หรือเดือนตุลาคมของทุกปี ชาวบ้านในหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 ยังคงเข้าร่วมประเพณี

---

¹เต็ม ชุมโชติ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 2 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช , เมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2542.

สารทเดือนสิบกันทุกคนทุกครัวเรือน เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบุพการีซึ่งล่วงลับไปแล้ว และเชื่อว่าจะถูกปล่อยตัวจากยมโลกให้ขึ้นมาพบญาติพี่น้อง และลูกหลานของตนในเมืองมนุษย์ในวันแรมหนึ่งค่ำเดือนสิบ และกลับลงไปอยู่ในนรกตามเดิมในวันแรม 15 ค่ำ เดือนสิบ ชาวบ้านยังคงสืบทอดประเพณีด้วยการนำอาหารไปทำบุญที่วัด เพื่อเป็นการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลแก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว โดยในวันแรกของผู้ล่วงลับมาจากยมโลก คือ วันแรมหนึ่งค่ำ เดือนสิบ ชาวบ้านเรียกว่า “วันห่มรับเล็ก” และวันที่ผู้ล่วงลับจะต้องเดินทางกลับลงไปอยู่ในยมโลกตามเดิมในวันแรม 15 ค่ำ ชาวบ้านเรียกว่า “วันห่มรับใหญ่” ชาวบ้านจะเริ่มจับจ่ายซื้อหาของกินของใช้เพื่อเตรียมประกอบอาหาร และจัดห่มรับ เพื่อเตรียมงานบุญเดือนสิบตั้งแต่วันแรม 13 ค่ำ ซึ่งถือว่าเป็นวันจ่าย เพื่อหาซื้อสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่จะใช้จัดห่มรับในวันแรม 14 ค่ำเดือนสิบ แล้วจะยก ห่มรับ ไปวัด และนำอาหารไปถวายพระซึ่งมักจะมีอาหาร และขนมอีกส่วนหนึ่งไปวางไว้ตามที่ต่าง ๆ เช่น ริมกำแพงวัด โคนต้นไม้ เพื่อเผื่อแผ่ส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับที่ปราศจากญาติพี่น้อง เมื่อเสร็จพิธีผู้คนก็จะแย่งกันไปเอาขนมที่ตั้งไว้ เรียกว่า ชิงเปรต เพราะชาวบ้านเชื่อว่าการกินของที่เหลือจากการเซ่นไหว้บรรพชนจะได้กุศลแรง นอกจากประเพณีบุญสารทเดือนสิบแล้วชาวบ้านหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 ยังมีประเพณีอื่น ๆ อีกจำนวนมาก ได้แก่ ประเพณีงานบวชนาค ประเพณีงานศพ ประเพณีรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุหรือวันสงกรานต์ ประเพณีวันเข้าพรรษา ประเพณีวันขึ้นปีใหม่ และประเพณีวันสำคัญทางศาสนาพุทธอื่น ๆ อีกด้วย

จากการศึกษาข้างต้นพบว่าบทบาทในการพัฒนาทางด้านประเพณีและวัฒนธรรมของชาวบ้านในหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 สรุปได้ดังนี้

1. บทบาทในการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีเก่าแก่ของชาวบ้านเกี่ยวกับการทำบุญในเทศกาลต่าง ๆ ได้แก่ ประเพณีทำบุญวันสารทเดือนสิบ ประเพณีตามวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันวิสาขบูชา เป็นต้น
2. บทบาทในการจัดงานตามประเพณีต่าง ๆ ได้แก่ ประเพณีบวชนาค ประเพณีแต่งงาน ประเพณีรดน้ำดำหัวผู้อาวุโสในวันสงกรานต์ ประเพณีวันขึ้นปีใหม่
3. บทบาทในการทำนุบำรุงพระศาสนาพุทธโดยการไปทำบุญที่วัดตามความศรัทธาของชาวบ้าน

จากการศึกษาพบว่าการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชาวบ้านในหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 นั้น จำเป็นต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้มาตรฐานชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านดำเนินไปในแนวทางที่เหมาะสม และเป็นประโยชน์ต่อชาวบ้านอย่างมั่นคงตลอดไป

บทที่ 4

ผลกระทบจากการพัฒนาหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3

การพัฒนาหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ทำให้สภาพของหมู่บ้านเปลี่ยนแปลงไปที่ค่อนข้างชัดเจนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เป็นผลมาจากการที่ชาวบ้านในหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 ได้รับการส่งเสริมอาชีพทั้งทางการเกษตร และอุตสาหกรรมในครัวเรือน การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาเป็นทางเลือกในการพัฒนาที่สำคัญ 3 ประการ คือ หนึ่งกลไกการพัฒนาเคลื่อนย้ายจากรัฐสู่ประชาชน โดยให้ประชาชนมีบทบาทหลักในการพัฒนา สองเป้าหมายของการพัฒนาที่มุ่งเน้นการเพิ่มขีดความสามารถเพื่อพึ่งตนเองของประชาชนแทนพึ่งพารัฐ หรือองค์การพัฒนากายนอก สามกระบวนการพัฒนาจากล่างสู่บนมากกว่าบนสู่ล่าง ซึ่งก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของชาวบ้านได้เป็นอย่างดี และยึดเป็นแนวทางในการปฏิบัติได้ดังนี้

1. ถือว่าชาวบ้านเป็นตัวหลักสำคัญในการแก้ปัญหาของตัวชาวบ้านเอง องค์การภายนอกเป็นเพียงตัวกระตุ้น และสนับสนุนส่งเสริมเท่านั้น
2. กิจกรรมการพัฒนาต้องเริ่มจากพื้นฐานของหมู่บ้าน กล่าวคือ วิถีชีวิตที่ดำรงอยู่ในหมู่บ้านทั้งในอดีต และปัจจุบัน การยึดยึดกิจกรรมให้พัฒนาไปตามกรอบแนวความคิดของบุคคลภายนอก นอกจากไม่นำไปสู่การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงแล้ว ยังเป็นการทำลายศักยภาพการแก้ไขปัญหาของหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านขาดความมั่นใจในตนเอง และหวังที่จะรับความช่วยเหลือจากภายนอก
3. ระดับการรับรู้ปัญหาทางลักษณะของชาวบ้านอาจมีข้อจำกัด ทำให้ไม่ชัดเจนต่อปัญหาหรือแก้ไขไม่ถูกต้อง การมีส่วนร่วมจึงครอบคลุมถึงการกระจายข้อมูลข่าวสารเพื่อพัฒนาการรับรู้ และเพิ่มขีดความสามารถของชาวบ้านในการแก้ไขปัญหามือหมู่บ้าน ซึ่งองค์การภายนอกมีบทบาทสำคัญในเรื่องนี้พอสมควร แต่อย่างไรก็ตาม การดำเนินการยังคงต้องอยู่บนพื้นฐานความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรม ระบบความคิด ค่านิยมของชุมชน ตลอดจนมาตรฐานพฤติกรรมที่แตกต่างกัน ของชาวบ้านด้วย

การพัฒนาหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 โดยเฉพาะกิจกรรมการพัฒนา ที่กำหนดโดยมีหน่วยงานส่วนกลางของรัฐมักจะมีการกำหนดเป้าหมายเชิงปริมาณ และเงื่อนไขให้เจ้าหน้าที่ระดับล่างปฏิบัติ เพื่อประโยชน์ในการควบคุม ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐเอง ประกอบกับความล่าช้าของระบบราชการในส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น งบประมาณ เป็นเงื่อนไขบีบบังคับให้เจ้าหน้าที่ของรัฐทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายทางปริมาณเป็นหลัก ไม่อาจ

ทำงานในรูปแบบให้ประชาชนมีส่วนร่วมซึ่งเป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลา และการปรับเปลี่ยนวิธีการตามสภาพของปัญหาได้

การศึกษาผลกระทบในการพัฒนาหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3 โดยเน้นกระบวนการวิธีการอันนำไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริงในการพัฒนา การศึกษาวิจัยครั้งนี้เน้นไปที่ผลของการพัฒนาดังนี้

1. ผลกระทบจากการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ
2. ผลกระทบจากการพัฒนาทางด้านสังคมและวัฒนธรรม

ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ

การพัฒนาหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3 ในระยะเวลาที่ผ่านมาการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจที่สำคัญปรากฏผล 4 ประการด้าน คือ ด้านการผลิต การตลาด รายได้ และรายจ่าย

1. การผลิต

การผลิตของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3 นั้น จากการสัมภาษณ์ นายเสน่ห์ รัตนพันธ์ เกษตรตำบลกุแหระ ได้กล่าวว่า การผลิตของชาวบ้านในภาพรวมการประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรม เช่น การทำสวนผลไม้ สวนผัก การเลี้ยงสัตว์ ประมง และการประกอบอาชีพทางด้านศิลปอาชีพ การพัฒนาการผลิตเป็นไปตามสภาพของงาน บางกลุ่มอาชีพมีการพัฒนาอาชีพบ้าง แต่ไม่มากนักจึงทำให้การพัฒนาด้านการผลิตของชาวบ้านยังไม่เป็นไปตามเป้าหมายเท่าที่ควรจากการสัมภาษณ์ นางจิราภรณ์ ชำนาญกิจ² พัฒนาการอำเภอทุ่งใหญ่ ได้กล่าวถึงการลงทุนในการประกอบอาชีพของชาวบ้านที่ทำการเกษตรนั้นไม่ค่อยแน่นอนอนผลผลิตที่ผลิตได้ใน

¹เสน่ห์ รัตนพันธ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ สำนักงานเกษตรตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2542.

²จิราภรณ์ ชำนาญกิจ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2542.

หมู่บ้านจึงไม่แน่นอน และการผลิตมักจะขึ้นอยู่กับว่าช่วงเวลาใดที่ตลาดต้องการผลผลิตอะไรมากกว่า บางครั้งชาวบ้านผลิตผลผลิตชนิดเดียวกันออกมาเป็นจำนวนมากทำให้ผลผลิตล้นตลาด ทำให้ราคาตกต่ำ แต่หากชาวบ้านคนไหนที่พอมีเงินทุนบ้างก็สามารถปรับปรุงผลผลิตให้มีคุณภาพและไม่ผลิตตรงกับที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ผลิตทำให้ขายได้ราคาดีมีรายได้เพิ่มขึ้น จากการสัมภาษณ์นางวิไล จันทรเรือง¹ ได้กล่าวว่าผลจากการส่งเสริมอาชีพของเจ้าหน้าที่ที่เข้ามาให้บริการแก่ชาวบ้านด้วยการแนะนำให้ชาวบ้านปลูกพืชผล หรือทำงานศิลปอาชีพ ต่าง ๆ นั้น ชาวบ้านมีความยินดีเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากเห็นว่าการเข้าส่งเสริมของเจ้าหน้าที่ช่วยให้ชาวบ้านมีความรู้ และยังได้รับการสนับสนุนเงินลงทุนให้ชาวบ้านได้กู้ยืมเพื่อดำเนินกิจกรรมตามที่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้มาแนะนำ เมื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐได้เข้ามาแนะนำให้ชาวบ้านทำชาวบ้านก็จะศึกษาดูว่าโครงการที่นั้นทางกลุ่มอาชีพของชาวบ้านสามารถจะนำผลผลิตที่ได้ไปจำหน่ายได้หรือไม่ เพราะว่าเมื่อหมดกำหนดระยะเวลาของโครงการหรือหมดงบประมาณแล้วเจ้าหน้าที่เหล่านั้นก็จะออกไปจากพื้นที่ปล่อยให้ชาวบ้านต้องรับภาระหนี้สินเงินกู้ที่กู้มาดำเนินงานตามโครงการตามลำพังบางโครงการก็ดีมากเพราะชาวบ้านทำแล้วประสบความสำเร็จ เช่น อาชีพการตัดเย็บเสื้อผ้า การประดิษฐ์ดอกไม้ การปลูกผัก การทำสวนผลไม้ และการทำโครงการการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน เป็นต้น ในขณะที่บางโครงการก็ไม่ประสบความสำเร็จ และเน้นสร้างภาระหนี้สินให้แก่ชาวบ้านจำนวนไม่น้อย

จากการสัมภาษณ์ทำให้ทราบว่าผลผลิตที่ชาวบ้านผลิตได้จากหมู่บ้านนั้นส่วนใหญ่เป็นผลผลิตที่เกิดขึ้นจากความคิดของชาวบ้าน และจากการได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้าไปส่งเสริม โดยภาพรวมแล้วผลการพัฒนาด้านการผลิตของหมู่บ้านอยู่ในระดับที่น่าพอใจ เมื่อพิจารณาจากสภาพครอบครัว และฐานะความเป็นอยู่ของคนในหมู่บ้าน ตลอดจนสังเกตเห็นถึงข้าวของเครื่องใช้ที่ชาวบ้านได้ใช้ปัจจุบัน ก็เป็นเครื่องบ่งชี้ได้ว่าการพัฒนาด้านการผลิตของชาวบ้านสามารถสร้างผลผลิตได้พอเพียงกับการบริโภคภายในหมู่บ้าน และยังสามารถนำผลผลิตที่ได้ไปจำหน่ายยังตลาดภายนอกหมู่บ้าน เป็นการนำรายได้เข้าหมู่บ้านด้วย

---

¹วิไล จันทรเรือง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ โรงงานจุฬารัตน์พัฒนา ตำบลท่ายาง อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2542.

2. การตลาด

ในการศึกษาการตลาดของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3 พบว่าการตลาดมีผลกระทบต่อชาวบ้านตามที่ นายวิเชียร วิทยาสงเคราะห์¹ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า การตลาดส่วนใหญ่ยังมีปัญหาในเรื่องของเงินลงทุนในการดำเนินการอยู่อีกจำนวนมาก ถึงแม้ว่าชาวบ้านจะได้ใช้ความพยายามที่จะจัดตั้งกลุ่มทางการตลาดไว้หลายกลุ่มก็ตาม แต่แหล่งเงินทุนที่ชาวบ้านนำมาจัดการด้านการตลาดนั้น ส่วนใหญ่เป็นเงินทุนที่ชาวบ้านได้ร่วมกันเก็บออมจากการขายผลผลิตที่ผลิตได้ภายในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นจำนวนเงินที่ไม่มากนัก การดำเนินการด้านการตลาดจึงเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไปจึงไม่ค่อยได้ผลอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยเท่าที่ควร แต่การดำเนินการตลาดของชาวบ้านก็มีการเติบโตในอัตราที่มีความมั่นคงพอสมควร และปัจจุบันการดำเนินการด้านการตลาดได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานส่งเสริมการสหกรณ์ที่ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินการด้านสหกรณ์ ซึ่งจะเป็นช่องทางการทำการตลาดของหมู่บ้านอีกทางหนึ่ง และจากการสัมภาษณ์ อำนวย ขาวจันทร์คง² ได้กล่าวถึงผลของการส่งเสริมสหกรณ์ภายในหมู่บ้านไว้ว่า การส่งเสริมด้านการสหกรณ์ออมทรัพย์ของชาวบ้านในช่วงเวลา 2 ปีที่ผ่านมาส่งผลให้ชาวบ้านมีนิสัยในการออมเพิ่มมากขึ้น มีเงินเก็บมากขึ้น ทั้งยังได้รับผลตอบแทนจากการออมเป็นที่น่าพอใจของชาวบ้าน ทำให้กลุ่มออมทรัพย์ที่จัดตั้งขึ้นมีความมั่นคง หมู่บ้านมีเงินทุนเพียงพอในการดำเนินการด้านการตลาด การส่งเสริมอาชีพของชาวบ้าน และด้วยความซื่อสัตย์สุจริตของกรรมการของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการลงทุน ทำให้การดำเนินงานด้านการตลาดของหมู่บ้านมีผลกระทบไปในทางด้านดีขึ้นกว่าในอดีต

¹วิเชียร วิทยาสงเคราะห์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 89 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2542.

²อำนวย ขาวจันทร์คง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 90 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2542.

3. รายได้

จากการศึกษาภาวะเศรษฐกิจของครัวเรือนชาวบ้านในหมู่บ้านพบว่าชาวบ้านมีรายได้เงินสดในรอบปี เฉลี่ยประมาณครัวเรือนละ 60,000 บาท หรือประมาณเดือนละ 5,000 บาท และเมื่อพิจารณาองค์ประกอบของรายได้เงินสดของครัวเรือนพบว่าประมาณร้อยละ 62 ของรายได้เงินสดมาจากภาคการเกษตร ซึ่งเป็นรายได้จากการขายผลผลิตด้านพืชเป็นส่วนใหญ่ รายได้ภาคเกษตรของชาวบ้านหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 น้อยกว่าค่าเฉลี่ยรายได้รวมของเกษตรกรทั่ว ๆ ไปในจังหวัดนครศรีธรรมราช เนื่องจากสภาพพื้นที่และปัญหาที่ดินทำกินเสื่อมคุณภาพ ปัญหาแหล่งน้ำที่ใช้ในการเพาะปลูกทำให้พืชผลรวมทั้งผลไม้ขาดน้ำ ประกอบกับไม่ผลของชาวบ้านในหมู่บ้านที่ปลูกไว้ตั้งแต่เริ่มโครงการเพิ่งจะให้ผลผลิต และผลผลิตยังมีคุณภาพต่ำ ทำให้ไม่ได้ราคาเท่าที่ควรส่งผลให้รายได้ของชาวบ้านในหมู่บ้านยังอยู่ในเกณฑ์ต่ำ และหากมองภาพรวมแล้ว เป้าหมายของการพัฒนาหมู่บ้านนั้น ได้จัดให้หมู่บ้านแห่งนี้เป็นหมู่บ้านเพื่อการท่องเที่ยว การดำเนินการด้านสาธารณูปโภค งานส่งเสริมอาชีพ จึงเน้นกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเป็นหลักซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาด้านรายได้ด้านการเกษตรของชาวบ้าน

จากการศึกษาดังกล่าวข้างต้นทำให้ทราบว่าผลกระทบของรายได้เงินสดของชาวบ้านในหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 สามารถคำนวณรายได้สุทธิ หรือเงินออมของครัวเรือน โดยหักรายจ่ายเงินสดแล้วปรากฏว่า ชาวบ้านในหมู่บ้านมีรายได้สุทธิ หรือเงินออมเฉลี่ยประมาณ 2,800 บาทต่อปีทั้งนี้เมื่อเปรียบเทียบกับภาวะเศรษฐกิจของชาวบ้านกับเกษตรกรทั่วไปของจังหวัดนครศรีธรรมราช เฉลี่ยครัวเรือนละ 22,128 บาทต่อปี¹ พบว่ารายได้สุทธิของครัวเรือนของชาวบ้านในหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 ยังต่ำกว่ารายได้เงินออมของเกษตรกรทั่วไปในจังหวัดนครศรีธรรมราชมาก

¹สถาบันวิจัยจุฬารัตน์. รายงานการประเมินผลโครงการหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3. 2540. หน้า 40.

4. รายจ่าย

จากการสัมภาษณ์นางหิئن เวชผसार¹ ได้กล่าวถึงรายจ่ายของชาวบ้านในหมู่บ้านไว้ว่า การพิจารณาการใช้จ่ายเพื่อซื้อหาสินค้าเครื่องใช้ต่าง ๆ ของชาวบ้านในหมู่บ้านนั้น ชาวบ้านจะพิจารณาถึงความจำเป็นว่าสิ่งของเครื่องใช้เหล่านั้น มีความจำเป็นในการดำรงชีวิตประจำวันมากน้อยเพียงใด ไม่ว่าจะเป็นการเลือกซื้อเสื้อผ้า เครื่องใช้ไม้สอยสำหรับการดำรงชีวิต โดยพิจารณาถึงตัวสินค้าว่าเป็นอย่างไรเป็นสินค้าชนิดใด มีคุณสมบัติอย่างไร มีความจำเป็นมากน้อยเพียงไร การเลือกซื้ออาหารส่วนใหญ่นิยมเลือกซื้ออาหารสดที่ตลาดนัดในอำเภอทุ่งใหญ่ ซึ่งมีขายสัปดาห์ละ 2 วัน คือ วันพฤหัสบดีกับวันอาทิตย์ ชาวบ้านมักจะเลือกซื้ออาหารในปริมาณเท่าที่จำเป็นในแต่ละครั้งตามจำนวนสมาชิกในครอบครัว และความสะดวกในการเดินทางไปเลือกซื้อในครั้งต่อไป

จากการสัมภาษณ์นายอุทร ศรเศษตรินทร์² ได้กล่าวว่ตั้งแต่อดีตที่ผ่านมาชาวบ้านมีอาชีพหลักด้านเกษตรกรรม รายได้จากการขายพืชผลทางการเกษตรแต่ละครั้งจะมีการวางแผนว่ารายได้ที่ได้นั้นต้องใช้จ่ายอะไรบ้าง เมื่อขายสินค้าทางการเกษตรได้แต่ละครั้งชาวบ้านก็จะหาซื้อเครื่องใช้ที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน เช่น สบู่ ยาสีฟัน ผงซักฟอก เป็นต้น ซึ่งปริมาณการซื้อสินค้าก็จะซื้อตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเป็นสำคัญ

สำนักกิจกรรมพิเศษ สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์³ ได้กล่าวถึงสภาพรายจ่ายของชาวบ้านหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3 ไว้ว่า ชาวบ้านมีรายจ่ายเป็นเงินสดเฉลี่ยครัวเรือนละ 58,098 บาท เมื่อพิจารณาองค์ประกอบรายจ่ายเงินสดของครัวเรือนแล้วพบว่าประมาณร้อยละ 75 ของรายจ่ายเงินสดรวมจะเป็นรายจ่ายนอกภาคการเกษตรซึ่งเป็นรายจ่ายในครัวเรือนเป็นหลัก ได้แก่ ค่าอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ค่ารักษาพยาบาล ค่าเล่าเรียนบุตร เป็นต้น สำหรับรายจ่ายเงินสดภาคการ

---

¹หิئن เวชผसार เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์, ถนนบ้านเลขที่ 85 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2542.

²อุทร ศรเศษตรินทร์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์, ถนนบ้านเลขที่ 93 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2542.

³สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์. รายงานสรุปผลการดำเนินโครงการหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3. 2540. หน้า 25 -30.

เกษตร ซึ่งคิดเป็นประมาณร้อยละ 25 ของรายจ่ายรวมนั้นเป็นรายจ่ายด้านพืชเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้ หากพิจารณาองค์ประกอบ รายจ่ายเงินสดของครัวเรือนจะแบ่งออกเป็น 2 หมวด ได้แก่

1. ค่าใช้จ่ายภาคเกษตร ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายในการลงทุน หรือดำเนินการกิจกรรมด้านการเกษตร ประมาณร้อยละ 25 ของรายจ่ายเงินสดทั้งหมด
2. ค่าใช้จ่ายนอกภาคเกษตร ซึ่งเป็นรายจ่ายในครัวเรือนแบ่งออกเป็น 2 หมวดคือ หมวดอาหาร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นรายการใช้จ่ายเป็นค่าอาหารประจำวัน และหมวดเครื่องอุปโภคซึ่งเป็นรายการใช้จ่ายประจำเดือน เมื่อรวมรายจ่ายทั้งสองหมวดแล้วจะมีค่าใช้จ่ายประมาณร้อยละ 75 ของจำนวนรายจ่ายเงินสดทั้งหมด

จากการศึกษาข้างต้นพบว่าผลกระทบด้านรายจ่ายในครัวเรือนของชาวบ้านหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 ทั้งนอกภาคเกษตร และในภาคเกษตรของชาวบ้านในหมู่บ้าน ไม่ส่งผลกระทบต่อชาวบ้านเท่าที่ควร เนื่องจากชาวบ้านยังคงมีเงินออมสำหรับเก็บไว้ใช้ในการลงทุนต่อไป และเมื่อผลผลิตที่ปลูกไว้ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งหมู่บ้านเริ่มออกผล ชาวบ้านจะมีรายได้เพิ่มขึ้น และทำให้มีเงินออมเพิ่มขึ้นในโอกาสต่อไป

ผลกระทบทางด้านสังคมและวัฒนธรรม

การศึกษาผลกระทบสังคมและวัฒนธรรมของหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 จากการสัมภาษณ์นายอวยพร พิบูลย์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 ทำให้ทราบว่า ชาวบ้านได้พยายามที่จะปรับปรุงพัฒนาตนเองในการประกอบอาชีพให้สามารถเลี้ยงครอบครัวให้ได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องคอยรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่รับผิดชอบการช่วยเหลือตนเองของชาวบ้านในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านชาวบ้านจะรู้ว่าตนเองต้องการสิ่งใดแล้วจึงจะหาวิธีการแก้ไขว่าจะทำอย่างไรจึงจะสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ชาวบ้านมีเป้าหมายหลักในการดำเนินชีวิตของตนเองโดยยึดหลักการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตลอดทั้งการเข้าร่วมประชุมกันทุกเดือนทำให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นในด้านต่าง ๆ ซึ่งกันและกัน นอกจากนั้นชาวบ้านยังมีการช่วยเหลือกันเมื่อมีกิจกรรมงานประเพณีต่าง ๆ หรืองานบุญของชาวบ้านในหมู่บ้าน คณะกรรมการประจำหมู่บ้านจะเป็นตัวแทนของชาวบ้านในการชักนำให้ชาวบ้านได้เข้าร่วมกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้าน เพื่อสร้างความสามัคคี เมื่อชาวบ้านได้รับความเดือดร้อนในเรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะเรื่องของ

---

¹อวยพร พิบูลย์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์, ถนน บ้านเลขที่ 50 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช , เมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2542.

การประกอบอาชีพ หรือการเงิน ก็สามารถที่จะขอความช่วยเหลือจากกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการลงทุนของหมู่บ้านได้ทันกับความต้องการ

จากการสัมภาษณ์นายวิโชค จันทรสังแสง¹ ซึ่งเป็นชาวบ้านในหมู่บ้านได้กล่าวถึงผลกระทบในด้านสังคมและวัฒนธรรมว่า ชาวบ้านมีการรวมตัวกันอย่างใกล้ชิดเสมือนญาติพี่น้อง การที่มีบ้านอยู่อาศัยที่ใกล้ชิดกันทำให้ชาวบ้านมีความเกี่ยวพันกัน และการปฏิบัติหน้าที่ที่ต้องเกี่ยวข้องกัน ทำให้เกิดความสัมพันธ์กันในสังคม มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันเมื่อมีงานประเพณี

การประชุมร่วมกันในระดับต่าง ๆ เป็นการส่งเสริมให้ชาวบ้านมีความใกล้ชิดกันมากขึ้น จากการสัมภาษณ์นางบุญช่วย แซ่ลิ้ม² ได้กล่าวว่าการพัฒนาหมู่บ้านนั้นจะสามารถสังเกตเห็นได้จากการที่ในหมู่บ้านจัดให้มีการประชุมกันของคณะกรรมการประจำหมู่บ้านเพื่อจัดทำนโยบายในการพัฒนาหมู่บ้านด้านการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม โดยส่งเสริมให้ชาวบ้านเกิดความรู้สึกถึงความรับผิดชอบในหน้าที่ที่ตนได้รับมอบหมาย มีความซื่อสัตย์สุจริต ชาวบ้านเกือบทุกคนในหมู่บ้านได้ถือปฏิบัติตนตามนโยบายของหมู่บ้าน แต่ยังคงมีชาวบ้านบางส่วนที่ยังละเลยหน้าที่อยู่บ้างแต่พวกเขาเหล่านั้นก็จะถูกประณามจากกลุ่มชาวบ้านที่ปฏิบัติตนตามกฎระเบียบของหมู่บ้าน ทำให้กลุ่มคนส่วนน้อยนี้ค่อย ๆ ปรับปรุงตนเอง ปฏิบัติตามกฎหมายของสังคม และเข้ากับกลุ่มส่วนใหญ่ของชาวบ้านได้ทำให้ชาวบ้านมีการรวมตัวกันเกิดความสามัคคี มีศีลธรรม และวัฒนธรรมไม่เปลี่ยนแปลงไปมากนักดังนี้

1. การศึกษา

จากการศึกษาพบว่าการพัฒนาด้านการศึกษาของชาวบ้านมีผลกระทบให้เกิดความกระตือรือร้นในการส่งเสริมให้บุตรหลานของชาวบ้านให้ได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น และมีการฝึกอบรมการอาชีพมากขึ้น ทำให้จำนวนสมาชิกในหมู่บ้านมีการศึกษาเพิ่มมากขึ้น ทั้งในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ระดับอาชีวศึกษา และระดับปริญญาตรี ส่งผลให้ชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

¹วิโชค จันทรสังแสง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 94 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2542.

²บุญช่วย แซ่ลิ้ม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์, ณ บ้านเลขที่ 96 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช, เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2542.

2. สาธารณสุข

จากการศึกษาพบว่าการพัฒนาด้านสาธารณสุขของชาวบ้านหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3 มีผลกระทบทำให้ชาวบ้านมีสุขภาพอนามัยที่ดีขึ้น มีโอกาสในการรับบริการทางการแพทย์ เมื่อมีปัญหาทางด้านสุขภาพก็จะได้รับการรักษาอย่างต่อเนื่อง และส่งผลให้ชาวบ้านเกิดความรู้ และการปฏิบัติต่อการรับบริการทางสุขภาพไปในทางที่ดีขึ้น

3. ครอบครัวและเครือญาติ

จากการศึกษาดังกล่าวทำให้ทราบว่าการพัฒนาด้านครอบครัว และเครือญาติของชาวบ้านหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3 มีผลกระทบต่อลักษณะครอบครัวของชาวบ้าน ทั้งทางด้านหน้าที่บทบาทของครอบครัว และโครงสร้างของครอบครัว ซึ่งทั้งบทบาทหน้าที่ และโครงสร้างของครอบครัวที่มีลักษณะเป็นครัวเรือนแบบสมัยใหม่ที่ประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก เมื่อสมาชิกในครัวเรือนแต่งงานก็จะนิยมย้ายออกไปตั้งบ้านใหม่อยู่ในบริเวณบ้านของพ่อแม่ ทำให้ครัวเรือนยังคงมีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน มีการเกื้อกูลกันไม่ได้มีการความเปลี่ยนแปลงไปมากนัก และยังคงมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

4. ประเพณีและวัฒนธรรม

จากการศึกษาดังกล่าวทำให้ทราบว่าการพัฒนาด้านประเพณีและวัฒนธรรมของชาวบ้านในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3 มีผลกระทบต่อประเพณีและวัฒนธรรมของชาวบ้านไม่มากนัก เนื่องจากชาวบ้านยังคงยึดถือปฏิบัติตามประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิมไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปทั้งการเข้าร่วมทำบุญสารทเดือนสิบ การจัดงานประเพณีต่าง ๆ ได้แก่ ประเพณีรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ ประเพณีวันเข้าพรรษา ประเพณีแต่งงาน และประเพณีอื่น ๆ ที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา

จากการศึกษาดังกล่าวทำให้ทราบถึงผลกระทบของการพัฒนาด้านสังคม และวัฒนธรรม ของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3 ได้ว่าการพัฒนาหมู่บ้านทำให้วิถีชีวิตความรู้สึกนึกคิด และทัศนคติของชาวบ้านดีขึ้นชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่มีลักษณะเฉพาะเนื่องจากวัฒนธรรม การศึกษา ศาสนา และสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่เรียบง่าย ความสัมพันธ์ของชาวบ้านในหมู่บ้านที่มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีประเพณีเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวบ้านในหมู่บ้าน ชาวบ้านยังคงยึดติดกับสถาบันครอบครัวเป็นหลัก ชาวบ้านในหมู่บ้านได้มีการเปลี่ยนแปลงสภาพชีวิตความเป็นอยู่อย่างมาก จากการศึกษาค้นคว้าพบว่าประมาณร้อยละ 88 มีการยอมรับของสังคมดีขึ้นมาก รวมทั้งด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต ทรัพย์สิน และการดูแล

ของหน่วยราชการดีขึ้น เฉลี่ยประมาณร้อยละ 83 และ 89¹ ตามลำดับ ซึ่งเป็นผลมาจากการฝึกอบรม และพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน จากการศึกษาข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือน พบว่าชาวบ้านมีการกินดีอยู่ดีมากกว่าสภาพก่อนเข้ามาอาศัยในหมู่บ้าน ทั้งการอุปโภค บริโภค สุขภาพอนามัย การศึกษา ส่งผลให้การพัฒนาทางด้านสังคม และวัฒนธรรมเป็นไปในทางที่ดีขึ้น

---

¹สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์. รายงานการประเมินผลโครงการหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3. 2540. หน้า 62.

บทที่ 5

บทย่อ สรุปผล และข้อเสนอแนะ

บทย่อ

การศึกษาเรื่อง "บทบาทของชาวบ้านในการพัฒนาหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช" ผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า และวิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อศึกษาบทบาทของชาวบ้านในการพัฒนาหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้แยกประเด็นการศึกษาไว้ดังนี้

- 1.1 บทบาทของชาวบ้านในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และวัฒนธรรม
- 1.2 ผลกระทบจากการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และวัฒนธรรม

2. ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเฉพาะบทบาทของชาวบ้านในการพัฒนาในพื้นที่หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาไว้ดังนี้

- 2.1 บทบาทของชาวบ้านในการพัฒนาหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3 โดยจะศึกษาตามองค์ประกอบของการพัฒนาดังนี้

2.1.1 การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ

- 2.1.1.1 การผลิต
- 2.1.1.2 การตลาด
- 2.1.1.3 รายได้
- 2.1.1.4 รายจ่าย

2.1.2 การพัฒนาทางด้านสังคม และวัฒนธรรม

2.1.2.1 การศึกษา

2.1.2.2 การสาธารณสุข

2.1.2.3 ครอบครัว และเครือญาติ

2.1.2.4 ประเพณี

2.2 ผลกระทบจากการพัฒนาหมู่บ้าน โดยศึกษาตามประเด็น

ต่อไปนี้เป็น

2.2.1 ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ

2.2.2 ผลกระทบทางด้านสังคม และวัฒนธรรม

3. วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

บทบาทของชาวบ้านในการพัฒนาหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

3.1 การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าเป็นขั้นตอนดังนี้

ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน และเอกสารรายงานความก้าวหน้าในการพัฒนาหมู่บ้าน จุฬารัตน์พัฒนา 3

3.2 ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนามโดยการรวบรวมข้อมูลตามขอบเขต ด้านแหล่งข้อมูลด้วยวิธีการดังนี้

3.2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการสังเกตโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลบทบาทของชาวบ้านในการพัฒนาหมู่บ้านทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และวัฒนธรรม จากการสัมภาษณ์บุคคลดังนี้ ชาวบ้านในหมู่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยจุฬารัตน์ บุคคลที่ปฏิบัติงานในหมู่บ้าน จำนวน 40 คน และสัมภาษณ์นักวิชาการในประเด็นความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบจากการพัฒนาหมู่บ้านทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม จำนวน 10 คน ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะใช้วิธีการบันทึกเสียงลงในแถบบันทึกเสียง และจดบันทึกตามความเหมาะสม

3.2.2 สังเกตกิจกรรมของหมู่บ้านในแหล่งศึกษาด้วยวิธีการจดบันทึก และถ่ายภาพประกอบ

3.3 ขั้นจัดกระทำกับข้อมูล

3.3.1 รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลจากสังเกตและการสัมภาษณ์ และที่บันทึกไว้ในแถบบันทึกเสียงมาถอดความด้วยวิธีการสรุปสาระสำคัญ แล้วแยกแยะตามขอบเขตของเนื้อหา

3.3.2 นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ตามขอบเขตด้านเนื้อหา

4. ขั้นเสนอผลการศึกษาค้นคว้า เสนอผลการศึกษาค้นคว้าโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ และมีภาพประกอบ

สรุปผล

การศึกษา “บทบาทของชาวบ้านในการพัฒนาหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช” ปรากฏผลสรุปได้ดังนี้

1. การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ

จากการศึกษาสภาพเศรษฐกิจของการพัฒนาหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3 ของชาวบ้านทำให้พบว่าการพัฒนาทำให้ชาวบ้านมีอาชีพหลักที่สำคัญได้แก่ การประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรม ประมาณร้อยละ 77 ส่วนที่เหลือประกอบอาชีพนอกภาคเกษตร ร้อยละ 23 ด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินทำกินร้อยละ 90 ได้จัดสรรเป็นแปลงปลูกไม้ผล และไม้ยืนต้น แปลงปลูกพืชไร่ และร้อยละ 10 จัดสรรเป็นที่อยู่อาศัย จากภาวะการถือครองที่ดินของชาวบ้านในหมู่บ้านโดยเฉลี่ยครัวเรือนละประมาณ 9 - 10 ไร่ จัดว่าค่อนข้างน้อย ประกอบกับพื้นที่ที่ชาวบ้านได้รับมีพื้นที่เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำขัง บางส่วนเป็นที่ดอนยากแก่การจัดส่งน้ำ และบางส่วนของสภาพแปลงที่ดินเป็นหินจึงทำให้การพัฒนาและการเลือกกิจกรรมเพื่อดำเนินการเป็นไปด้วยความยากลำบาก สิ่งเหล่านี้จึงส่งผลถึงสภาพการผลิตโดยรวมของหมู่บ้าน

ด้านการผลิตนับว่ามีผลทำให้การพัฒนาหมู่บ้านเจริญขึ้นในระดับหนึ่ง เพราะการพัฒนาด้านการผลิตเป็นการพัฒนาผลผลิตให้มีคุณภาพ และความเฉลียวฉลาดเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาหมู่บ้าน ดังนั้นการพัฒนาด้านการผลิตจะต้องเริ่มพัฒนาถึงความพร้อมของสมาชิกในครอบครัว ทั้งทางด้านสุขภาพอนามัย การศึกษา การประกอบอาชีพ ความรับผิดชอบ และการปกครองตนเอง การพัฒนาด้านต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้สมาชิกในหมู่บ้านสามารถแก้ไขปัญหาของตนเองได้ซึ่งจะส่งผลทำให้หมู่บ้านได้รับการพัฒนาให้เจริญขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ด้านการตลาด ชาวบ้านสามารถที่จะรักษาระดับราคาผลผลิตที่เกษตรกรจำหน่ายได้ เป็นไปตามสภาวะกลไกของตลาด และราคาสินค้ามีความเคลื่อนไหวค่อนข้างชัดเจนขึ้น ทำให้มีการพัฒนาปัจจัยการตลาดพื้นฐานมากขึ้นสินค้ามีมูลค่าเพิ่มขึ้นระบบการคมนาคมขนส่งระหว่างตลาดกับแหล่งผลิตมีความสะดวกสบายมากขึ้นทำให้มีการขนส่งสินค้าออกไปจำหน่ายภายนอกเพิ่มขึ้น การซื้อขายสินค้าส่วนใหญ่มีการวัดคุณภาพ หรือมาตรฐานสินค้าที่แน่นอนขึ้น ชาวบ้านมีความชำนาญในการกำหนดคุณภาพสินค้าเพื่อกำหนดราคาในการซื้อขายสินค้ามากขึ้น

การรวมกลุ่มของชาวบ้านเพื่อสร้างอำนาจต่อรองราคาสินค้ามีความมั่นคง มีการผลิตสินค้า และขายสินค้าให้แก่พ่อค้าตามข้อตกลง สินค้าที่ผลิตได้ในหมู่บ้านส่วนใหญ่ยังเป็นสินค้าประเภทวัตถุดิบ การแปรรูปเพิ่มมูลค่าให้สินค้ามีราคาสูงขึ้น

จากการศึกษารายได้ของชาวบ้านในหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 พบว่า ชาวบ้านมีรายได้เงินสดเฉลี่ยครัวเรือนละ 60,000 บาท เฉลี่ยเดือนละ 5,000 บาท หากพิจารณาถึงที่มาของรายได้ส่วนใหญ่ได้จากการเกษตร ปศุสัตว์และประมง และการประกอบอาชีพทางด้านศิลปาชีพ ตามลำดับ

ด้านรายจ่ายของชาวบ้านในหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 จากการศึกษาพบว่ารายจ่ายของชาวบ้านเป็นรายจ่ายเงินสดในรอบปีเฉลี่ยครัวเรือนละ 58,098 บาท ซึ่งหากมองดูโดยรวมแล้วรายจ่ายของครัวเรือนร้อยละ 75 เป็นรายจ่ายนอกภาคเกษตร ได้แก่ ค่าอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ค่ารักษาพยาบาล ค่าการศึกษา ทั้งนี้สาเหตุที่รายจ่ายนอกภาคการเกษตรค่อนข้างสูงเนื่องจากครัวเรือนยังอยู่ในสภาพที่ยังพึ่งตนเองไม่ได้ จากสภาพความเสียหายทางอุทกภัย ครอบครัวยังหมดจึงอยู่ในสภาวะที่ต้องเริ่มต้นใหม่เมื่อเข้ามาอยู่ในโครงการ ดังนั้นรายได้ที่มาได้มาจึงต้องจัดสรรไปสู่การอุปโภคบริโภคมากกว่าการลงทุน

ส่วนต่างของรายได้เงินสด กับรายจ่ายเงินสด เป็นรายได้เงินสดหรือเงินออมของครัวเรือน จากการศึกษาพบว่าเงินออมของครัวเรือนสุทธิเฉลี่ยประมาณปีละ 2,800 บาท ซึ่งน้อยกว่ารายได้สุทธิของครัวเรือนของเกษตรกรทั่วไปในจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีรายได้เฉลี่ยสุทธิต่อปีประมาณ 22,123บาท ทั้งนี้จากภาพโดยรวมเงินออมสุทธิของชาวบ้านหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 โดยเฉลี่ยต่ำกว่าเกษตรกรโดยทั่วไปของจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นจำนวนมาก เนื่องจากหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 มีข้อจำกัดในเรื่องการถือครองที่ดิน ปัญหาทรัพยากรที่มีอยู่ในหมู่บ้าน และสภาพรายจ่ายภาคนอกเกษตรที่ทุกครัวเรือนจะต้องเริ่มต้นชีวิตใหม่ นับว่าการพัฒนาหมู่บ้าน

จุฬารักษ์พัฒนา 3 ประสบความสำเร็จได้ในระดับหนึ่ง ทั้งนี้จะเห็นได้จากข้อมูลจากการศึกษาทางด้านเศรษฐกิจของหมู่บ้านเป็นว่าสภาพเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

ผลกระทบจากพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ จากการศึกษาพบว่าผลกระทบของการผลิต การตลาด รายได้ และรายจ่าย ของหมู่บ้านจุฬารักษ์พัฒนา 3 มีผลกระทบทางการผลิต สามารถสร้างรายได้พอเพียงกับการบริโภคในหมู่บ้านแล้วยังสามารถนำผลผลิตที่ผลิตได้ไปจำหน่ายยังตลาดภายนอกหมู่บ้าน ทำให้เกิดรายได้แก่ครอบครัว เฉลี่ยประมาณครัวเรือนละ 60,000 บาท ต่อปี หรือประมาณ 5,000 บาท ต่อเดือน โดยชาวบ้านมีรายจ่ายประจำครัวเรือนละประมาณ 58,098 บาท เพื่อใช้จ่ายเป็นรายจ่ายภาคเกษตร ประมาณร้อยละ 75 ของรายจ่ายเงินสด สำหรับเป็นค่าอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ค่ารักษาพยาบาล และค่าเล่าเรียนบุตร และร้อยละ 25 ของรายจ่ายเงินสดเป็นรายจ่ายสำหรับภาคเกษตรสำหรับลงทุนหรือดำเนินกิจกรรมทางอาชีพเกษตรกรรม แล้วทำให้ทราบว่าชาวบ้านมีรายได้สุทธิหรือเงินออมเฉลี่ยครัวเรือนละ 2,800 บาทต่อปี

2. การพัฒนาทางด้านสังคมและวัฒนธรรม

บทบาทของชาวบ้านในการพัฒนาหมู่บ้านจุฬารักษ์พัฒนา 3 นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม เพราะสังคมของชาวบ้านในหมู่บ้านส่วนใหญ่มีการรวมกลุ่มกันอยู่ในวงจำกัด แบบอนุชนของชนปฐมภูมิมีการติดต่อกันแบบตัวถึงตัว สภาพแวดล้อมของท้องถิ่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมที่คล้ายกันไม่มีความแตกต่างกันของชนชั้นในสังคมอย่างเห็นได้ชัด สังคมมีการรวมกลุ่มกันอย่างเหนียวแน่น สมาชิกของสังคมได้แสดงบทบาทหน้าที่ที่สอดคลองกันอย่างราบรื่นและยึดถือกันไว้ได้โดยที่มีความสัมพันธ์กันแบบเครือญาติ มีการนับถืออาวุโส และเห็นอกเห็นใจกัน คุณความดี และมีศาสนาเป็นเครื่องคอยควบคุมความประพฤติทางสังคมของคนในหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านได้แสดงบทบาทของตนในการพัฒนาทางด้านสังคมและวัฒนธรรมซึ่งจะก่อให้เกิดความเข้มแข็ง และชุมชนสามารถช่วยเหลือตนเองได้ จากอดีตถึงปัจจุบันลักษณะการอยู่ร่วมกันของแต่ละครัวเรือนยังคงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการสั่งสอนบุตรหลานให้ดำเนินชีวิตให้อยู่ในกรอบ และกฎระเบียบที่สังคมต้องการ ครู อาจารย์ ในโรงเรียนยังทำหน้าที่ในการให้การศึกษแก่เยาวชนของหมู่บ้าน สอนให้ทุกคนเป็นคนดีมีเหตุผลมากขึ้นเพื่อเป็นพื้นฐานให้ผู้ที่สนใจที่จะศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น พระสงฆ์ในวัดยังคงทำหน้าที่อบรมสั่งสอนชาวบ้านโดยผ่านทางพิธีกรรมต่าง ๆ ชาวบ้านเองก็ให้ความเคารพนับถือผู้อาวุโส และขอคำปรึกษาเพื่อหารือกับผู้อาวุโสเมื่อเกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นในหมู่บ้าน

การคมนาคมและการสื่อสารที่สะดวกรวดเร็วการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมแพร่หลายมากขึ้นในปัจจุบัน ทำให้เกิดการกระจายเรื่องราวต่าง ๆ ของหมู่บ้านได้รวดเร็วขึ้น ชาวบ้านจะรับรู้ข่าวสารต่าง ๆ เร็วขึ้นทำให้มีส่วนทำให้เกิดความต้องการ และการขยายวัฒนธรรมเมืองเข้าสู่หมู่บ้านมากขึ้น ซึ่งความต้องการของสมาชิกในหมู่บ้านถูกวัฒนธรรมบริโภคจากภายนอกที่เผยแพร่เข้ามาจากสื่อต่าง ๆ ได้แก่ สื่อจากวิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ต่างประเทศ รถยนต์ รถจักรยานยนต์ สื่อโฆษณาต่าง ๆ จากสื่อมวลชน มีผลกระทบต่อความรู้ของทั้งเด็ก และผู้ใหญ่ ของหมู่บ้านทั้งในทางที่ดี และในทางที่ไม่ดี

การประกอบพิธีกรรมทางศาสนาต่าง ๆ ยังคงดำรงอยู่อย่างปกติจากอดีตถึงปัจจุบัน เช่น ประเพณีสารทเดือนสิบ ประเพณีวันสงกรานต์ วันเข้าพรรษา เป็นต้น พิธีกรรมที่ทำให้เกิดช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต เช่น การบวช งานแต่งงาน งานศพ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของชาวบ้าน การช่วยเหลือเสริมสร้างความสามัคคี คุณค่าทางวัฒนธรรมจึงไม่ใช้การปฏิบัติกันมาช้านานเท่านั้นแต่อยู่ที่จิตใจของชาวบ้านที่จะนำไปสู่การรวมกลุ่มกัน ความเป็นเอกลักษณะ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสันโดษ และความรักกันฉันท์ญาติมิตร เป็นพื้นฐานที่แน่นอนของหมู่บ้านแห่งนี้ เรื่องการเจ็บป่วยเกือบทุกคนในหมู่บ้านจะได้รับบริการทางการแพทย์แผนปัจจุบัน มีการทำบัตรสงเคราะห์ บัตรประกันสังคม การเดินทางไปสถานีนอนามัย หรือโรงพยาบาลประจำอำเภอ มีความสะดวกสบาย และรวดเร็ว เนื่องจากถนนได้รับการพัฒนาแล้วเป็นอย่างดี ตลอดจนยานพาหนะที่สะดวกรวดเร็ว เรื่องการรักษาพยาบาลจึงไม่ค่อยเป็นปัญหา

ชาวบ้านในหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 ได้เปลี่ยนแปลงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองเป็นอย่างมาก ผลจากการสำรวจพบว่าประมาณร้อยละ 88 มีการยอมรับของสังคมดีขึ้นรวมทั้งความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การดูแลของหน่วยราชการดีขึ้น เฉลี่ยประมาณร้อยละ 83 ผลจากการอบรม และการพัฒนาคุณภาพชีวิต จากการสัมภาษณ์แบบสำรวจถึงขั้นพื้นฐานของครัวเรือน พบว่าชาวบ้านทุกครัวเรือนมีการกินดีอยู่ดีมากกว่าสภาพก่อนที่จะเข้ามาอาศัยในหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 ทั้งด้านทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและ วัฒนธรรม

ผลกระทบต่อทางการพัฒนาด้านสังคม และวัฒนธรรม ของหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 การพัฒนาด้านสังคม และวัฒนธรรม ทำให้วิถีชีวิต ความรู้สึกนึกคิด และทัศนคติของชาวบ้านดีขึ้นทั้งทางด้าน การศึกษา สาธารณสุข ครอบครัว และเครือญาติ ประเพณี และวัฒนธรรมเป็นไปในทางที่ดีขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ควรนำผลวิจัยนี้ไปปรับใช้ในการวางแผนการพัฒนาหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช หรือไปปรับใช้สำหรับพัฒนาหมู่บ้านอื่น ๆ ต่อไป
2. ควรมีการเผยแพร่บทบาทของชาวบ้านในการพัฒนาหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช
3. ควรมีการเพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการสหกรณ์ที่มีความรู้ความสามารถเพื่อให้คำแนะนำแก่ชาวบ้านให้เข้าใจในการใช้วิธีการ และการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการเพิ่มผลผลิต

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษากระบวนการการพัฒนาของหมู่บ้านพัฒนาดีเด่นเพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับการศึกษาต่อไป
2. ควรมีการศึกษาถึงบทบาท และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาหมู่บ้านในท้องถิ่นต่าง ๆ

บรรณานุกรม

- กมล อุดลพันธ์ และคณะ. การบริหารกับการพัฒนา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2530.
- การพัฒนาชุมชน,กรม. การพัฒนาชุมชนหลักและวิธีการปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2530.
- โกวิทย์ พ่วงงาม และปรีดี โชติช่วง. คู่มือสอบพัฒนาการ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เรือนแก้ว, 2526.
- คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.สำนักงาน. คู่มือครูโรงเรียนประถมศึกษาในโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านเขตชนบทยากจน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2536.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.สำนักงาน. แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544). กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์ , 2540.
- .รายงานระดับชาติประชากรและการพัฒนาประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2540.
- คล้าย ไชยโย. การศึกษาผลการปฏิบัติงานโครงการ การศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้, พ.ศ. 2538. ถ่ายเอกสาร.
- จรรยา สุภาพ. แบบเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2521.
- จิตจำนงค์ กิตติเกียรติ. การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2523.
- จีระพรรณ กาญจนมิตร. การพัฒนาชุมชน. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2525.
- ชอบ เข้มกลัด. การศึกษาพัฒนาโครงสร้างของหมู่บ้านในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์. ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2521. ถ่ายเอกสาร.
- ชาญวิทย์ อุณอนันต์. การศึกษาดำเนินงานพัฒนาชุมชนของศึกษานิเทศก์เขตการศึกษา 5. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2534. ถ่ายเอกสาร.
- ณรงค์ สุวรรณเปี่ยม. การวางแผน และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน. อุตรธานี : สำนักงานพัฒนาชุมชนเขต 4, 2518. อัดสำเนา.
- ณัชชัย สิงหนต. การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2528.

- ณัฐพล ชันธไชย. “แนวคิด และทฤษฎีในการพัฒนาประเทศ และการพัฒนาชนบท” ใน
การบริหารงานพัฒนาชุมชน หนังสือวิชาการประกอบการสัมมนา. กรุงเทพฯ :
 สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์, 2527.
- ดิเรก ฤกษ์ห่อราย. การพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : พิชเนศ, 2522.
- ดิเรก บุญเรืองรอด และคณะ. การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศักดิ์โสภณ,
 2524.
- ดุษฎี กาฬอ่อนศรี. การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมในหมู่บ้านภาคอีสาน. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 มหาสารคาม, 2530. ถ่ายเอกสาร.
- ดิณ ปรัชญพฤทธิ. การบริหารการพัฒนา ความหมาย เนื้อหา แนวทาง และปัญหา. กรุงเทพฯ :
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- ทวีศักดิ์ สุขรัตน์. การดำเนินงานด้านอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งอำเภอท่าชนะ
จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2539.
 ถ่ายเอกสาร.
- ธงชัย สันติวงษ์ และฉายศิลป์ เชี่ยวชาญพิพัฒน์. เศรษฐศาสตร์ผู้บริโภค. กรุงเทพฯ :
 ไทยวัฒนาพานิช, 2524.
- ธวัช มกรางค์. แนวคิดบางประการเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ :
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.
- ธวัช มกรางค์. แนวคิดบางประการเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช,
 2531.
- ธีรวัฒน์ นิเจนตร. การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2528.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์. “การเปลี่ยนแปลงสังคม” ใน เอกสารการสอนวิชาพัฒนาชุมชน. นนทบุรี :
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2526.
- นิรุติ ไชยบุญกุล. คู่มือการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยอนุเคราะห์, 2522.
- ประดิษฐ์ มัชฌิมา. สังคมวิทยาชนบท. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2522.
- ปัญญา เลิศไกร. การพัฒนาชุมชน. นครศรีธรรมราช : สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช, ม.ป.ป.
 อัดสำเนา.
- พรทิพย์ จุลานุกะ. การบริหารงานในโครงการพัฒนากิจกรรมสตรี เด็ก และเยาวชน. กรุงเทพฯ
 : โอเดียนสโตร์, 2512.

พลศิริ ไกรศิริ. วัฒนธรรมพื้นบ้านกับการพัฒนาชนบทอิสลาม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร. 2533.

พัฒน์ บุญรัตน์. แนวทางการดำเนินงานของกรมการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2525.

พัฒน์ สุจำนงค์ และคณะ. การพัฒนาชนบทแบบผสมผสานสำหรับประเทศไทย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2524.

พัฒนาชุมชน, กรม. การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการพัฒนา ชุมชน, 2530.

พทยา สายหู. การพัฒนาสังคม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2526.

พิชญ สมทอง. สังคมชาวบ้าน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2525.

พินิจ ลากขนานนท์. บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : เจริญทัศน์การพิมพ์, 2529.

ไพฑูรย์ เครือแก้ว. สังคมชนบทไทย และหลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง, 2516.

ไพรัตน์ เตชะรินทร์. การบริหารงานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2524.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. การพัฒนาชุมชน และการพัฒนาชนบท. ม.ป.ท. 2526.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2525.

วรรณิ เหล่าสุวรรณ. ข้อคิดนักพัฒนา. สงขลา : วิทยาลัยครูสงขลา, 2526.

วิจัยจุฬารกรณ์, สถาบัน. หนังสือที่ระลึกพิธีเปิดอาคารวิจัยสถาบันวิจัยจุฬารกรณ์ 25 ธันวาคม 2533. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์ (1987), 2533.

----- . การดำเนินโครงการหมู่บ้านจุฬารกรณ์พัฒนา 3. กรุงเทพฯ : สำนักกิจกรรมพิเศษ, 2536.

----- . รายงานความก้าวหน้าโครงการหมู่บ้านจุฬารกรณ์พัฒนา 3. กรุงเทพฯ : สำนักกิจกรรมพิเศษ, 2537.

----- . รายงานความก้าวหน้าโครงการหมู่บ้านจุฬารกรณ์พัฒนา 3. กรุงเทพฯ : สำนักกิจกรรมพิเศษ, 2538.

----- . ประเมินผลโครงการหมู่บ้านจุฬารกรณ์พัฒนา 3. กรุงเทพฯ : สำนักกิจกรรมพิเศษ, 2540.

วิรัช เตียงหงษากุล. หลักการพัฒนาชุมชน : บทบาทของสถาบันการศึกษากับการพัฒนาชุมชน.

กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2529.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. หลักการพัฒนาชุมชน การพัฒนาชุมชนประยุกต์. กรุงเทพฯ :

โอเดียนสโตร์, 2532.

วิไล ตั้งจิตสมคิด. การศึกษากับการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2528.

ศูนย์ข้อมูลเพื่อการศึกษาชนบท, กระทรวงมหาดไทย. คู่มือการจัดเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาชนบท

ปี 2534. กรุงเทพฯ : เพิ่มเสริมกิจ, 2536.

ศักดิ์ดา ปรางประทานพร. "การศึกษานอกโรงเรียนกับการพัฒนาชุมชน" ใน เอกสารการศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิต และสังคม รวบรวมบทความการศึกษานอกโรงเรียนเล่ม 4.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2525.

ศูนย์ปฏิบัติการแห่งชาติ. รายงานผลการดำเนินงานแก้ไขปัญหาที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัย

ภาคใต้. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กระทรวงมหาดไทย, 2532.

ส่งเสริมการเกษตร, กรม. การศึกษาแผนการดำเนินงานส่งเสริมเคหกิจเกษตร. กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2538.

สมรักษ์ รักวิจิตร. รายงานการวิจัยเรื่อง ความเป็นผู้นำในหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือของ

ประเทศไทย. กรุงเทพฯ : ศูนย์วิจัย และพัฒนาอาหารระหว่างไทยกับสหรัฐ, 2514.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2521.

----- . การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2530.

สุพัตรา สุภาพ. สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2521.

สุเมธ ตันติเวชกุล. สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่ม 12 หน้า 195 – 202. กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2525.

สุเมธ สุนทรภัสส์. สังคมวิทยาของหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2511.

เสรี พงษ์ภิญโญ. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในหมู่บ้านกำลังพัฒนา

กรณีศึกษาบ้านหนองเต่า ตำบลเดกศรี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์

ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม, 2525.

ถ่ายเอกสาร.

อนามัย, กรม. การสุขภาพสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักข่าวพาณิชย์, 2526.

- อดิน รพีพัฒน์. “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคม และ
วัฒนธรรมไทย” ใน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ :
ศูนย์พัฒนานโยบายสาธารณะสุข มหาวิทยาลัยมหิดล, 2527.
- อมร รักษาสัตย์. ทฤษฎี และแนวคิดในการพัฒนาประเทศ. กรุงเทพฯ :
คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2518.
- อรรถ อัจฉา. ชุมชนแห่งชาติ วิถีชีวิต และกระบวนการพัฒนาสู่การพึ่งพาตนเอง.
วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2540. ถ่ายเอกสาร.
- อรรถิพย์ เขตสลี. การศึกษาบทบาทผู้นำสตรีชนบทในการร่วมงานพัฒนาชนบทตามโครงการ
พัฒนากิจกรรมสตรี เด็ก เยาวชน. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2513. อัดสำเนา.
- อรัญญา เคารพพงษ์. การพัฒนาบ้านเขาตาว ตำบลเขาขาว อำเภอทุ่งสง จังหวัด
นครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2541.
ถ่ายเอกสาร.
- อำเภอทุ่งใหญ่, ที่ว่าการ. เอกสารบรรยายสรุปโครงการ พ.ศ. 2536. นครศรีธรรมราช :
อำเภอทุ่งใหญ่, 2536. อัดสำเนา.

บุคลากรกรม

บุคลากรกรม

- โกวิท รัตน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,
ณ บ้านเลขที่ 49 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช
เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2542.
- โกศล พูลพันธ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,
ณ บ้านเลขที่ 6 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช
เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2542.
- โกสุม แปล่งแสง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,
ณ บ้านเลขที่ 91 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช
เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2542.
- คลอง บุญเพชรแก้ว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,
ณ บ้านเลขที่ 1 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช
เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2542.
- จรรยา พรหมวิเศษ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,
ณ บ้านเลขที่ 41 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช
เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2542.
- จรัญ ถวัลธรรม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,
ณ บ้านเลขที่ 80 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัด
นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2542.
- จเร ชัยวิจิต เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,
ณ บ้านเลขที่ 97 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัด
นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2542.
- จารย์ หนูพวง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,
ณ บ้านเลขที่ 20 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัด
นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2542.
- จิราภรณ์ ชำนาญกิจ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,
ณ สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่
15 มกราคม พ.ศ. 2542.

- เฉลิม ผลบันทรัพย์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,
 ณ บ้านเลขที่ 81 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัด
 นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2542.
- ชะลอ ขาวจันทร์คง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,
 ณ บ้านเลขที่ 66 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัด
 นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2542.
- โชคดี ถวัลย์ธรรม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,
 ณ บ้านเลขที่ 82 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัด
 นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2542.
- ชำนาญ ไทยกำเนิด เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,
 ณ บ้านเลขที่ 66 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัด
 นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2542.
- เต็ม ชุมโชติ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,
 ณ บ้านเลขที่ 2 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช
 เมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2542.
- นีย์ ศรีเปารยะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,
 ณ สถานีอนามัยตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช
 เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2542.
- บุญฤทธิ์ มีเดช เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,
 ณ สำนักงานศึกษาธิการอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช
 เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2542.
- บุญช่วย แซ่ลิ้ม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,
 ณ บ้านเลขที่ 96 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัด
 นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2542.
- ประเสริฐ เพียรดี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,
 ณ บ้านเลขที่ 78 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัด
 นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2542.

- ประสิทธิ์ สุดสาย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,
 ณ บ้านเลขที่ 31 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัด
 นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2542.
- ผ่วน อาสนสมโภชน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,
 ณ บ้านเลขที่ 71 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัด
 นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2542.
- พงษ์ศักดิ์ สังข์วิศิษฐ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,
 ณ บ้านเลขที่ 47 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัด
 นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2542.
- พนม อักษรนำ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,
 ณ บ้านเลขที่ 92 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัด
 นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2542.
- เพชณี ราชมณี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,
 ณ บ้านเลขที่ 16 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัด
 นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2542.
- เพ็ญรินทร์ หนูเพชร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,
 ณ บ้านเลขที่ 24 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัด
 นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2542.
- รัตนา นพรัตน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,
 ณ บ้านเลขที่ 65 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัด
 นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2542.
- รัตนภรณ์ หนูเพชร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,
 ณ บ้านเลขที่ 19 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัด
 นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2542.
- วิเชียร คงช่วย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,
 ณ บ้านเลขที่ 16 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช
 เมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2542.

- วิโชค จันทร์สงแสง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,
ณ บ้านเลขที่ 94 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัด
นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2542.
- วิเชียร วิทยาสงเคราะห์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,
ณ บ้านเลขที่ 89 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัด
นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2542.
- ศิลป์ชัย ชัยวิจิต เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,
ณ บ้านเลขที่ 67 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัด
นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2542.
- สมโชค อาสนสมโภชน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,
ณ บ้านเลขที่ 79 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัด
นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2542.
- สมพงษ์ จันทรด้วง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,
ณ บ้านเลขที่ 42 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัด
นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2542.
- สมศักดิ์ รัชษ์พงษ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,
ณ บ้านเลขที่ 95 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัด
นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2542.
- สุดथा มวยดี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,
ณ บ้านเลขที่ 64 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัด
นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2542.
- สุพัศมร รัตนพล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,
ณ บ้านเลขที่ 83 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัด
นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2542.
- สุวรรณ ศรีสกุลไทย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,
ณ บ้านเลขที่ 64 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัด
นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2542.

เสน่ห์ รัตนพันธ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,

ณ สำนักงานเกษตรตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช
เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2542.

สาลี ไชยวิจิต เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,

ณ บ้านเลขที่ 98 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัด
นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2542.

สำราญ พวงทอง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,

ณ สำนักงานอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อ
วันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2542.

หวง อินทระ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,

ณ บ้านเลขที่ 87 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัด
นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2542.

หิ้น เวชผसार เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,

ณ บ้านเลขที่ 85 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัด
นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2542.

อวยพร พิบูลย์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,

ณ บ้านเลขที่ 50 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัด
นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2542.

อุทร ศรเศษตรินทร์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,

ณ บ้านเลขที่ 93 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัด
นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2542.

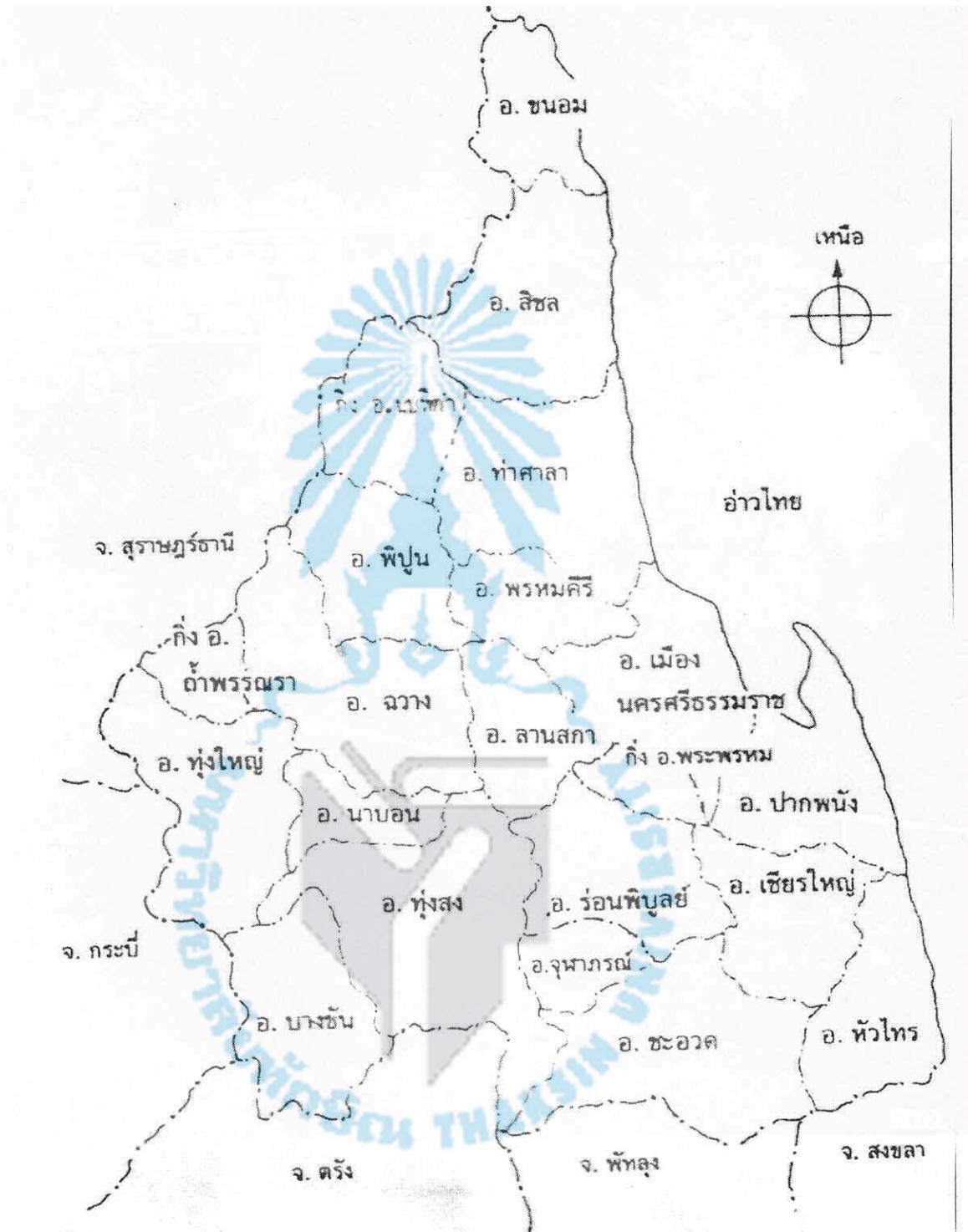
อเนก รัชกัญจน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,

ณ บ้านเลขที่ 86 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัด
นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2542.

อำนวย ขาวจันทร์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชัยยุทธ บุญโสภาส เป็นผู้สัมภาษณ์,

ณ บ้านเลขที่ 90 หมู่ที่ 6 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัด
นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2542.

ภาพประกอบ 6 แผนที่แสดงอาณาเขตของจังหวัดนครศรีธรรมราช
(ที่มา) สำนักงานพาณิชย์จังหวัดนครศรีธรรมราช ข้อมูลการตลาด
จังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ. 2541 หน้า 1.

ภาพประกอบ 7 ภาพถ่ายทางอากาศบริเวณหมู่บ้านจุฬารักษ์พัฒนา 3
 อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช
 (ที่มา) : สถาบันวิจัยจุฬารักษ์ : กรุงเทพมหานคร, 2534.

ทุกฝ่ายเข้าใจดีว่า

จิตใจของข้าพเจ้านั้น มิได้ห่างไกลไปจากที่นี่ไปได้เลย
 หากแต่ปัญหาด้านสุขภาพของข้าพเจ้าเท่านั้น ที่เป็นอุปสรรคสำคัญ
 ที่ทำให้แพทย์ขอให้ข้าพเจ้ายับยั้งการเดินทางมาตรวจเยี่ยมและดูแล
 ความเป็นอยู่ของราษฎรในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนาทั้ง 3 ไวก่อน
 แต่ข้าพเจ้าก็ค่อยคลายความเป็นห่วงลงไปได้บ้าง
 ก็เมื่อทุกครั้งที่ข้าพเจ้าส่งผู้แทนระดับอาวุโสจากสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์
 ตลอดจนเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการของสถาบันฯ มาเยี่ยมเยียน
 ก็ได้รับรายงานตรงกันทุกระดับว่า ราษฎรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นเรื่อยๆ
 มีความมานะพยายาม ขยันขันแข็ง มีขวัญ มีกำลังใจ
 มั่นคงแน่วแน่ที่จะพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้ดี
 สมความตั้งใจของข้าพเจ้า

ภาพประกอบ 8 พระฉายาลักษณ์ ศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัย
 ลักษณ์ อัครราชกุมารี และพระดำรัสถึงความก้าวหน้าของโครงการหมู่บ้านจุฬา
 ภรณ์พัฒนา จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาพประกอบ 9 ลักษณะบ้านเรือนของราษฎรหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3
อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

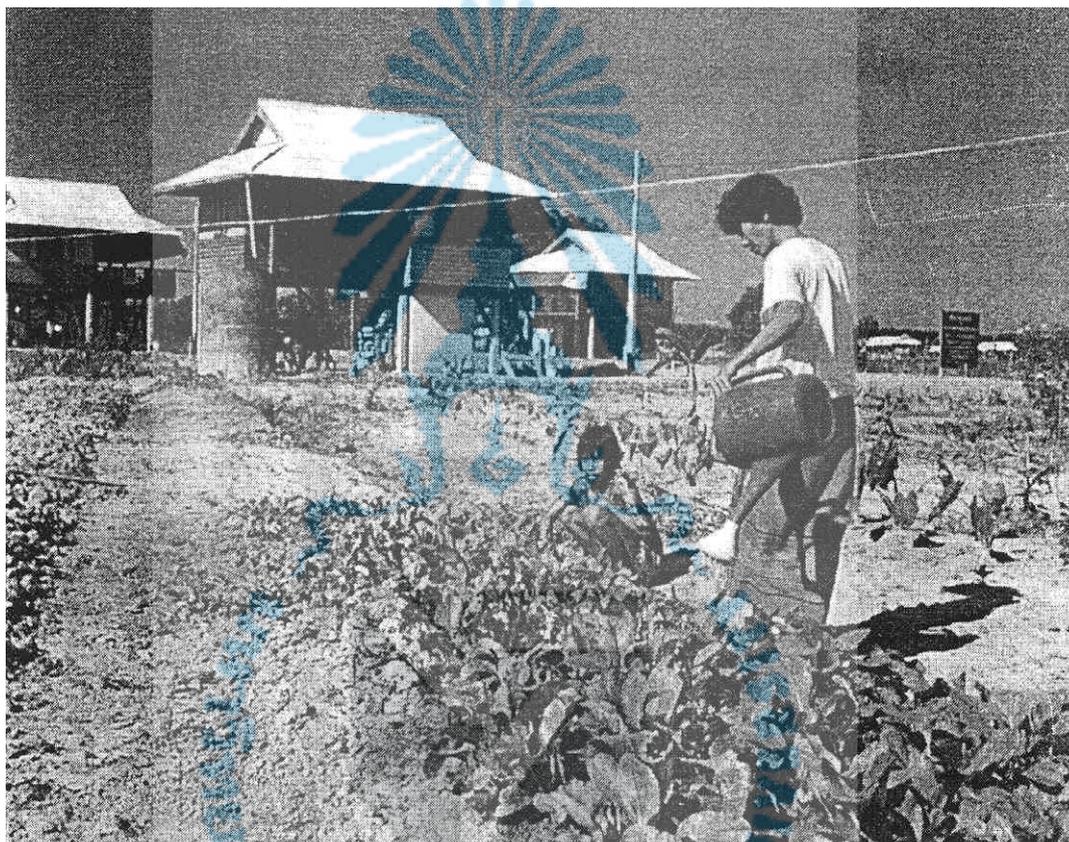
ภาพประกอบ 10 หอพระ ศูนย์รวมทางศาสนาพุทธของชาวบ้านหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาพประกอบ 11 ศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี เสด็จตรวจเยี่ยมการทำสวนผักของชาวบ้าน หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3 อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

(ที่มา) สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์. รายงานความก้าวหน้าโครงการหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3

พ.ศ. 2540

ภาพประกอบ 12 การปลูกผักของกลุ่มเกษตรกรกลุ่มปลูกผัก ในหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3
อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาพประกอบ 13 พื้นที่ปลูกป่าสาธิตโครงการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมและชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ในพื้นที่หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3 อำเภอทุ่งใหญ่

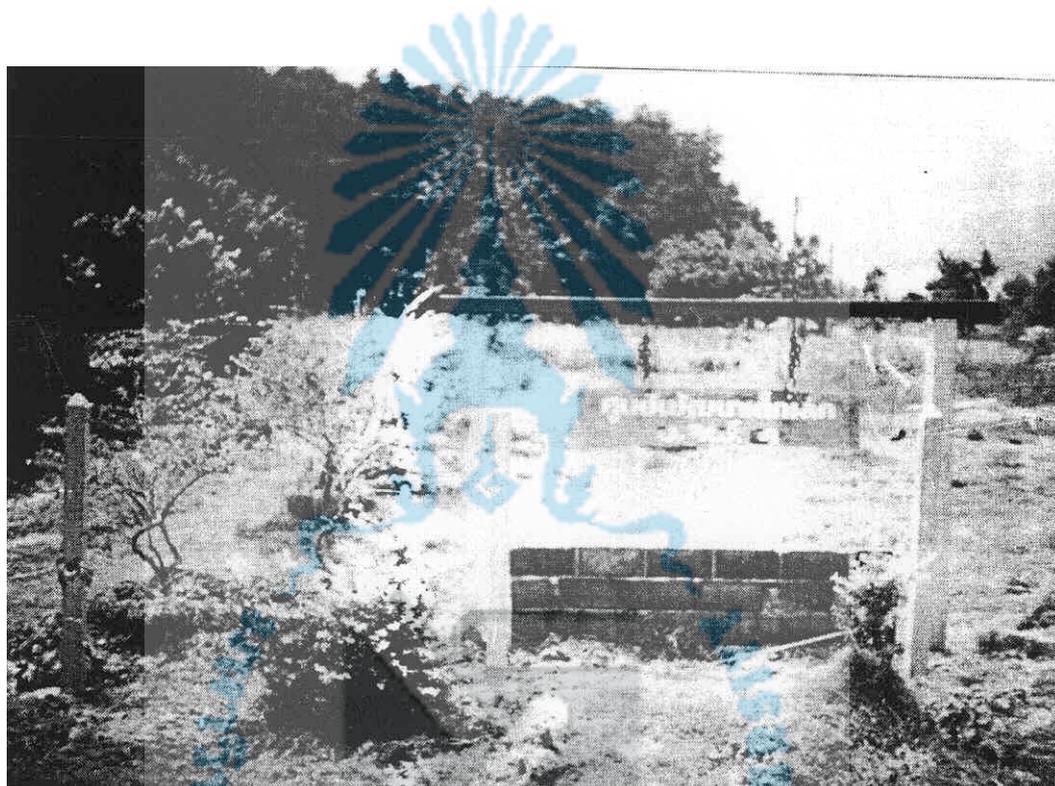
ภาพประกอบ 14 สภาพป่าสนที่ปลูกเป็นป่าสาธิต โครงการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมและชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน บริเวณริมอ่างเก็บน้ำบ้านเสม็ดจวน หมู่บ้านจุฬารักษ์พัฒนา 3

ภาพประกอบ 15 สถานีประมงน้ำจืดจังหวัดนครศรีธรรมราช ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านจุฬารัตน์
พัฒนา 3 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

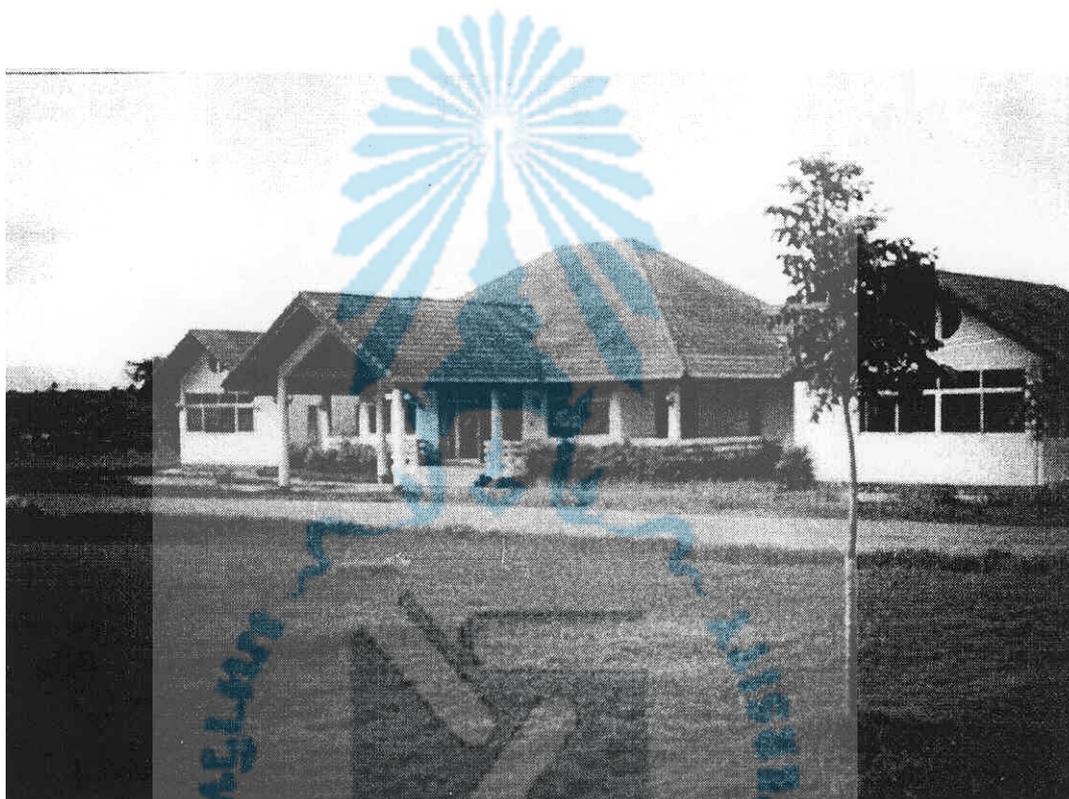
ภาพประกอบ 16 อ่างเก็บน้ำบ้านเสม็ดจวน ในพื้นที่หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3
ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาพประกอบ 17 ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3
ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

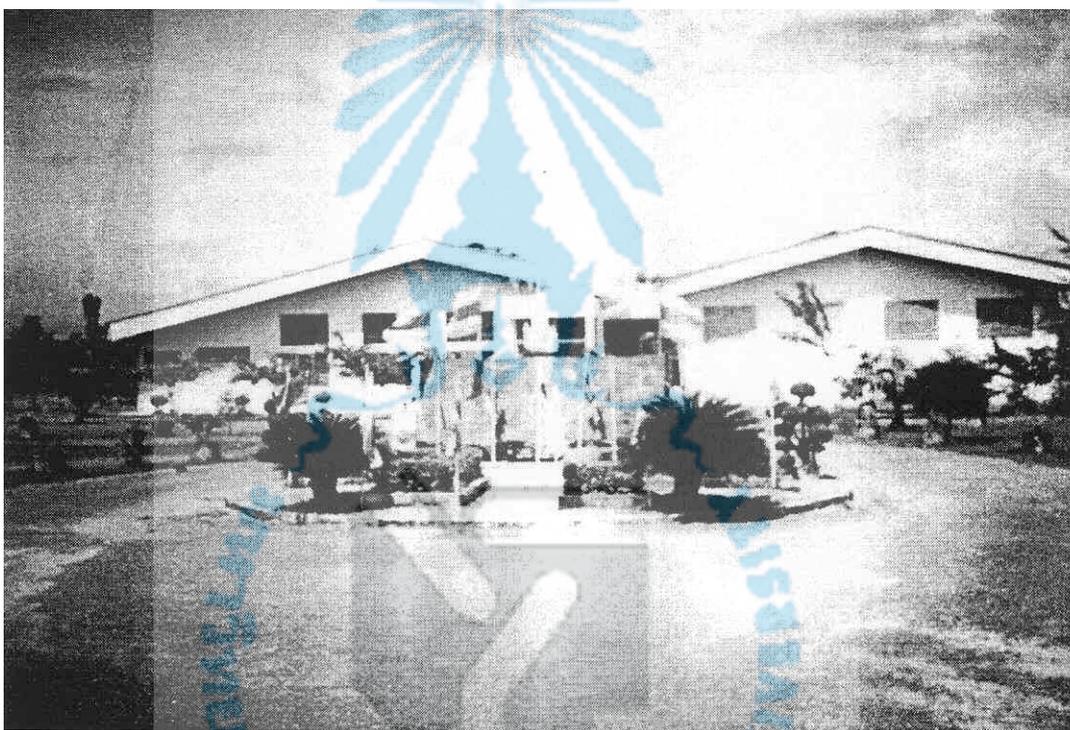
ภาพประกอบ 18 ศาลาเอนกประสงค์ 1 ของหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 ตำบลกุแหระ
อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

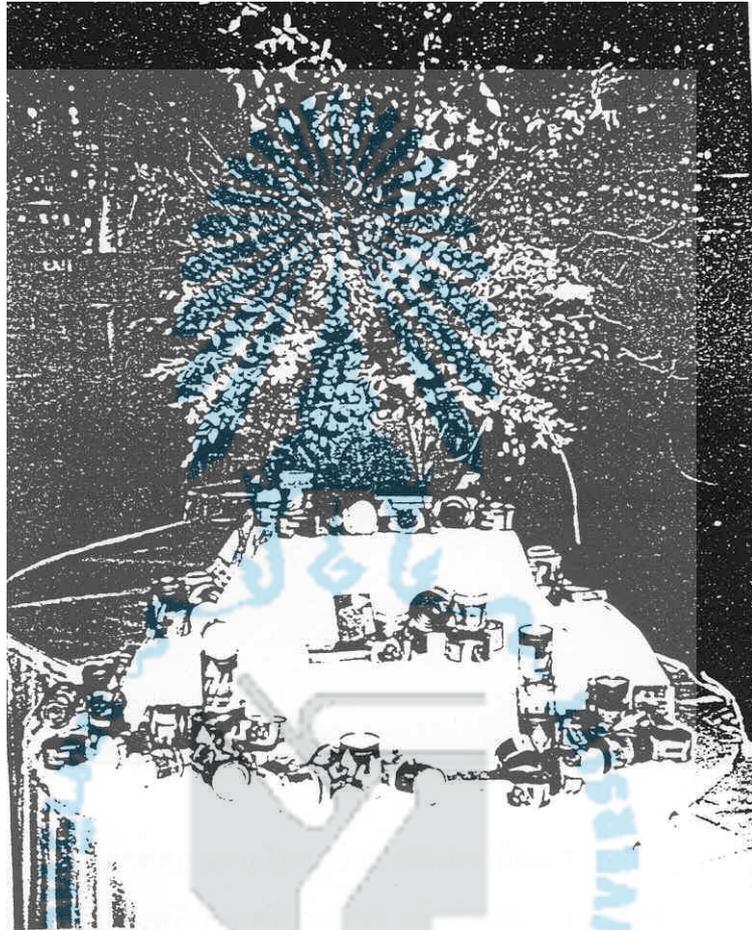
ภาพประกอบ 19 ศาลาเอนกประสงค์ 2 ของหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3
ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

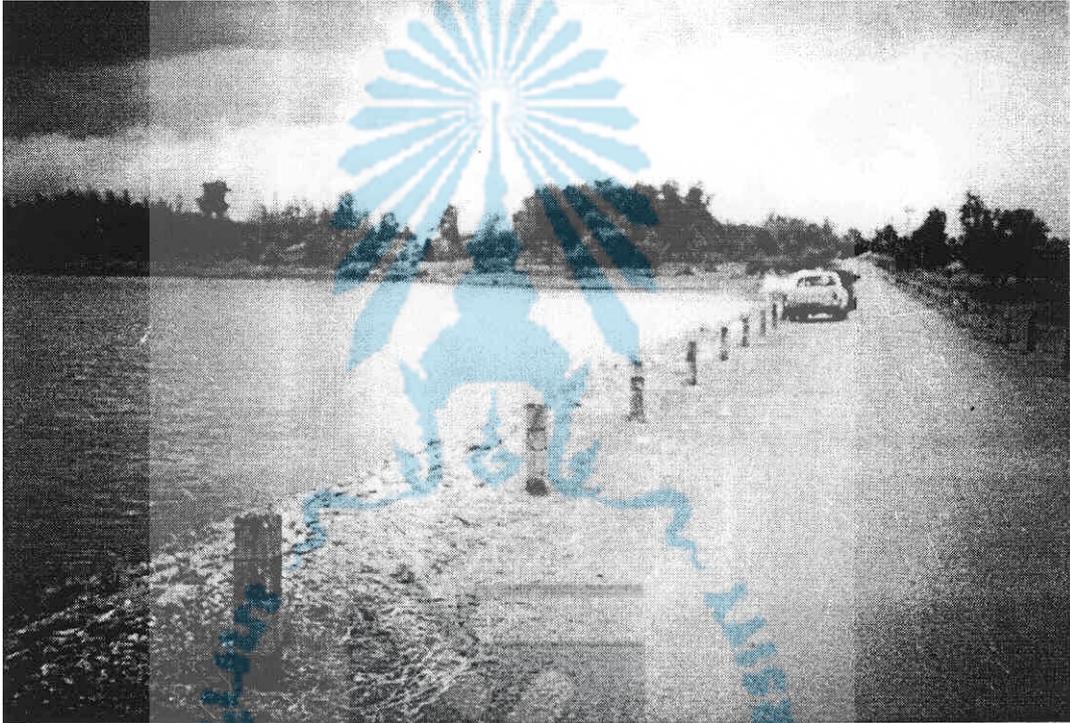
ภาพประกอบ 20 ป้ายทางเข้าหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่
จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาพประกอบ 21 โรงงานจุฬารักษ์พัฒนา สถานที่แปรรูปผลิตทางการเกษตรของ
หมู่บ้านจุฬารักษ์พัฒนา อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาพประกอบ 22 ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรจากหมู่บ้านจุฬาภรณ์
พัฒนา 3 อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาพประกอบที่ 23 สภาพถนนภายในหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 อำเภอทุ่งใหญ่
จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อสำหรับการเดินทาง และขนถ่ายสินค้าทางการเกษตร

ภาพประกอบที่ 24 โรงเรียนบ้านควนประชาสรรค์ สังกัด สบอ.ท่งใหญ่
โรงเรียนระดับประถมศึกษาของชาวบ้านหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3 อำเภอท่งใหญ่
จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาพประกอบ 25 โรงเรียนเสม็ดจวนวิทยาคม สังกัดกรมสามัญศึกษา

โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาของชาวบ้านหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3

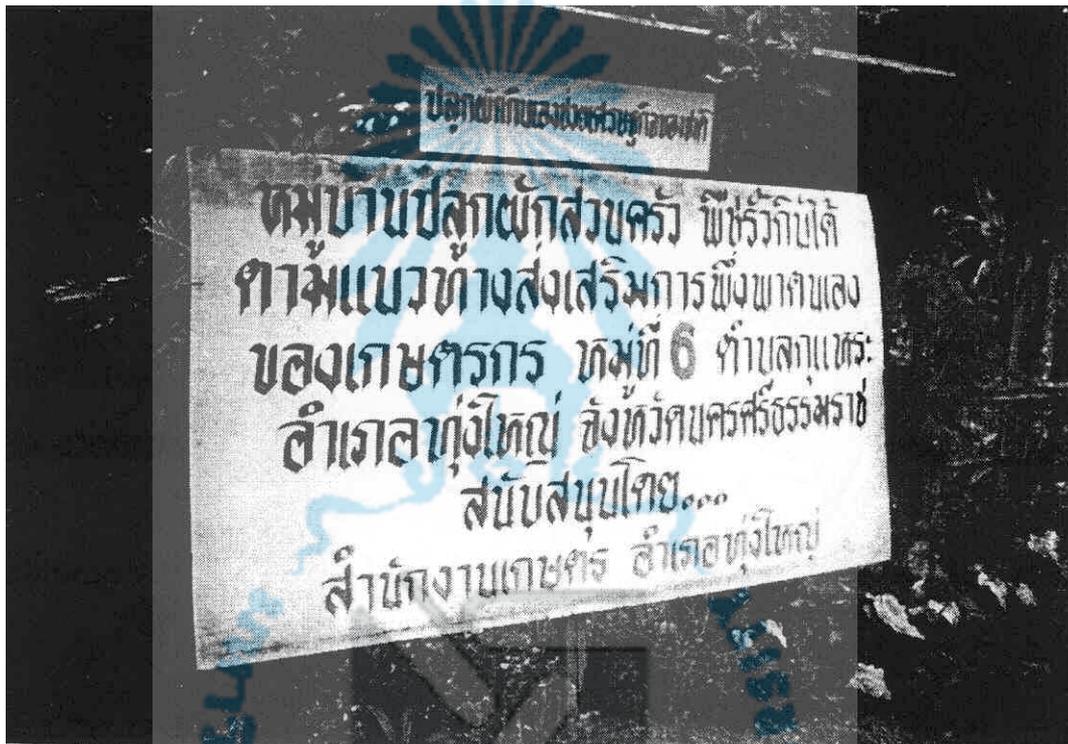
อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

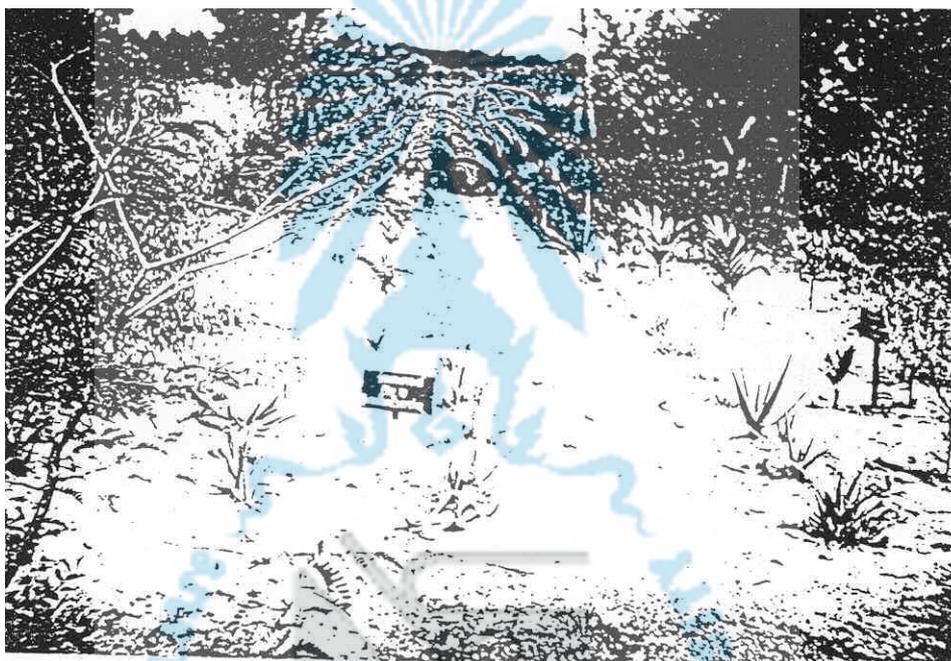
ภาพประกอบ 26 หน่วยแพทย์เคลื่อนที่พระราชทานออกตรวจสุขภาพชาวบ้าน
หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3 อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาพประกอบ 27 ร้านอาหาร และขายของที่ระลึกของชาวบ้านหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3
ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

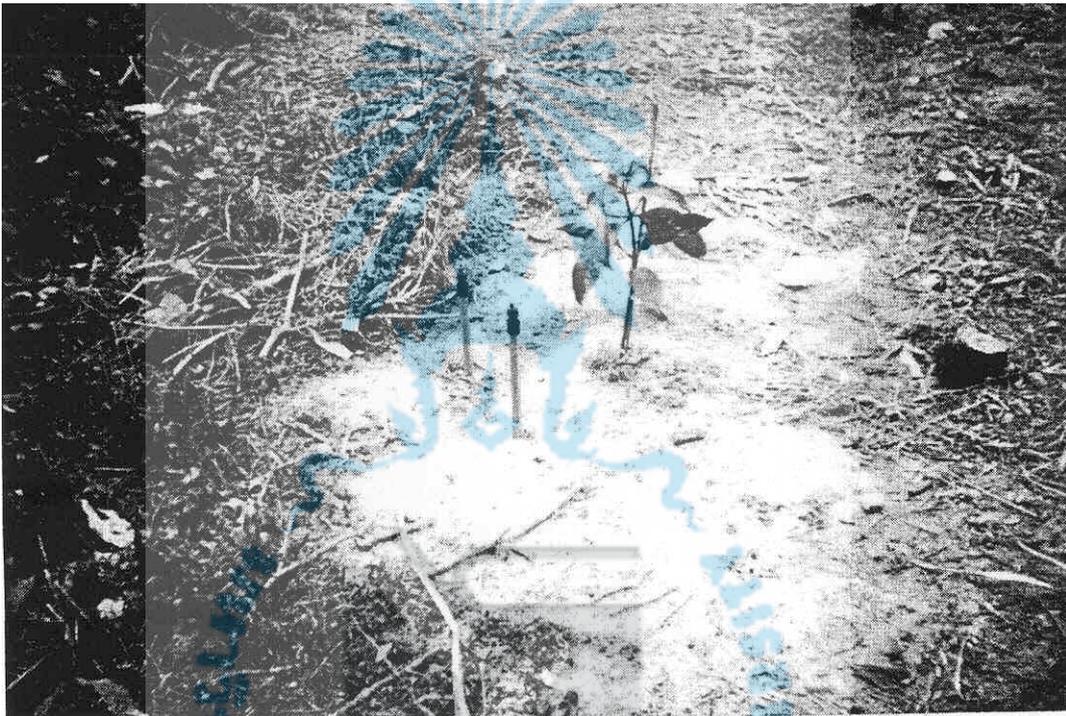
ภาพประกอบ 28 โครงการปลูกผักกินเองช่วยเศรษฐกิจของชาติพี่ชรัวกับได้ตามแนวทางส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของชาวบ้านหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา ตำบลเกาะ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาพประกอบ 29 โครงการปลูกพืชสมุนไพร เพื่อใช้เป็นยารักษาโรค และเป็นพืชเศรษฐกิจของ
ชาวบ้านหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3

ภาพประกอบ 30 สภาพไม้ผลที่ปลูกในพื้นที่ทำกินของชาวบ้านในหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาพประกอบ 31 ระบบน้ำสปริงเกอร์เพื่อใช้สำหรับการทำสวนผลไม้ในพื้นที่ทำกินของชาวบ้าน
หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 3

บทบาทของชาวบ้านในการพัฒนาหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3
ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

เสนอต่อมหาวิทยาลัยทักษิณ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเองไทยคดีศึกษา
กันยายน 2542

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาถึงบทบาทของชาวบ้านในการพัฒนาหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์ สังเกต และถ่ายภาพประกอบ และเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

บทบาทของชาวบ้านในการพัฒนาหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 ทางด้านเศรษฐกิจ ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การพัฒนาทางด้านการผลิต การตลาด รายได้ และรายจ่าย ซึ่งมีการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น และก่อให้เกิดความก้าวหน้าตามลำดับ การพัฒนาการผลิต การตลาด รายได้ และรายจ่าย ในครัวเรือนส่งผลให้คุณภาพชีวิตของชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งทางด้านการผลิต การตลาด รายได้ และรายจ่าย การพัฒนาหมู่บ้านทางด้านสังคม และวัฒนธรรม ได้แก่ การพัฒนาการศึกษา สาธารณสุข ครอบครัว และเครือญาติ ตลอดจนประเพณี และวัฒนธรรม ทำให้มีการพัฒนาขึ้นตามลำดับ ชาวบ้านในหมู่บ้านได้แสดงออกซึ่งบทบาทของตนเองมากขึ้นอย่างโดดเด่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวนโยบายในการพัฒนาตามแผนพัฒนาการเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ โดยยึดถือไว้ซึ่งความสัมพันธ์กันแบบเครือญาติ มีการนับถือเคารพผู้อาวุโส ครูอาจารย์ ตลอดจนทั้งชาวบ้านต่างมีความเห็นอกเห็นใจกันส่งผลให้การพัฒนาหมู่บ้านทางด้านสังคม และวัฒนธรรม เกิดความเข้มแข็งสามารถช่วยเหลือตนเอง ครอบครัว และชุมชนได้เป็นอย่างดี

ชาวบ้านหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาหมู่บ้านทำให้มีการเปลี่ยนแปลงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองมากขึ้น มีการยอมรับกันในสังคมมากขึ้น ทุกครัวเรือนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นมากกว่าสภาพก่อนที่จะย้ายเข้ามาอาศัยในหมู่บ้าน ส่งผลให้เกิดผลกระทบในการพัฒนาหมู่บ้านทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ทำให้เกิดความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินมากขึ้น

ชาวบ้านได้นำแนวนโยบาย และหลักการบริหารงานพัฒนาหมู่บ้านจากสถาบันวิจัยจุฬารัตน์ ที่ได้ถ่ายทอดเป็นแนวทางในการพัฒนาหมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนา 3 ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช จนสามารถพัฒนาให้หมู่บ้านมีความเจริญก้าวหน้าเป็นแบบอย่างของการพัฒนาชุมชนอื่น ๆ ต่อไป

ROLES OF PEOPLE IN COMMUNITY DEVELOPMENT
MUBARNCHULABHORNPAATANA 3
TAMBOUNKURAE, AMPHOETHUNGYAI,
CHAWGWATNAKHON-SI-TAMMARAT.

AN ABSTRACT
BY
CHAIYOUTH BOUNSOPAS

Presented in partial fulfillment for the requirements of the
Master of Arts degree in Thai Studies
At thaksin University
September 1999

This research is studying the role of people in developing in developing the muboun Chulaporn pattama 3, Tambol Khurae, Amphur Thungyai, Nakhon-si-thammarat province The researchere collected raw data by interviewing, notification, participation in activities and taking photographs,Then, presented result of the research by describing by describing The results of the research are as follows.

The role of people in developing the economy such as producing, marketing and expense are improved and Developing the products and consumption in the family makes the Quality of life is better in the term of producing, Marketing Incoming and expense, In the developing of the culture and society such as developing in education, public health office, family and relatives included the culture and tradition of the village are developing policy according to the role by emphasis in family relation This brings about the role of respect to the seniority and the teacher in society, helping each other that makes people can help themselves, their families and the village well.

The people change their ways of lives more Acception the social better, every family are riche than the past.

The people use the policy and principle of managing development the Chulapurn researching institute that are transferred to guide the developing the muboun Chulaporn Pattana 3, Tambol kurae, Amphur Thungyai, Nakhon-Si-Tammarat provice Though they can develop their village to be civilized as the sample of developing another community then.

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ	ชัยยุทธ บุญโสภาส
เกิดวันที่	30 สิงหาคม พุทธศักราช 2511
สถานที่เกิด	บ้านเลขที่ 35/1 หมู่ที่ 2 ตำบลโพธิ์เสด็จ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 4/643 หมู่บ้านการเคหะนครศรีธรรมราช อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช
ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน	ผู้ช่วยผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัด นครศรีธรรมราช
สถานที่ทำงานในปัจจุบัน	สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด นครศรีธรรมราช อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2527	ปวส. (การบัญชี) จากโรงเรียนเทคโนโลยีนครศรีธรรมราช อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช
พ.ศ. 2531	คป. (วิชาเอกเศรษฐศาสตร์สหกรณ์) จากสถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช
พ.ศ. 2537	INTERNATIONAL CORUSE ON INDUSTRY RURAL AREAS. DEVELOPMENT STUDY CENTER, ISRAEL.
พ.ศ. 2539	ศศ.ม. (วิชาเอกนโยบายและการวางแผนงานสังคม) จากวิทยาลัยบัณฑิตศึกษากลนคร อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร
พ.ศ. 2542	ศศ.ม. (วิชาเอกไทยคดีศึกษา) จากมหาวิทยาลัยทักษิณ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา